

Grey Scale #13

DANES PICTA .COM

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

**AKADEMIA
SZTABU GENERALNEGO**
IM. GENERAŁA BRONI
KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

GŁÓWNY ZARZĄD SZKOLENIA WOJSKOWEGO
Zal. Nr 1 do wch. 79117
z dnia 1.12.80

~~JAWNE~~
~~POUFNE~~
Egz. Nr 1

Pplk dypl. Mieczysław SOLARZ

**SKUTECZNOŚĆ SZKOLENIA
INSTRUKTORSKO-METODYCZNEGO
W SZKOLENIU TAKTYCZNYM
PODCHORAŻYCH WYŻSZEJ SZKOŁY
OFICERSKIEJ WOJSK CHEMICZNYCH**

Rozprawa doktorska

11831

WARSZAWA GRUDZIEŃ 1979

GŁÓWNY ZARZĄD SZKOLENIA WOJSKOWEGO

Zal. Nr 1 do wch. wch. 779117

z dnia 1.12.80

**AKADEMIA
SZTABU GENERALNEGO**
IM. GENERAŁA BRONI
KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

~~JAWNE~~
~~POUFNE~~

Egz. Nr 1

Pptk dypl. Mieczysław SOLARZ

**SKUTECZNOŚĆ SZKOLENIA
INSTRUKTORSKO-METODYCZNEGO
W SZKOLENIU TAKTYCZNYM
PODCHORAŻYCH WYŻSZEJ SZKOŁY
OFICERSKIEJ WOJSK CHEMICZNYCH**

Rozprawa doktorska

11831

WARSZAWA GRUDZIEŃ 1979

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP
im.gen.broni Karola ŚWIERCZEWSKIEGO

Inekl. Prot. 320/21.03.95

JAWNE
POUFNE

Egz.Nr ...1

ppłk dypl. Mieczysław SOLARZ

**SKUTECZNOŚĆ SZKOLENIA INSTRUKTORSKO - METODYCZNEGO
W SZKOLENIU TAKTYCZNYM PODCHORAŻYCH WYŻSZEJ SZKOŁY
OFICERSKIEJ WOJSK CHEMICZNYCH**

ROZPRAWA DOKTORSKA

Opracowana pod kierunkiem naukowym
płka doc.dra Stefana MICHALAKA

WARSZAWA

GRUDZIEN

1979 ROK

S P I S T R E Ś C I,

	Strona
WSTĘP	3
I. ANALIZA I UZASADNIENIE TEMATU	9
II. METODOLOGICZNE PODSTAWY BADAŃ	21
1. Teren badań	21
2. Organizacja i metody badań	32
III. PRZYGOTOWANIE DYDAKTYCZNE SŁUCHACZY I ABSOLWENTÓW WSOWCh DO PROWADZENIA SZKOLENIA BOJOWEGO W JEDNO- STKACH WOJSKOWYCH	50
1. Podstawowe cechy osobowe podchorążych kształto- wane w trakcie szkolenia instruktorsko- metodycznego w szkoleniu taktycznym	50
2. Założenia programowe	64
3. Przygotowanie absolwentów WSOWCh do prowadzenia szkolenia bojowego na pierwszych stanowiskach służbowych	70
4. Przygotowanie podchorążych do odbycia praktyk dowódczych w jednostkach wojskowych	78
IV. OCENA SKUTECZNOŚCI RÓŻNYCH FORM SZKOLENIA INSTRU- KTORSKO-METODYCZNEGO W SZKOLENIU TAKTYCZNYM POD- CHORĄŻYCH WSOWCh.....	87
1. Tradycyjna forma zajęć instruktorsko-metodycznych .	87
2. Eksperymentalna forma zajęć instruktorsko-metody- cznych	91
V. ZAKOŃCZENIE	104
Spis literatury	111
Załączniki	118

"Szeroko pojęta i rzetelnie realizowana działalność instruktorsko-metodyczna jest kluczem do pomyślnego rozwiązania każdego problemu szkoleniowego".

gen.broni E.MOLCZYK /PWL 1/77/.

W S T Ę P

Zrozumienie roli szkolenia instruktorsko-metodycznego w szkoleniu taktycznym podchorążych wyższej szkoły oficerskiej /WSO/ wymaga wyjaśnienia pojęć, treści, struktury oraz miejsca tego szkolenia w dydaktyce wojskowej. Wymaga to z kolei uzmysłowienia sobie miejsca dydaktyki wojskowej w systemie pedagogiki jako nauki. Mimo licznych publikacji, dyskusji i prac, które ukazały się na ten temat w ostatnich latach, nadal nie ma jedności w interpretacji tych zagadnień. Trudności związane z niebudzącą wątpliwości i jednoznaczną klasyfikacją wynikają ze złożoności tych zjawisk i związków między nimi zachodzących. Samo umiejscowienie dydaktyki wojskowej w systemie pedagogiki wojskowej nie następuje trudności. Odnośny układ schematyczny i opisowy przedstawia w swojej pracy prof. J.Zakrzewski, z którego wynika, że dydaktyka wojskowa stanowi część składową pedagogiki wojskowej, czyli jest jedną z dydaktyk szczegółowych.

Za podstawę do dalszych rozważań przyjmujemy proponowaną definicję dydaktyki wojskowej: "Przez termin dydaktyka wojskowa rozumie się naukę o istocie i przebiegu szkolenia

sołnierszy, wojsk i sztabów, w ramach którego przygotowuje się ich do indywidualnego i zespołowego działania na polu walki.

... Treścią jej badań są cele, treści programowe, tok, zasady, metody i formy organizacyjne oraz środki szkolenia wojskowego".¹

W ramach dydaktyki wojskowej jako jednolitej dyscypliny naukowej można wyodrębnić: wojskową dydaktykę ogólną, wojskowe dydaktyki szczegółowe i metodyki przedmiotowe.

Wojskowa dydaktyka ogólna bada i ustala ogólne prawidłowości i nadrzędne zależności występujące w procesie szkolenia i obowiązujące wszystkie kierunki i profile szkolenia wojskowego.

Dydaktyki szczegółowe rozpatrują i badają prawidłowości oraz reguły praktycznego postępowania obowiązujące w zakresie poszczególnych systemów i pionów szkolenia wojskowego. W ramach dydaktyk szczegółowych można wyodrębnić dydaktyki poszczególnych rodzajów sił zbrojnych i rodzajów wojsk, czy dydaktyki rodzajów szkół wojskowych.

Przez metodykę przedmiotową rozumie się zbiór zasad i reguł oraz środków, metod i form organizacyjnych nauczania w zakresie określonych przedmiotów zgodnych z ogólnymi założeniami dydaktycznymi zapewniającymi zrealizowanie celów i zadań dydaktycznych.

Obok metodyk przedmiotowych, w metodyce szkolenia

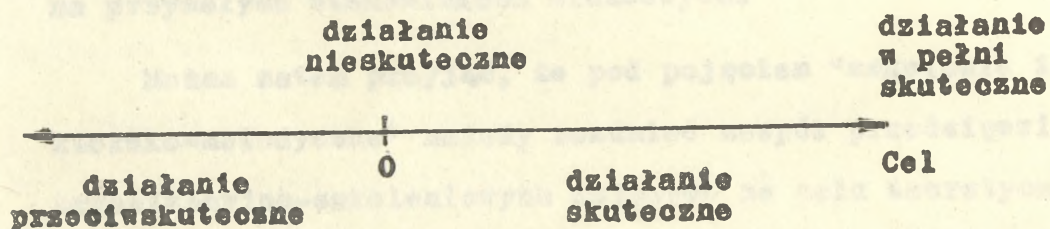
1/ J.Zakrzewski: Wybrane zagadnienia z dydaktyki wojskowej, ASG, 1974, s.35-36.

wojskowego można wyróżnić metodyki form organizacyjnych. Metodyki te badają i formułują reguły praktycznego postępowania kadry instruktorsko-dowódczej oraz wykładowców w zakresie przygotowania i przeprowadzenia różnorodnych przedsięwzięć szkoleniowych oraz zasad udziału w nich żołnierzy, sztabów i wojsk.

W takim ujęciu, temat niniejszej rozprawy mieści się w systemie nauk wojskowych, w dziedzinie wojskowych nauk społecznych, w dyscyplinie dydaktyki wojskowej. W ramach dydaktyki wojskowej temat ten mieści się w grupie metodyk przedmiotowych i metod form organizacyjnych.

Zawarte w temacie terminy: skuteczność, szkolenie instruktorsko-metodyczne i szkolenie taktyczne mają oznaczać:

S k u t e c z n o ś ć. Zgodnie z ogólną teorią sprawnego działania - skuteczność to stopień realizacji celu. Każde działanie racjonalne musi mieć określony cel. Jeśli działanie zbliża realizację celu - mówimy o działaniu skutecznym, jeśli oddala - o działaniu przeciwnskutecznym. Ilustruje to poniższy wykres:

W ujęciu tematu - skuteczność szkolenia instruktorsko-metodycznego - oznaczać będzie określenie stopnia realizacji

sakładanego w szkoleniu taktycznym celu oraz sposobów ułatwienia i przyśpieszenia jego realizacji poprzez proponowane zmiany form organizacyjnych i programowych szkolenia taktycznego.

S z k o l e n i e i n s t r u k t o r s k o - m e t o d y c z n e. Dość obszerna lektura przedmiotu, jak też ustalenia dyrektywne, mimo przywiązania znacznej wagi do tego problemu, nie określają jednoznacznie, ani nie precyzują dokładnie zasad prowadzenia tego szkolenia z podchorążymi WSO.

Obowiązujące zasady szkolenia instruktorsko-metodycznego w poszczególnych WSO wynikają głównie z doświadczeń empirycznych, kolejnych pokoleń wykładowców /instruktorów, dowódców/, osiągniętych metodą sukcesywnego eliminowania popełnianych błędów, bez autorytatywnych, naukowych opracowań problemu.

Tradycyjnie też utrwalilo się pojęcie "szkolenie /zajęcia/ instruktorsko-metodyczne" na określenie działalności /pracy/ metodycznej prowadzonej w ramach poszczególnych przedmiotów szkoleniowych z podchorążymi /kadetami, elewami/ w celu przygotowania ich do wykonywania funkcji dydaktycznych na przyszłych stanowiskach służbowych.

Można zatem przyjąć, że pod pojęciem "szkolenie instruktorsko-metodyczne" należy rozumieć zespół przedsięwzięć organizacyjno-szkoleniowych mających na celu teoretyczne i praktyczne przygotowanie szkolonych /podchorążych, kadetów, elewów/ do organizowania i prowadzenia szkolenia żołnierzy swych pododdziałów, na przyszłych stanowiskach służbowych.

W ujęciu tematu - szkolenie instruktorsko-metodyczne w szkoleniu taktycznym podchorążych WSOWCh - oznacza zespół przedsięwzięć organizacyjno-szkoleniowych wykładowców i instruktorów taktyki oraz dowódców pododdziałów szkolnych, realizowanych według programu szkolenia taktycznego i mających na celu teoretyczne i praktyczne przygotowanie podchorążych do organizowania i prowadzenia szkolenia taktyczno-specjalnego pododdziałów wojsk chemicznych w zakresie pojedynczego żołnierza, drużyny i plutonu.

Przez teoretyczne i praktyczne przygotowanie podchorążych do organizowania i prowadzenia szkolenia - należy rozumieć wyposażenie ich w niezbędną wiedzę i umiejętności metodyczne, pozwalające na samodzielne rozwiązywanie przez przyszłych oficerów zadań dydaktyczno-wychowawczych na pierwszych stanowiskach służbowych.

S z k o l e n i e t a k t y c z n e. Taktyka - w pojęciu ogólnym - to sposób /system/, metoda postępowania mająca doprowadzić do określonego celu. Treścią taktyki - w pojęciu wojskowym - jest walka. Taktyka zatem obejmuje teorię i praktykę przygotowania, organizacji i prowadzenia walki przez pododdziały, oddziały i związki taktyczne jednego lub różnych rodzajów wojsk i sił zbrojnych.²

Ustalenie i sprecyzowanie wyżej omówionych pojęć we wstępie niniejszej pracy pozwoliło autorowi na skonkretyzowanie przedmiotu badań i umiejscowienie tematu. Zdefiniowanie tych pojęć pozwoli jednoznacznie rozumieć zakres i treść.

- - - - -

2/ K.Nożko. Zagadnienia współczesnej sztuki wojennej. MON, Warszawa 1973, s.123.

badan oraz właściwie interpretować wyniki badań.

Korzystając z miłej tradycji składam serdeczne podziękowania mojemu Nauczycielowi i Promotorowi płk.doc.dr Stefanowi Michalakowi za wysiłek i trud kierowania moją pracą, jak również Recenzentom za cenne uwagi i wskazówki, które będą mi służyć w dalszej pracy dydaktycznej w szkolnictwie wojskowym i ewentualnej pracy naukowej.

Osobne podziękowania składam oficerom Zarządu Szkolnictwa Wojskowego, Głównego Zarządu Szkolenia Bojowego, Szefostwa Wojsk Chemicznych MON i Instytutu Dydaktyki ASG WP, a szczególnie: płk.inż. Igorowi Zacharowowi, płk.dypl.mgr. Franciszkowi Góralowi, płk.dypl. Mieczysławowi Znojkwowi, płk.dr. Romanowi Sieleckiemu za wskazówki, które pozwoliły mi ustawić problemy i utwierdzić się w przekonaniu o słuszności założonych hipotez.

Wyrażam słowa wdzięczności wszystkim moim przełożonym za poparcie i stworzenie sprzyjających warunków do przeprowadzenia badań, a szczególnie Komendantowi WSOWCh i Radzie Naukowej za umożliwienie wprowadzenia do procesu szkolenia eksperymentalnych form zajęć instruktorsko-metodycznych oraz pomoc w sfinalizowaniu rozprawy.

Szczególne podziękowania składam moim kolegom i współpracownikom za udzieloną pomoc w prowadzeniu badań i praktyczne spostrzeżenia z przebiegu procesu szkolenia metodycznego podchorążych WSOWCh.

ROZDZIAŁ I

ANALIZA I UZASADNIENIE TEMATU

Gotowość bojowa naszej armii i każdego pododdziału składa się z trzech zasadniczych komponentów, którymi są: postawa ideowa, nowoczesna technika i uzbrojenie oraz wyszkolenie bojowe.

Zasadniczym dążeniem współczesnych armii jest wykorzystywanie dla potrzeb wojskowych najnowszych osiągnięć nauki i techniki. Wymaga to od żołnierzy opanowywania coraz to nowych dziedzin wiedzy i umiejętności praktycznych, tj. znajomości zasad funkcjonowania i obsługiwanie różnorodnych, skomplikowanych aparatów i urządzeń, a od kadry dowódczo-instruktorskiej, dodatkowo, umiejętności ujmowania i doskonalenia strony metodycznej, organizacyjnej i technicznej całokształtu procesu szkolenia. Z tych względów, w naszym wojsku coraz mniej jest czynności mechanicznych, dających się wykonać bez wysiłku intelektualnego, a coraz więcej czynności wymagających udziału umysłu, zwiększonego trudu i czasu przy ich opanowaniu.

Podobne tendencje zaczynają dominować w szkoleniu taktycznym podchorążych WSOWCh i w szkoleniu bojowym żołnierzy pododdziałów wojsk chemicznych. Na rezultaty szkolenia bojowego pododdziałów wojsk chemicznych - wpływa wiele różnorodnych czynników. Podstawowe znaczenie spośród nich mają: poziom kadry dowódczo-instruktorskiej, poziom przygotowania ogólnego żołnierzy oraz organizacja procesu szkolenia.

W ciągu ponad XXX-letniej działalności WSOWCh kadra

dydaktyczno-wychowawcza uczelni zawsze nadawała duże znaczenie jakości kształcenia kadr oficerskich dla potrzeb wojsk chemicznych oraz doskonaliła technologię kształcenia. Status wyższej uczelni wojskowej nałożył na kadre Szkoły jeszcze trudniejsze i bardziej odpowiedzialne zadania w dziedzinie kształcenia podchorążych i uzyskania jakościowo innego produktu finalnego w postaci absolwenta z dyplomem inżyniera dowódcy. Pociągnęło to za sobą konieczność dokonania wielu zmian organizacyjno-strukturalnych, programowych, a przede wszystkim organizacji procesu naukowo-dydaktycznego. Sprawna organizacja procesu dydaktycznego, wzorowe podejścia kadry dydaktyczno-naukowej uczelni, odpowiednie zaplecze naukowe i zaangażowanie podchorążych w proces kształcenia - to główne czynniki, które zapewniły pomyślne przeprowadzenie reorganizacji systemu kształcenia podchorążych WSOWCh.

Od absolwenta wyższej szkoły wojskowej wymaga się coraz wyższych kwalifikacji, które znacznie wykraczają poza tradycyjne ramy przygotowania do zawodu. Rozwój nauki i techniki wymaga od naszego absolwenta nie tylko konkretnych wiadomości i sprawności, ale kwalifikacji bardziej złożonych, tj. aktywnej postawy wobec rzeczywistości, postawy racjonalnej, zdolnej do sprawdzania tez i wyciągania wniosków. Znajduje to odzwierciedlenie w Zasadach Etyki Zawodowej Żołnierza Polski Ludowej, które mówią: ... "nie można sprostać obowiąskom obrońcy Ojczyzny, nie można spełnić postawionych mu zadań bez wzorowego wykonywania powinności służbowych, bez ciągłego pogłębiania wiedzy i doskonalenia żołnierskich kwalifikacji, bez dotrzymania kroku przemianom dyktowanym przez

stały rozwój techniki i myśli wojskowej".³ Proces kształcenia oficera nie może zatem kończyć się z chwilą opuszczenia uczelni. Dalszy jego rozwój i ostateczne ukształtowanie odbywać się muszą w trakcie służby w jednostce wojskowej. Poziom i dalszy rozwój oficera uzależnia się wtedy od jego indywidualnej postawy wobec problemu samodoskonalenia, rozszerzania i pogłębiania umiejętności poprzez krytyczną analizę własnej pracy, poprzez obserwację działalności kolegów i wyciąganie z niej pożytecznych dla siebie wniosków, wreszcie przez lekturę i ćwiczenia osobiste.

Wykształcenie takiej postawy umożliwiającej naszemu absolwentowi pełną samodzielność myślenia i działania wymaga dalszej intensyfikacji procesu szkolenia i dokonywania ciągłych zmian programowych, organizacyjnych oraz doskonalenia metodyki nauczania. Problem ten jest przedmiotem szczególnego zainteresowania kierownictwa MON i licznego grona uczonych wojskowych.

Na pytanie: jak organizować proces szkolenia w WSO, aby podnieść jego skuteczność i sprawność? - wypowiedziało się już wielu naukowców, między innymi: W. Ałdaś, J. Bogusz, J. Cendrowski, L. Dudek, F. Januszkiewicz, T. Karwat, Z. Kosyrz, A. Kowalski, Z. Kupisiewicz, M. Michalik, K. Migdał, T. Nowacki, W. Okoń, Z. Peleski, M. Sidor, W. Szczerba, R. Urliński, J. Zakrzewski i inni, ale problem ze względu na jego złożoność i ciągłość zmian w strukturze szkolnictwa nadal pozostaje otwarty. Stopień przygotowania absolwentów WSO do pracy w jednostkach wojskowych był także przedmiotem badań, ale

3/ Zasady Etyki Zawodowej Żołnierza Polski Ludowej, MON, Warszawa 1974, s.11.

opracowania dotyczące tego problemu przedstawiają tylko wnioski ogólne. Problem skuteczności szkolenia instruktorsko-metodycznego w szkoleniu taktycznym podchorążych pozostawał dotąd otwarty.

Przepisy i ustalenia dyrektywne dotyczące organizacji i prowadzenia działalności metodyczno-szkoleniowej w szkolnictwie wojskowym⁴ określają ogólne zasady tej działalności i to głównie w odniesieniu do kadry dydaktycznej i dowódczej. Przepisy te określają przede wszystkim cele, istotę i formy działalności metodycznej, ale nie precyzują zasad organizacji i prowadzenia szkolenia instruktorsko-metodycznego podchorążych WSO /kadetów, elewów/. Uzależnia to metodykę prowadzenia tych zajęć od doświadczenia i inwencji kadry dydaktycznej poszczególnych WSO.

W związku z tym dużo uwagi poświęca się problemowi doskonalenia i rozwijania umiejętności dydaktycznych kadry na drodze zdobywania doświadczenia podczas wieloletniej praktyki w jednostkach wojskowych i w szkolnictwie wojskowym.

Aby jednoznacznie rozumieć istotę działalności metodycznej i zasady jej organizowania i prowadzenia istnieje konieczność usystematyzowania i uporządkowania terminologii z zakresu działalności metodyczno-szkoleniowej. Tymczasem w dostępnej literaturze spotyka się różne określenia tego samego zjawiska, próby zdefiniowania pojęć za pomocą niezrozumiałych

4/ Podstawowe założenia procesu kształcenia podchorążych WSO, IS MON, Warszawa 1976.

Zasady organizowania i prowadzenia działalności metodyczno-szkoleniowej oraz treningów w siłach zbrojnych PRL, IS MON, Warszawa 1976.

Instrukcja o organizacji procesu kształcenia w szkołach i ośrodkach szkolnictwa zawodowego, IS MON, Warszawa 1976.

określeń, kontrowersyjność i niedomówienia. O dowolności nomenklatury świadczą poniższe przykłady: umiejętność dydaktycznego działania, umiejętność dydaktyczna, umiejętność instruktorsko-metodyczna, przygotowanie dydaktyczne lub działalność metodyczna, praca metodyczna, działalność metodyczno-szkoleniowa, praca instruktorsko-metodyczna.

Przykłady trudno zrozumiałych definicji:

"Umiejętność dydaktyczna to zdolność do takiego działania, które wyraża się w sprawnych i skutecznych czynnościach szkolących, nie wykonywanych metodą stosowania prób i błędów".⁵

"Zajęcia instruktorsko-metodyczne są najdoskonalszą formą metodycznego przygotowania do prowadzenia określonego zajęcia lub cyklu zajęć na ustalony temat".⁶

"Działanie dydaktyczne to świadomie, intencjonalnie podejmowane w stosunku do ucznia - czynności szkolących, których wykonanie wymaga uwzględnienia celu, warunków i środków".⁷

Kontrowersje budzi fakt, że pomimo dyrektywnego nakazu - by w programach szkolenia podchorążych przewidzieć odpowiednią liczbę godzin na zajęcia instruktorsko-metodyczne⁸ - w dalszej części tych przepisów nie przewiduje się takiej formy szkolenia podchorążych. Stąd w szerokiej literaturze tematu spotyka się często, że autorzy używają zamiennie określeń:

5/ Zasady organizowania i prowadzenia działalności metodyczno-szkoleniowej oraz treningów w siłach zbrojnych PRL. Warszawa, 1976, s.9.

6/ Tamże s.12.

7/ Tamże s.10.

8/ Podstawowe założenia procesu kształcenia podchorążych WSO, MON, Warszawa, 1976.

zajęcia instruktorsko-metodyczne i zajęcia instruktazowo-metodyczne. Na łamach Przeglądu Wojsk Lądowych R. Uriński podejmuje próbę rozróżnienia tych pojęć⁹, ale wyjaśnienie, że pierwsze bierze nazwę od instruktora, a drugie od instruktazu traci sens gdy przyjmujemy, że nazwa "instruktaz" wywodzi się od "instruktora" lub obydwie nazwy od słowa "instruować". W tym sensie obydwa określenia odnoszą się od tego samego zjawiska, a wprowadzenie nowego określenia jest zbędne, gdy dotychczasowe - utrwalone tradycją - dalej funkcjonuje, zwłaszcza że poza nazwą nie zmieniają się zasady prowadzenia tych zajęć. Polemika taka ma charakter semantyczny i nie ma wpływu na wyjaśnienie samego zjawiska. Wprowadzanie nowych określeń tych samych zjawisk jest fałszywą próbą "unaukowania" problemów i powoduje chaos pojęciowy.

Zaleca się "samokształcenie" jako formę doskonalenia umiejętności metodycznych, zwłaszcza młodych oficerów. Jednak próżno by się silił taki oficer choćby pogłębić wiedzę z zakresu metodyki szkolenia instruktorsko-metodycznego z podręcznika. Wydawałoby się, że odpowiednie pomoce można znaleźć w "Poradniku dydaktycznym oficera".¹⁰ Tymczasem okazuje się, że jest to pozycja, która może być przydatna raczej wykładowcy w szkolnictwie wojskowym, niż oficerowi-dowodzącyemu szkolącemu żołnierzy służby zasadniczej. Jako przykład wzorowego przeprowadzenia zajęcia taktycznego autorzy podają zajęcia prowadzone metodą problemową z podchorążymi,

9/ R.Uriński, O zajęciach instruktazowo-metodycznych i instruktazach. PWL nr 10/1977, s.116.

10/ J.Bogusz, T.Karwat, Poradnik dydaktyczny oficera, MON, W-wa, 1973.

które poświęcone było wypracowaniu i podejmowaniu decyzji. Przykładu takiego nie może wziąć za wzór oficer szkolący żołnierzy służby zasadniczej, ponieważ obowiązujące programy, wytyczne i instrukcje nie przewidują możliwości zastosowania takiej formy organizacyjnej zajęć taktycznych. Takie ujęcie opracowania teoretycznego może budzić w nim konflikt wewnętrzny - jak pogodzić teorię z praktyką szkoleniową.

Bez powodzenia też zakończy się próba znalezienia w "Poradniku" pomocy w zakresie organizowania i prowadzenia szkolenia /zajęć/ instruktorsko-metodycznego w ośrodkach szkolnictwa wojskowego. Podobna sytuacja odnosi się także do wielu publikacji i opracowań z tego zakresu. Dotychczasowe rozważania naukowe nad tym problemem nie obejmują prawie wcale szkolenia instruktorsko-metodycznego podchorążych jako aktywnej formy szkolenia taktycznego przygotowującej do pracy w jednostkach wojskowych oraz nie precyzują dokładnie zasad prowadzenia tego szkolenia.

Na łamach Myśli Wojskowej nr 12/1976 L.Dudek w artykule pt. "Potrzeby i możliwości zwiększenia sprawności i efektywności procesu kształcenia w WSO" za podstawowy sposób zwiększenia efektywności nauczania uważa aktywizację słuchaczy. Rozpatrując bardziej szczegółowo warunki i możliwości przyspieszenia procesu uaktywnienia słuchaczy szkół wyższych wymienia pięć form działania:

- wprowadzenie aktywizujących metod nauczania;
- indywidualizację kształcenia;

- rozszerzenie wszelkich form samokształcenia;
- rozwój studenckich kół naukowych;
- udział studentów starszych roczników w pracach naukowo-badawczych oraz w procesie nauczania młodszych roczników.

Przenosząc doświadczenia cywilnych uczelni na grunt uczelni wojskowych L. Dudek proponuje powierzyć prowadzenie zajęć ze słuchaczami niższych lat, najzdolniejszym, wybijającym się podchorążym roku dyplomowego jako sprawdzian predyspozycji nauczycielskich kandydatów na pracowników w szkole.

W Myśli Wojskowej nr 1/1977 J. Nowak zwraca uwagę na konieczność wprowadzenia w WSO innowacyjnego systemu szkolenia, tj. takich metod, które wnoszą oryginalną i twórczą myśl naukową i reformują praktykę.

To ze wszech miar słuszne założenie powinno być stopniowo wcielane do procesu dydaktycznego WSO w perspektywie modernizacji wyższego szkolnictwa wojskowego w latach 1980-90. Wydaje się, że część tej pracy może również służyć temu celowi i dlatego warto było podjąć trud przeprowadzenia badań.

Z dotychczasowej praktyki szkoleniowej wynika, że absolwent WSOwCh opuszcza ją nie w pełni przygotowany do wykonywania swych funkcji dydaktycznych w jednostkach wojskowych. Proces adaptacyjny w jednostce wojskowej, polegający na zdobyciu praktyki szkoleniowej, trwa około 1-2 lat i dopiero po tym okresie absolwent nabywa właściwych nawyków organizacyjnych, metodycznych i dowódczych potrzebnych w szkoleniu taktycznym swego pododdziału /plutonu/.

W takim ujęciu, problemem względnie nowym jest próba znalezienia odpowiedzi na pytanie: jakimi sposobami można podnieść skuteczność dydaktyczną szkolenia instruktorsko - metodycznego w szkoleniu taktycznym podchorążych WSOWCh?

Z problemu ogólnego wynikają problemy bardziej szczegółowe:

Jakie wprowadzić zmiany organizacyjne i programowe szkolenia instruktorsko-metodycznego w szkoleniu taktycznym podchorążych WSOWCh dla zapewnienia większej skuteczności tego szkolenia?

Czy szkolenie instruktorsko-metodyczne jest najbardziej aktywną formą szkolenia taktycznego podchorążych WSOWCh?

Problemem szerszym /nie wchodzącym w zakres pracy/ jest metodyka szkolenia instruktorsko-metodycznego w WSO, a problemem nadrzędnym, problemem efektywności nauczania słuchaczy WSO i opracowanie modelu procesu dydaktycznego w WSO.

Wobec doniosłości problemu i ze względu na duże zapotrzebowanie społeczne autor podjął się przeprowadzenia badań form organizacyjnych szkolenia instruktorsko-metodycznego w szkoleniu taktycznym podchorążych WSOWCh.

Poszukiwanie innych form organizacyjnych szkolenia instruktorsko-metodycznego powinno dać w efekcie możliwość włączenia w proces nauczania młodszych roczników wszystkich

podchorążych II, III i IV rocznika. Nabycie umiejętności dydaktycznych potrzebne jest wszystkim podchorążym, bez względu na to jakie stanowiska zajmować będą jako absolwenci, ponieważ każdy oficer musi być nauczycielem i wychowawcą.

Przygotowanie metodyczne podchorążych WSOWCh odbywa się w trakcie szkolenia programowego w WSOWCh oraz podczas praktyk w jednostkach wojskowych. W trakcie studiów podchorążowie odbywają praktyki dowódcze, w czasie których muszą wykazać się odpowiednią wiedzą i umiejętnościami metodycznymi. Z drugiej strony praktyki w jednostkach wojskowych spełniają ważną rolę w doskonaleniu metodycznym podchorążych. W praktyce szkoleniowej WSOWCh połączenie tych dwóch funkcji napotyka jeszcze trudności. Sprzężenie tych form przygotowania metodycznego podchorążych jest problemem wywierającym zasadniczy wpływ na pełne przygotowanie pod względem metodycznym podchorążych i absolwentów WSOWCh.

C e l e m n i n i e j s z e j p r a c y j e s t opracowanie modelu szkolenia instruktorsko- metodycznego w szkoleniu taktycznym podchorążych WSOWCh zmiierzającego do podniesienia skuteczności dydaktycznej tego szkolenia.

W pracy badawczej założono następujące h i p o t e z y robocze:

1. Szkolenie instruktorsko- metodyczne jest najbardziej aktywną formą szkolenia taktycznego podchorążych WSOWCh, ponieważ zmusza ich do samodzielnego opracowania zajęć i głębszego zapoznania się z treścią tematu, niż podczas

innych form szkolenia.

2. Podniesienie skuteczności szkolenia instruktorsko-metodycznego w szkoleniu taktycznym podchorążych WSOWCh może nastąpić poprzez zmiany organizacyjne i programowe tego szkolenia. Szkolenie instruktorsko-metodyczne prowadzone przez podchorążych starszego rocznika w grupie podchorążych młodszego rocznika pozwoli osiągnąć lepsze efekty dydaktyczne, niż prowadzone w dotychczasowej formie, tj. w grupie podchorążych tego samego rocznika /plutonu/.

Celem zweryfikowania przyjętych hipotez roboczych i uzyskania odpowiedzi na wysunięte problemy badawcze w niniejszej pracy zostały zastosowane następujące metody badawcze: badanie dokumentacji, obserwacja, badanie opinii, eksperyment dydaktyczny i krytyka literatury.

Badaniem dokumentacji objęto dyrektywy szczebla nadzrędnego, program szkolenia WSOWCh i pododdziałów wojsk chemicznych, wyniki egzaminów, inspekcji oraz inne materiały szkoleniowe.

Metodą obserwacji przeprowadzono badania eksperymentalnej i tradycyjnej formy szkolenia instruktorsko-metodycznego w szkoleniu taktycznym podchorążych WSOWCh oraz umiejętności metodycznych podchorążych w czasie praktyk, jak również absolwentów na pierwszych stanowiskach w jednostkach wojskowych.

Eksperyment dydaktyczny zastosowano w trakcie programowego szkolenia instruktorsko-metodycznego podchorążych starszych roczników /III i IV/ na bazie podchorążych młodszych roczników /I i II/.

Metodą bezpośredniego wywiadu i ankiet przeprowadzono badanie opinii osób autorytatywnych w dziedzinie szkolnictwa wojskowego oraz badania absolwentów i podchorążych WSOWCh w zakresie przygotowania ich do pełnienia funkcji dydaktycznych w wojsku.

ROZDZIAŁ II

METODOLOGICZNE PODSTAWY BADAŃ

1. Teren badań

Badaniami objęci zostali wszyscy podchorążowie WSOWCh odbywający studia w latach 1976-79, przy czym szczególnie zainteresowanie budzili podchorążowie II, III i IV roku studiów, ponieważ tylko na tych latach realizowane jest szkolenie instruktorsko-metodyczne w szkoleniu taktycznym. Oprócz tego badaniami objęci zostali absolwenci WSOWCh /OSWCh/ oraz oficerowie autorytatywni w problematyce metodyki nauczania w WSOWCh.

Dla uzyskania danych porównawczych niektóre grupy szkoleniowe poddano dwukrotnemu badaniu ankietowemu, przeważnie pod koniec II i IV roku studiów. Część respondentów poddawana była badaniu dwukrotnie: jako podchorążego i po pewnym stażu pracy w jednostkach wojskowych. Wpływało to tylko na lepsze zrozumienie przez respondentów intencji badającego, a nie na wynik badania - dlatego nie wyodrębniano tych wyników.

Ogółem, badaniem ankietowym objęto 138 podchorążych, którzy dostarczyli 138 opinii w postaci ankiet oraz 149 absolwentów WSOWCh /OSWCh/, którzy dostarczyli 146 opinii w postaci poprawnie wypełnionych ankiet.

Ponadto obserwacji naukowej poddano 14 zajęć instruktorsko-metodycznych ze szkolenia taktycznego, eksperymentem dydaktycznym objęto 3 grupy szkoleniowe w roku szkolnym 1977/78 oraz 4 grupy szkoleniowe w roku szkolnym 1978/79.

Przeprowadzono także 8 wywiadów z osobami autorytatywnymi w zakresie metodyki naucozania w WSOWCh.

Aby lepiej scharakteryzować badane środowisko w tabeli 1 podano niektóre dane o służbie absolwentów WSOWCh /OSWCh/.

Tabela 1

Informacje o służbie wojskowej badanych absolwentów WSOWCh /OSWCh/

Rok ukończenia	Wykształcenie			Zajmowane stanowisko służbowe				
	średnie	wyższe		D-ca plut.	D-ca komp.	W szt. batal.	W szt. oddz.	W szt. ZT
		I stop.	II stop.					
1977	-	18	-	18	-	-	-	-
1976	-	39	-	36	-	2	1	-
1975	-	31	1	27	3	1	1	-
1974	-	11	-	6	5	-	-	-
1973	-	12	-	1	7	2	1	1
1972	-	12	1	2	4	5	1	1
1971	-	11	-	-	2	4	5	-
1968-69	17	2	3	-	5	6	6	5
1966-67	19	1	5	-	2	1	16	6
1964-65	8	1	2	1	1	-	3	6
1962-63	-	1	4	-	-	1	-	4
1955-61	2	-	4	-	-	1	1	4
RAZEM	46	139	20	91	29	23	35	27
%	22,4	67,8	9,8	44,4	14,1	11,2	17,1	19,2

Uwaga: dane przedstawiają stan na koniec 1978 r.

Z przedstawionych w tabeli 1 danych wynika, że prawie wszyscy absolwenci WSOWCh po ukończeniu studiów rozpoczynają pracę na stanowisku dowódcy plutonu, a dopiero z biegiem lat przechodzą na wyższe stanowiska służbowe. Przygotowanie ich do wykonywania funkcji dowódców plutonów w jednostkach wojskowych winno być celem nadrzędnym procesu szkolenia w WSOWCh.

Charakterystyka środowiska uczelni.

O oddziaływaniu wychowawczym środowiska uczelni przekonywać nie trzeba, bowiem powszechnie docenia się w wojsku wpływ środowiska społecznego na postawy żołnierzy oraz rolę dobrze funkcjonujących kolektywów.

Zagadnienie to doceniane jest również w WSOWCh, ale działalność mająca na celu modelowanie środowiska w celu wpływania na podchorążych jest mało wyczuwalna. Proces ten przebiega raczej żywiołowo ze względu na brak opracowanych naukowo metod pozwalających na kształtowanie środowiska oraz dużą zmienność i złożoność tego procesu.

Na środowisko uczelni składa się bardzo duża ilość /nieokreślonych dokładnie/ czynników. Ze względu na zakres pracy poniżej scharakteryzowane zostaną tylko: kadra nauczająca, działalność naukowo-badawcza, działalność dydaktyczna, działalność metodyczna, baza szkoleniowa, zabezpieczenie materiałowo-techniczne, warunki socjalno-bytowe oraz sami podchorążowie.

Proces dydaktyczny w WSOWCh zabezpiecza ofiarna i wysoko

kwalfikowana kadra dydaktyczna i dowódcza. Wykształcenie kadry ilustruje tabela 2.

Tabela 2

Wykształcenie kadry dydaktycznej i dowódczej w 1978 r.

Wyszcze- gólnienie	Posiadane wykształ- cenie				Podnosi kwalifikacje				
	stopień nauk.dr	wyższe II stop.	wyższe I stop.	Razem	stopień nauk.dr habilit.	stopień nauk.dr	wyższe II stop.	wyższe I stop.	Razem
Kadra dydakty- czna	4	39	3	46	2	18	1	-	21
w tym CTRW ^x	1	9	3	13	-	3	1	-	4
Kadra dowódcza	-	5	14	19	-	-	2	1	3
RAZEM:	4	44	17	65	2	18	3	1	24

x/ - CTRW - Cykl Taktyki Rodzajów Wojsk.

Powszechną formą podnoszenia kwalifikacji zawodowych kadry dydaktycznej i dowódczej są także studia pedagogiczno-psychologiczne prowadzone w WSOWCh na WUML, które w 1978 r. ukończyło 18 oficerów /w tym 4 z CTRW/. Studia te w dalszym ciągu kontynuuje 24 oficerów /w tym 5 z CTRW/. Stan przygotowania kadry dydaktycznej i dowódczej WSOWCh zapewnia dobry poziom pracy szkoleniowo-wychowawczej ze słuchaczami.

Kadra WSOWCh prowadzi szeroko zakrojoną działalność naukowo-badawczą, z wyników której korzysta zarówno wojsko,

jak i gospodarka narodowa. Zgodnie z planem prac naukowo-badawczych na lata 1976-80, w roku 1978 realizowanych było 30 prac zleconych przez: Szefostwo Wojsk Chemicznych /10/, Zarząd Szkolnictwa Wojskowego /5/, Wojskowy Instytut Chemii i Radiometrii /9/, Szefostwo Wojsk Chemicznych Marynarki Wojennej /5/ oraz Instytut Łączności /1/. Do 1978 r. zrealizowano 13 prac, pozostałe - to prace długoterminowe, których termin realizacji przewidziany jest na lata 1979-80. W ramach badań własnych WSOWCh realizowała 26 prac, z czego wykonano 16. Termin realizacji pozostałych 10 prac przewidziany jest na lata 1979-80.

Działalność dydaktyczna kadry WSOWCh w latach 1976-78 skupiona była na realizacji następujących głównych zadań:

- podniesienie rangi szkolenia taktycznego jako dyscypliny integrującej wiedzę przedmiotów specjalistycznych;
- doskonalenie form działalności metodyczno-szkoleniowej;
- aktywizacja i uprządkowanie form i metod nauczania;
- rozszerzenie udziału podchorążych w działalności naukowo-badawczej;
- powiązanie procesu szkolenia z potrzebami jednostek wojskowych;
- doskonalenie form szkolenia metodycznego i pedagogicznego kadry dydaktycznej;
- podniesienie dyscypliny wojskowej oraz dyscypliny nauczania;
- rozwijanie i systematyczne unowocześnianie bazy szkoleniowej.

Realizację tych zadań zabezpieczono poprzez zwiększenie ilości godzin na praktyczne ćwiczenia taktyczne oraz na zajęcia instruktorsko-metodyczne. W porównaniu z programem szkolenia na lata 1976/77, w latach 1977/78 na taktykę wojsk chemicznych przeznaczono o 10 h więcej, a ilość zajęć instruktorsko-metodycznych zwiększono o dwa. W czwartym roku szkolenia zwiększono ilość praktycznych ćwiczeń z taktyki wojsk chemicznych z 10 do 19.

Do wszystkich zajęć technicznych wprowadzono elementy taktyczne i OPL, przez co osiągnięto uaktywnienie tych zajęć.

W celu doskonalenia form działalności metodyczno-szkoleniowej w roku szkolnym 1977/78 przeprowadzono: 20 ogólnoszkolnych odpraw metodycznych, 72 odprawy metodyczne w cyklach przedmiotowych, 14 zajęć otwartych, 18 zajęć hospitacyjnych, 23 zajęcia z zakresu wybranych zagadnień technologii kształcenia oraz dwa kursy instruktorsko-metodyczne dla kadry.

W 1978 r. zorganizowano konkursy o miano "Przodującego wykładowcy - mistrza dydaktyki" oraz na najlepsze opracowanie metodyczne do zajęć, w których pierwsze miejsca zajęli wykładowcy taktyki.

Wprowadzono także zasadę integrowania szkolenia taktycznego i technicznego, a w ramach tego tzw. "przepustkę techniczną" do zajęć taktycznych. Na zgrupowaniach polowych i obozach szkoleniowych rozszerzono zakres zajęć kompleksowych.

Zwrócono szczególną uwagę na przygotowywanie i przeprowadzanie zajęć instruktorsko-metodycznych poprzez prowadzenie szczegółowych instruktaży w terenie, zwiększenie wymagalności i aktywności na zajęciach.

Tematykę prac dyplomowych słuchaczy ściśle powiązano z działalnością naukowo-badawczą Szkoły.

Przyjęto zasadę współodpowiedzialności wszystkich żołnierzy zawodowych za kształtowanie właściwych postaw i dyscypliny oraz przestrzeganie regulaminu go trybu życia.

Wyniki działalności dydaktycznej kadry WSOWCh ilustrują poniższe tabele.

Tabela 3

Wyniki niektórych przedsięwzięć szkoleniowych WSOWCh.

Lp.	Wyszczególnienie	1977	1978	1979
1.	Kontrola przygotowania IV rocznika do pracy w JW	4,01	4,05	3,80
2.	Średnia ocena ukończenia studiów	4,13	3,99	3,82
3.	Średnia ocena egzaminu dyplomowego /IV rok/	4,44	4,25	3,92
4.	Średnia ocena praktyk dowódczych	4,47	4,38	4,66
5.	Miejsce na zawodach	IV	IV	I

Tabela 4

Porównanie wyników szkolenia taktycznego podchorążych.

Rok nauki	Ocena średnia w latach		
	1976/77	1977/78	1978/79
II	3,57	3,67	3,67
III	4,14	4,00	3,59
IV	4,17	4,27	3,94

Nieznaczne obniżenie średnich ocen poszczególnych grup podchorążych w ostatnich latach /jak wynika z tabel 3 i 4/ jest wynikiem zwiększenia wymagań i zaostrzenia kryteriów oceny przez komisje kontrolujące szkolenie oraz wykładowców WSOWCh. W ocenie przygotowania podchorążych ze szkolenia taktycznego podkreśla się znacznie lepsze przygotowanie ich do dowodzenia pododdziałami wojsk chemicznych i słabsze przygotowanie z zakresu taktyki ogólnej. Przygotowanie taktyczne podchorążych WSOWCh ocenia się średnio na ocenę dobrze.

Baza szkoleniowa WSOWCh zabezpiecza proces nauczania podchorążych w stopniu dobrym /wg oceny komisji z GZSzB/. W latach 1976-78 baza szkoleniowa została dostosowana do nowych programów szkolenia i nowo wprowadzanego sprzętu wojsk chemicznych. Proces dalszej rozbudowy bazy gabinetowej jest w znacznym stopniu ograniczony możliwościami lokalowymi Szkoły. Połowa baza garnizonowa posiada zbyt małe wymiary dla potrzeb odbycia dynamicznych ćwiczeń taktycznych. Trudności te pogłębia jeszcze brak naturalnego

pokrycia leśnego i źródeł wody. Stąd koniecznością stało się przeniesienie ważniejszych zajęć na letni obóz szkoleniowy, na którym warunki poligonowe są bardzo dobre. Zabezpieczenie materiałowe-techniczne pokrywa w zasadzie potrzeby szkoleniowe WSOWCh. W tym względzie odczuwalny jest jednak brak: bojowych wozów piechoty /BWP/, wysokowydajnych urządzeń odkażających /WUS/, samochodów opancerzonych do rozpoznania skażeń /BRDM-2rs/, samochodów ciężarowo-terenowych do holowania przyczep z urządzeniami grzejnymi, ręcznych karabinów maszynowych, granatników przeciwpancernych oraz limitu kilometrów na niektóre marki pojazdów.

Warunki socjalno-bytowe zapewniają potrzeby szkolenia, odpoczynku i rekreacji podchorążych.

Studiujący w WSOWCh podchorążowie wywodzą się z rodzin robotniczych, chłopskich i inteligencji pracującej. Pochodzenie przyjętych na studia w WSOWCh przedstawia tabela 5.

Tabela 5

Pochodzenie społeczne studiujących w WSOWCh w latach 1976-78

Pochodzenie społeczne	Przyjęto na studia w latach					
	1976		1977		1978	
	ilość	%	ilość	%	ilość	%
robotnicze	21	36	24	48	27	54
chłopskie	8	14	5	10	8	16
inteligentkie	14	25	14	28	11	22
synowie żołnierzy zawod.	5	9	5	10	3	6
synowie funkcj.MO	4	7	1	2	1	2
żołnierze zasadn. służby	5	9	1	2	5	10

Dane dotyczące naboru kandydatów jeszcze bliżej charakteryzują środowisko studenckie. Przedstawia je tabela 6.

Tabela 6

Nabór kandydatów do WSOWCh w latach 1976-78

Wyszczególnienie	1976		1977		1978	
	Ogółem	Z wojska	Ogółem	Z wojska	Ogółem	Z wojska
Wpłynęło zgłoszeń	75	6	97	6	104	7
Przystąpiło do egzaminu	63	5	78	5	81	7
Zdało egzamin	19	5	26	5	41	3
Przyjęto do WSOWCh	57	5	50	6	50	5
- bez oceny ndst.	19		25		41	
- z jedną oceną ndst.	10		19		9	
- z dwoma ocenami ndst.	22		6		-	
- z trzema ocenami ndst.	6		-		-	

Mimo nie najlepszego materiału ludzkiego pozyskanego z naboru /jak wykazuje tabela 6/ WSOWCh osiąga wysoki stopień sprawności nauczania podchorążych dzięki stworzeniu im odpowiednich warunków i atmosfery do nauki. Trzeba jednak podkreślić, że wielu podchorążych nie może podołać wymaganiom i trudom kształcenia w WSOWCh, a część pozostaje tam wbrew swoim zainteresowaniom /brak jednak danych usankcjonowanych badaniami naukowymi dla określenia rozmiaru zjawiska/ obniżając poziom wykształcenia poszczególnych grup.

W latach 1977-79, w WSOWCh równocześnie szkolono po 16 grup szkoleniowych, co powodowało znaczne obciążenie dydaktyczne kadry, zwłaszcza CTRW. W poszczególnych latach pensum dydaktyczne wykładowców taktyki wynosiło: 1977/78 - 430 h; 1978/79 - 515 h. Tak wysokie pensum dydaktyczne wynika z braku oficerów do obsady etatowej / 3-5 vacatów/ a to wynika z trudności organizacji i prowadzenia zajęć w polu, w warunkach szkodliwych dla zdrowia / środki trujące, substancje promieniotwórcze, odkaźniki, dymy itp./.

Tabela 7 przedstawia przyczyny ubycia i sprawność nauczania w poszczególnych rocznikach studiów.

Tabela 7

Sprawność nauczania podchorążych WSOWCh według danych z 1978 r.

Wyszczególnienie	Ilość według lat studiów			
	I rok	II rok	III rok	IV rok
Rozpoczęło studia	49	58	57	28
Ubyło z powodu:				
- na własną prośbę	6	-	6	-
- braku postępów w nauce	-	8	7	2
- złego stanu zdrowia	1	5	3	2
- niezdyscyplinowania	1	2	1	-
- przeniesienia do innych WSO	-	5	2	-
Ukończyło rok	41	38	38	24
Sprawność nauczania /%/	83,7	65,5	66,6	85,7
Ubyło w roku studiów:				
- w I roku	3	18	16	3
- w II roku	-	2	3	-
- w III roku	-	-	-	1
- w IV roku	-	-	-	-

2. Organizacja i metody badań

a/ Badanie dokumentacji

W celu oceny dotychczasowej działalności metodycznej w WSOWCh poddano badaniu dokumentację dydaktyczną i materiały szkoleniowe. Szczegółowemu badaniu poddano następującą grupę dokumentacji dydaktycznej:

- dokumenty dyrektywne /instrukcje i założenia procesu kształcenia w WSO/;
- programy szkolenia /WSOWCh i pododdziałów chemicznych/;
- protokoły z inspekcji, kontroli, egzaminów i z posiedzeń Rady Naukowej WSOWCh;
- opinie podchorążych z praktyk i opinie absolwentów po rocznym stażu pracy w jednostkach wojskowych;
- pomoce szkoleniowe /instrukcje, podręczniki, skrypty, opracowania metodyczne, konspekty/.

Wnioski z badań dokumentacji dydaktycznej ujęte zostały w pierwszym rozdziale niniejsze pracy /str.12 i nast./.

Badania programów szkolenia WSOWCh /na lata 1976-79/ pozwoliły na ilościową ocenę udziału szkolenia instruktorsko-metodycznego w szkoleniu taktycznym podchorążych oraz ocenę treści programowych tego szkolenia /załącznik 4/. Na podstawie analizy treści programowych szkolenia taktycznego dokonane oceny tematów i zajęć, w których konieczny jest udział instruktorów i zajęć instruktorsko-metodycznych, w których podchorążowie jako instruktorzy powinni prowadzić zajęcia. Zestawienie tych faktów doprowadziło do wniosku, że można tak dobrać treść i układ programu, aby

podchorążowie starszych roczników mogli szkolić podchorążych młodszych roczników. Propozycje w tym względzie przedstawione zostaną w rozdziale V.

Na podstawie badania programu szkolenia pododdziałów chemicznych dokonano ustalenia jakie i ile zajęć ze szkolenia bojowego musi prowadzić absolwent WSOWCh /dowódca plutonu/ w ciągu roku szkoleniowego w jednostce wojskowej /tabela 19/. Pozwoliło to ocenić rozbiór godzin przeznaczonych w szkoleniu instruktorsko-metodycznym podchorążych WSOWCh na poszczególne przedmioty i działy szkolenia bojowego, przyjmując że udział zajęć instruktorsko-metodycznych powinien być proporcjonalny do ilości zajęć prowadzonych w pododdziale chemicznym. Jest to zgodne z nakazem dyrektywnym:

"w instruktorsko-metodycznym przygotowaniu podchorążych w WSO opierać się na aktualnych programach szkolenia pododdziałów jednostek wojskowych". 11

Protokoły z inspekcji, kontroli i egzaminów nie ujmują oddzielnie oceny pracy metodycznej z podchorążymi różnych lat ani ich umiejętności instruktorsko-metodycznych. Powoduje to pewną trudność w ocenie dotychczasowego stanu działalności metodycznej szkolących i umiejętności metodycznych szkolenych. Jednak na podstawie ocen przedmiotowych z egzaminów i ówczesnych oraz ocen i opinii podchorążych z praktyk dowódczych można ocenić przygotowanie naszych absolwentów do pełnienia funkcji dydaktycznych jako dobre. W tym miejscu jednak trzeba

11/ Podstawowe założenia procesu kształcenia podchorążych WSO. IS MON, Warszawa, 1976.

się zastrzeżo co do obiektywności i kryteriów oceniania podchorążych przez dowódców pododdziałów liniowych. Obserwacje poczynione przez opiekunów dydaktycznych praktykantów /wykładowców WSOWCh/ oraz badania ankietowe nie potwierdzają tak wysokich ocen otrzymywanych przez podchorążych za praktyki. Z poczynionych obserwacji oraz wstępnych badań, wynikało, że podchorążowie w czasie praktyk wyręczają etatowych dowódców z ich obowiązków /pozostając często bez kontroli i pomocy/ - za co otrzymują zawyżone oceny.

Wobec takiego stanu rzeczy /subiektywizm ocen/ dane uzyskane tą drogą nie mogły być przyjęte jako dowody naukowe - zatem odrzucono je i nie uwzględniano w dalszych badaniach.

W związku z wprowadzeniem długoterminowych praktyk dla podchorążych istnieje potrzeba przeprowadzenia szerszych badań naukowych skuteczności tej formy szkoleniowej, zwłaszcza w drugim roku studiów. Wydaje się, że przeznaczenie trzech miesięcy na odbycie praktyki przez podchorążych drugiego roku studiów, którzy są do tego słabo przygotowani, nie gwarantuje wysokiej skuteczności i racjonalnego zużycia tego czasu.

Dane opisowe-informacyjne uzyskane z badania opinii wystawionych podchorążym pozwoliły na poznanie negatywnych cech i braków w sylwetce podchorążego jako instruktora-dowódcy. Cech pozytywnych, ze względu na zbytnią ogólnikowość i wzmiankowany subiektywizm, nie udało się tą drogą ustalić.

Badanie opinii absolwentów WSOWCh po rocznym stażu pracy, wystawionych przez ich przełożonych, pozwoliło dokładniej

ocenić ich przygotowanie do wykonywania swych obowiązków na zajmowanych stanowiskach służbowych oraz skonfrontować oceny: studiów, praktyki dowódczej i rocznego stażu pracy. Porównując dane uzyskane tą drogą można było ocenić stopień przygotowania metodycznego w tych okresach. Badaniem tym objęto 87% absolwentów, którzy ukończyli WSOWCh w latach 1975-77.

Problemy szkolenia instruktorsko-metodycznego podchorążych WSOWCh były przedmiotem zainteresowania Komendy i Rady Naukowej Szkoły. W 1978 roku sprawie tej poświęcono trzy posiedzenia Rady Naukowej. Na pierwszym posiedzeniu, które się odbyło w dniu 1.04.1978 r. rozpatrzono propozycje kierownika Cyklu Taktyki Rodzajów Wojsk /CTRW/ w sprawie zmiany programu szkolenia instruktorsko-metodycznego podchorążych WSOWCh. Rozpatrzono m.in. projekt autora dotyczący połączenia zajęć instruktorsko-metodycznych starszych roczników podchorążych z zajęciami odbywanymi metodą musztry bojowej w grupach młodszych roczników. Rada Naukowa zaleciła kierownikowi CTRW oraz oficerom Zespołu Badań Metodyki Nauozania /ZBMN/ opracować tematykę szkolenia instruktorsko-metodycznego przerabianego w IV roku i skorelować ją z tematami przerabianymi w I i II roku szkolenia podchorążych WSOWCh.

Propozycje autora w tym względzie przedstawił kierownik CTRW na posiedzeniu Rady Naukowej w dniu 21.08.78 r. Po dyskusji przyjęte zostały m.in. następujące zalecenia:

- zajęcia instruktorsko-metodyczne w IV roku szkolenia podchorążych prowadzić na bazie grup młodszych roczników /I,II, III/;

- w czasie szkolenia na obozie letnim wyznaczać podchorążych IV roku na dowódców plutonów do prowadzenia wybranych tematów z podchorążymi WSO i SOR;
- opracować i wydać skrypt obejmujący proces pracy dowódcy nad przygotowaniem i prowadzeniem zajęć taktycznych.

Na posiedzeniu Rady Naukowej w dniu 3.11.1978 r. oceniono przygotowanie, przebieg i wyniki praktyk podchorążych WSOWCh w jednostkach wojskowych. Zalecono zwrócić szczególną uwagę na:

- właściwe opracowanie programów praktyk;
- odpowiedni dobór kierowników dydaktycznych;
- konieczność lepszego przygotowania podchorążych pod względem metodycznym.

Na podstawie tych zaleceń autor mógł kontynuować badania form szkolenia instruktorsko-metodycznego w szkoleniu taktycznym korzystając z pełnego poparcia Komendy Szkoły.

b/ Obserwacja

Obserwację jako metodę badań zastosowano w celu uchwycenia i ewidencji zjawisk dydaktycznych towarzyszących procesowi wyposażenia podchorążych w niezbędną wiedzę i umiejętności metodyczne w toku szkolenia taktycznego. Naukową obserwacją objęto większość zajęć instruktorsko-metodycznych przeprowadzanych w ramach szkolenia taktycznego podchorążych II, III i IV roku studiów WSOWCh oraz część zajęć ze szkolenia bojowego prowadzonych przez podchorążych w czasie praktyk dowódczych w jednostkach wojskowych.

Autor prowadził obserwacje osobiście /w toku siedmioletniej działalności szkoleniowej w WSOWCh/ oraz przez wykorzystanie oficerów Zespołu Badań Metodyki Nauczania i dwunastu wcześniej przygotowanych oficerów WSOWCh. Szczególnie wnikliwej obserwacji poddawano opracowane i przygotowane przez autora eksperymentalne zajęcia instruktorsko-metodyczne, które każdorazowo obserwowane były przez zespół składający się co najmniej z czterech obserwatorów prowadzących obserwację według otrzymanych od autora wytycznych i kart obserwacji - załącznik 1.

Dane uzyskane z obserwacji zajęć eksperymentalnych i kontrolnych pozwoliły określić różnice umiejętności metodycznych, dowódczych i postaw podchorążych występujących w roli instruktorów szkolących kolegów z własnej grupy oraz szkolących podchorążych młodszego rocznika studiów.

Metodą obserwacji posługiwali się także bezpośredni przełożeni podchorążych i absolwentów WSOWCh odbywających praktyki i staż pracy w jednostkach wojskowych.

Ponadto autor/przy współudziale innych wykładowców CTRW/ na podstawie bezpośrednich obserwacji procesu kształcenia podchorążych i dydaktycznej działalności absolwentów, opracował założenia wstępne i hipotezy robocze niniejszej pracy.

o/ Badanie opinii /metodą ankietową i wywiadu/

Ze względu na specyfikę procesu szkolenia instruktorsko-metodycznego w szkoleniu taktycznym podchorążych, bardzo trudnym problemem staje się pomiar skuteczności tego

szkolenia. Przedstawiona powyżej metoda obserwacji działań szkolonych /czynności, zachowania, postawy/, które są niezmiernalne w jednostkach fizycznych /niewymierne/, opiera się na wnioskowaniu intuicyjnym i sądach prowadzącego obserwację. Obserwator /oceniający/ na podstawie spostrzeżeń /wyniku obserwacji/ ocenia efekty szkolenia, a ocena jest wynikiem jego subiektywnego odczucia. Wynika z tego, że badając zjawiska tego typu nie można ograniczać się tylko do jednego sposobu pomiaru.

Dla pełniejszego zobiektywizowania pomiaru skuteczności szkolenia instruktorsko-metodycznego w szkoleniu taktycznym podchorążych /przeciwdziałania relatywności i subiektywności obserwatorów/ posłużono się także w badaniach metodą samooceny szkolonych, w formie odpowiedzi na pytania ankietowe - załącznik 2.

Samosprawdzenie i ocena szkolonych w odniesieniu do efektów szkolenia instruktorsko-metodycznego pozwalają badającemu ocenić tą stronę efektów szkoleniowych, która nie uzewnętrznia się i nie może być oceniana przez obserwatora - pod warunkiem rzetelności tej samooceny.

W przeprowadzonych badaniach warunek ten starano się spełnić poprzez wyjaśnienie badanym celu badań, anonimowość i zapewnienie możliwie największej ilości wypowiedzi reprezentatywnych grup dla badanej populacji oraz ich statystyczne ujęcie.

W badaniach tych bazą dla oceny efektów szkolenia instruktorsko-metodycznego podchorążych były ich doświad-

oczenia własne. Z tego względu najbardziej wartościowe dane odnośnie skuteczności omawianego przedsięwzięcia szkoleniowego mogli dostarczyć podchorążowie ostatniego roku studiów i oficerowie - absolwenci WSOWCh, którzy zostali objęci całością programowych zajęć instruktorsko- metodycznych i innych przedsięwzięć przygotowujących ich do wykonywania funkcji dydaktycznych /kursy, praktyki/ na przyszłych stanowiskach służbowych w jednostkach wojskowych.

Z tego samego względu dane uzyskane od podchorążych drugiego rocznika, pomimo tego że badania prowadzone były pod koniec roku szkoleniowego, uwzględnione zostały tylko jako dane pomocnicze i uzupełniające, lecz nie stanowiące podstawy do wnioskowań. Na podstawie wstępnych badań można stwierdzić, że w wypowiedziach podchorążych drugiego rocznika ocenę skuteczności w bardzo wielu przypadkach zastępowała ocena atrakcyjności i popularności danego przedsięwzięcia szkoleniowego, np. większość z nich uważa, że w szkoleniu instruktorsko-metodycznym należy preferować praktyki w jednostkach wojskowych, pomimo tego że przełożeni oceniają ich nisko za te praktyki /bdb - 3%, db - 36,4%, dst - 57,1%, ndst - 3,5%/. Jednocześnie ponad 50% tych podchorążych twierdzi, że nie ma trudności w zakresie metodyki nauczania i dowodzenia pododdziałem - co w odczuciu ich przełożonych i wykładowców stanowi właśnie podstawowy mankament tego rocznika. Świadczyć to może o ich powierzchownym rozeznaniu w przedmiocie badań i niekompetencyjności ocen i sądów .

Nie mniej dane dostarczone przez podchorążych drugiego rocznika pozwoliły autorowi na wyciągnięcie wniosków dotyczących przebiegu i rozwoju edukacji dydaktycznej podchorążych w toku studiów.

Podchorążowie trzeciego rocznika, według programu szkolenia WSOWCh odbywają praktyki dowódcze na stanowiskach dowódców drużyn i pomocników dowódców plutonów w pododdziałach pierwszego rocznika i Szkoły Oficerów Rezerwy /SOR/, w ich początkowym okresie szkolenia. W czasie programowych zajęć taktycznych występowali oni w roli dowódców drużyn - instruktorów nauczających zasad działania pojedynczego żołnierza na polu walki. Większość prowadzonych przez nich zajęć taktycznych w latach 1977-79 poddanych było obserwacji i ocenie przez wykładowców taktyki WSOWCh.

Opinie dostarczone przez oficerów - absolwentów WSOWCh przyjęto w odniesieniu do badanych problemów, pomimo cech pewnej relatywności w samoocenie - jako opinie kompetentne. Relatywność samooceny dawała się odczuć w odpowiedziach dotyczących trudności w różnych dziedzinach ich działalności służbowej. Powszechnie wiadomo, że łatwiej jest ocenić drugą osobę, niż siebie samego, jednak od oficera wymaga się cechy samokrytycyzmu - przynajmniej w zakresie niezbędnym do samodoskonalenia się.

Na podstawie własnego doświadczenia i pracy z młodszymi oficerami - absolwentami WSOWCh autor mógł stwierdzić, że często oficerowie mają trudności, ale wstydliwie /lub celowo/ je ukrywają w obawie przed koniecznością ich eliminacji

na drodze zwiększonego wysiłku szkoleniowego lub samokształcenia. Stąd też bardzo często w odnośnej rubryce ankiety znajdowała się odpowiedź: "nie miałem żadnych trudności" - mimo 1/2 rocznego stażu pracy absolwenta w jednostce wojskowej, kiedy występujące w tym okresie trudności zmuszają przełożonych do podejmowania kroków adaptacyjnych w stosunku do młodych oficerów.

Mimo osobistych starań autora, na podkreślenie zasługuje obojętny i bierny stosunek ankietowanych oficerów i ich przełożonych do prowadzonych badań. Za wyjątkiem ASG WP i WSOWCh, gdzie właściwie rozumie się konieczność badań naukowych, w innych jednostkach sprawa ta przyjmowana była niechętnie. Przykładem niefrasobliwości niektórych oficerów jest zagubienie ankiet, utrudnianie badającemu podjęcie badań, udzielanie zdawkowych odpowiedzi itp. Dla zobrazowania tego stanu wystarczy podać, że na 300 dostarczonych respondentom ankiet - powróciło do badającego 146 rzetelnie i rzeczowo wypełnionych. Wobec powyższego autor zmuszony był osobiście przeprowadzać badania, wymuszając na dowódcach jednostek /na podstawie pisemnego upoważnienia GZP/ niezbędną pomoc w tym zakresie. Do czasu zakończenia badań nie powróciły jednak ankiety m.in. z JW 2885 w Zgorzelcu, gdzie występującemu w imieniu autora wykładowcy z WSOWCh nie stworzono warunków do przeprowadzenia badania oficerów.

Oprócz przedstawionych trudności, sporo kłopotów sprawiło autorowi interpretowanie różnorodnych odpowiedzi respondentów na otwarte pytania ankietowe. Dostarczyły one opinii

nie tylko na badane problemy, ale często dotyczyły spraw nie mających nic wspólnego z przeprowadzonymi badaniami. Wzory zastosowanych w badaniach ankiet przedstawiają załączniki 2 i 3.

Dodatkową okazję do zebrania opinii oficerów- absolwentów WSOWCh dawały organizowane tu kursy doskonalące /WKDO, ZSI/, odprawy i kontrole. W czasie podejmowanych dyskusji autor zebrał wiele opinii absolwentów odnośnie zagadnień objętych i nie objętych zestawem pytań ankietowych. Bardzo dużo cennych uwag zebrał autor w czasie odprawy metodycznej kadry dydaktycznej i dowódczej WSOWCh, poświęconej omówieniu wyników wstępnych niniejszej pracy oraz w czasie seminarium doktoranckiego w ASG na ten sam temat.

Metodą bezpośredniego wywiadu autor zebrał opinie od osób autorytatywnych w przedmiocie badanych problemów. W zakresie spraw ogólnych, metodologii oraz przepisów dyrektywnych wywiadu udzielili oficerowie z: Głównego Zarządu Szkolenia Bojowego, Zarządu Szkolnictwa Wojskowego, Szefostwa Wojsk Chemicznych MON i Instytutu Dydaktyki ASG WP. W zakresie szczegółowych problemów badawczych wywiadu udzielili oficerowie Komendy WSOWCh oraz Wydziału Planowania i Zespołu Bań Metodyki Nauczenia.

Zebrane tą drogą opinie pozwoliły autorowi ukierunkować badania na problemy istotne i utwierdzić się w słuszności przyjętych hipotez roboczych.

d/ Eksperyment dydaktyczny

Aby wykazać do jakich wyników szkolenia instruktorsko-metodycznego prowadzi zmiana formy organizacyjnej zajęć, autor zgodnie z metodologią badań dydaktycznych, oparł badania eksperymentalne na założeniu "jedynej różnicy" ¹², tj. warunków organizacji szkolenia, czyli formy.

Zmiana formy szkolenia polegała na zmianie audytorium dla występujących podczas szkolenia instruktorsko-metodycznego podchorążych - instruktorów. Była to w prowadzonych badaniach eksperymentalnych zmienna niezależna /celowo wprowadzona/. Zmienną zależną /badaną/ stanowiły umiejętności metodyczne, wiedza i postawa podchorążych - instruktorów prezentowane przez nich w toku szkolenia instruktorsko-metodycznego ze szkolenia taktycznego.

Równocześnie w toku badań starano się zachować jak największe podobieństwo pozostałych czynników, tzn. wyeliminować wpływ zmiennych zakłócających lub ograniczyć go do minimum. W przeprowadzonych badaniach zmienne zakłócające mogły stanowić: różne warunki przygotowywania się poszczególnych plutonów do zajęć /tj. czas, wymagalność dowódców, pomoc, dostępność literatury przedmiotu, organizacja i przebieg samokształcenia itp./, stopień zainteresowania się zajęciami, nastroj wśród podchorążych, poziom indywidualnego wyszkolenia,

- - - - -
12/ Por. J. Pieter, Ogólna metodologia pracy naukowej. PAN, Wrocław-Warszawa-Kraków, 1967, s.110.
J. Zakrzewski, Wybrane zagadnienia z dydaktyki wojskowej, ASG, Warszawa, 1974, s.69 i nast.

wyposażenie, stan techniki, warunki terenowe i atmosferyczne oraz oddziaływanie obserwatorów i wykładowców.

Wykazanie prawdziwości przyjętej hipotezy uzależnione było od udowodnienia, że jeśli dwie "równoważne" grupy szkoleniowe występując w roli instruktorów prowadzą jednokowe zajęcia taktyczne, w tych samych warunkach i na tych samych zasadach - jeśli jedna z tych grup szkoli podchorążych młodszego rocznika, a druga kolegów z plutonu - w takim razie różnice w osiągnięciu celów szkoleniowych tego szkolenia /skuteczności/ przypisać należy właśnie zmianie audytorium.

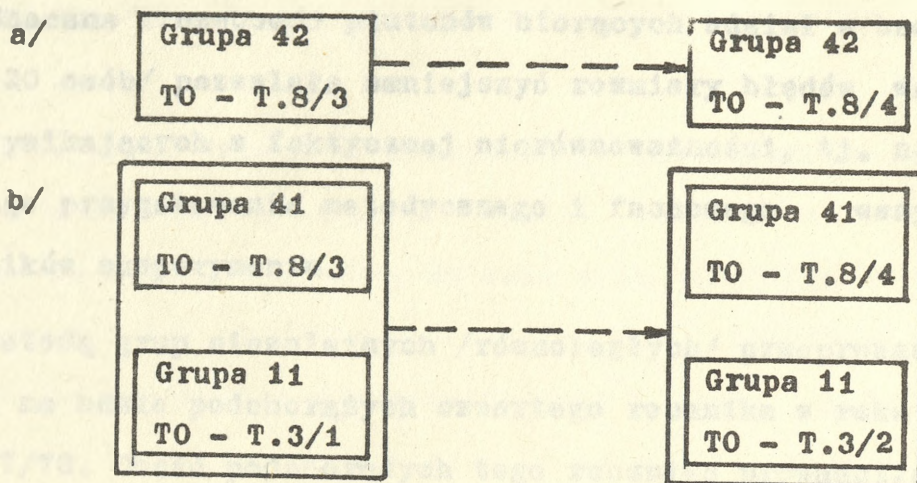
W celu sprawdzenia słuszności hipotezy i uzyskania obiektywnych wyników należało tak zorganizować szkolenie instruktorsko-metodyczne w obydwu porównywalnych grupach, aby zapewnić uzyskanie możliwie najlepszych rezultatów tego szkolenia, a badaniem objąć grupy o względnie równym poziomie intelektualnym i jednakowym przygotowaniu metodycznym i fachowym.

Spełnienie tych warunków okazało się dość trudne w przeprowadzanych badaniach z przyczyn obiektywnych, spośród których należy wymienić: obowiązujący program i trudności powtórnego korelowania planu zajęć, różne etatowe stany grup szkoleniowych, niepełna obsada stanowisk służbowych itp. spełnienie pierwszego warunku starano się zapewnić poprzez należyte przygotowanie wykładowców i podchorążych oraz pełne zabezpieczenie materiałowo-techniczne zajęć.

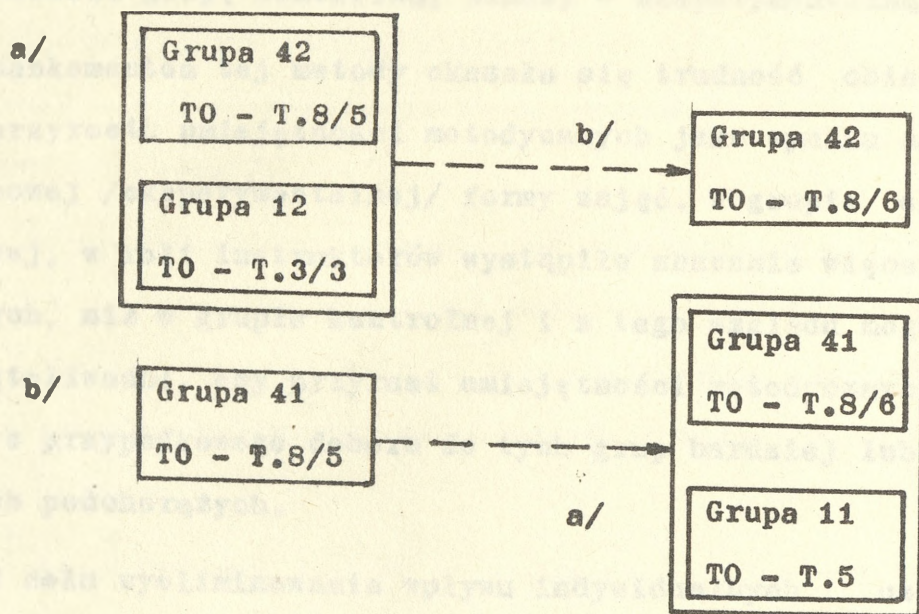
Prowadzenie zajęć instruktorsko-metodycznych powierzano jednemu wykładowcy w obydwu porównywalnych grupach /plutonach/. Prowadził on także zajęcia fachowe z taktyki w tych grupach. Inne zajęcia fachowe /przygotowawcze/ także prowadzili ci sami wykładowcy, tego samego przedmiotu. Wykładowca prowadzący zajęcia instruktorsko-metodyczne udzielał instruktażu i prowadził zajęcia według tego samego scenariusza /konspektu/, w tym samym terenie, na tym samym sprzęcie i w zasadzie w podobnych warunkach atmosferycznych. Aby uniknąć wpływu różnego stanu techniki, do badań wybierano zajęcia nie wymagające zbyt dużego zabezpieczenia technicznego i równocześnie łatwe i proste w przygotowaniu i przeprowadzeniu, np. "Działanie pojedynczego żołnierza na polu walki"; "Działanie drp w obronie"; "Działanie drp w natarciu"; "Zachowanie się żołnierza na sygnał alarmu lotniczego"; "Działanie chemika zwiadowcy na POSk" itp. W tego typu zajęciach łatwiej było obserwatorom /oceniającym/ zwrócić uwagę na analizowaną w tej pracy problematykę.

Spełnienie drugiego warunku zapewniano przez dobór dwóch plutonów podchorążych tego samego rocznika i powierzenie im prowadzenie zajęć na zasadzie grup niezależnych /równoległych/ oraz metodą rotacji /podziału krzyżowego/ - z odwróconym układem form zajęć.

Schematy organizacyjne takich zajęć przedstawiają rys. 1 i 2.

Rys.1 Schemat organizacyjny zajęć prowadzonych metodą grup niezależnych /równoległych/:
a - forma tradycyjna, b - forma eksperymentalna.

Rys.2 Schemat organizacyjny zajęć prowadzonych metodą rotacji /wariant/:
a - forma eksperymentalna, b - forma tradycyjna.

Znaczna liczebność plutonów biorących udział w badaniach /około 20 osób/ pozwalała zmniejszyć rozmiary błędów wnioskowania wynikających z faktycznej nierównoważności, tj. nie jednakowego przygotowania metodycznego i fachowego wszystkich uczestników eksperymentu.

Metodą grup niezależnych /równoległych/ przeprowadzono zajęcia na bazie podchorążych czwartego rocznika w roku szkolnym 1977/78. Część podchorążych tego rocznika prowadziła zajęcia instruktorsko-metodyczne według tradycyjnych zasad, tj. szkoląc kolegów ze swego plutonu, a druga część przeprowadzała te same zajęcia z podchorążymi pierwszego i drugiego roku. Pierwsi stanowili grupę kontrolną, drudzy - eksperymentalną.

Mankamentem tej metody okazała się trudność obiektywnej oceny przyrostu umiejętności metodycznych jako wyniku zastosowania nowej /eksperymentalnej/ formy zajęć. W grupie eksperymentalnej, w roli instruktorów wystąpiło znacznie więcej podchorążych, niż w grupie kontrolnej i z tego względu mogą powstać wątpliwości, czy przyrost umiejętności metodycznych nie wynika z przypadkowego doboru do tych grup bardziej lub mniej zdolnych podchorążych.

W celu wyeliminowania wpływu indywidualnych uzdolnień podchorążych na wyniki eksperymentu - następne badania prowadzono metodą rotacji, tj. odwrócenia układu form organizacyjnych zajęć w obydwu badanych grupach. Badaniom tą metodą poddane zostały dwie grupy /plutony/ podchorążych trzeciego rocznika w roku szkolnym 1977/78 i po dwie grupy drugiego i czwartego rocznika w roku szkolnym 1978/79. Według tej metody

proawdzono zajęcia instruktorsko-metodyczne w dwóch wariantach.

Najpierw dążono do maksymalnego upodobnienia zajęć w grupie kontrolnej i eksperymentalnej, a zwłaszcza czynników ubocznych /zakłócających/. Zgodnie z tą tendencją zajęcia eksperymentalne prowadzono tak samo, jak kontrolne w jednej ówiezającej drużynie pod obserwacją pozostałych podchorążych i zespołu oceniających oficerów. Przy takiej organizacji zajęć zaangażowano jednego wykładowcę - kierownika zajęć instruktorsko-metodycznych i 3-4 podchorążych do prowadzenia zajęć na zmianę. Podczas zmiany instruktora podchorążowie odbywający zajęcia instruktorsko-metodyczne omawiali i oceniali działanie poprzedniego instruktora. Oficerowie zespołu oceniającego dokonywali wpisów do uprzednio otrzymanych kart obserwacji /zał.1/.

Karta obserwacji została tak skonstruowana, aby umożliwić oficerom - obserwatorom ocenianie instruktorów podczas praktycznej działalności pod względem: merytorycznym /fachowym/ organizacyjno-metodycznym, dowodzenia, wymagalności i postawy.

W analogiczny sposób przeprowadzano i oceniano instruktorów podczas zajęć w grupie kontrolnej. Zestawienie wyników pozwoliło na ocenę skuteczności obydwu form organizacyjnych zajęć.

Według drugiego wariantu przeprowadzono dalszą modyfikację formy zajęć instruktorsko-metodycznych w grupie eks-

perymentalnej. Prowadzenie zajęć odbywało się równocześnie w trzech grupach /drużynach/, gdzie w roli instruktorów-dowódców występowali podchorążowie starszego rocznika, a w roli ćwiczących - podchorążowie młodszego rocznika. Taki sposób organizacji zajęć pozwolił szkolić w normalnym trybie grupę młodszego rocznika według programu szkolenia taktycznego i równocześnie odbyć szkolenie instruktorsko-metodyczne podchorążych starszego rocznika. Kierownikiem zajęć był wykładowca prowadzący zajęcia instruktorsko-metodyczne. Jako pomocników wykorzystywał wykładowcę taktyki prowadzącego zajęcia programowe podchorążych młodszego rocznika oraz dowódców ćwiczących plutonów. Pomocniczo kierownika zajęć, po wcześniejszym instruktazu i zapoznaniu się z warunkami eksperymentu, wykorzystywani byli jako rozjemcy przy występujących instruktorach.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że podczas przeprowadzania badań eksperymentalnych autor nawiązał współpracę z dowódcami pododdziałów szkolnych i wykładowcami taktyki, którzy chętnie uczestniczyli w badaniach. Prowadzonym badaniom towarzyszył także zapał, a nawet nieklamany entuzjazm ze strony podchorążych starszych roczników.

ROZDZIAŁ III

PRZYGOTOWANIE DYDAKTYCZNE SŁUCHACZY I ABSOLWENTÓW WSOwCh DO PROWADZENIA SZKOLENIA BOJOWEGO W JEDNOSTKACH WOJSKOWYCH

1. Podstawowe cechy osobowe podchorążych kształtowane w trakcie szkolenia instruktorsko-metodycznego w szkoleniu taktycznym

W celu właściwego określenia przedmiotu badań koniecznym staje się określenie tych cech osobowych instruktora - dowódcy, które kształtowane są w procesie szkolenia instruktorsko-metodycznego ze szkolenia taktycznego oraz ujawniających się podczas prowadzenia przez nich szkolenia bojowego żołnierzy.

Minister Obrony Narodowej na promocji absolwentów WOSR w 1975 roku powiedział m.in.: ... "Oficer, to zawód szczególnego rodzaju. Powierza mu się wartość najcenniejszą - ludzi, młodzież żołnierską, którą ma szkolić i wychowywać, a gdy zajdzie potrzeba, prowadzić do najcięższej próby - do walki".

Nakłada to na kadrę oficerską szczególnie odpowiedzialne zadania, a pośrednio przez nich - na wyższe szkoły oficerskie, gdyż te wysokie wymagania mogą spełniać tylko ludzie należycie do tego przygotowani. I tu rodzi się pytanie - należycie, to znaczy jak? Najbardziej obiektywnym sprawdzianem przygotowania i wartości zawodowych oficera może być tylko walka, gdyż tylko w niej mogą się w pełni ujawnić prawdziwe walory dowódcy, tj.: wiedza i kwalifikacje zawodowe, postawy ideowo-moralne i cechy osobowości.

Działalność szkoleniowa w warunkach pokojowych, tzn. na ćwiczebnym polu walki, nie zmusza oficerów do wykazania się tymi walorami w trudnych, przymusowych sytuacjach. Jednak mając na względzie cel działalności szkoleniowej wojska w okresie pokoju - przygotowanie do wojny, trzeba w aspekcie tego sprzężenia zwrotnego, w systemie przygotowania oficerów-dowódców zapewnić kształtowanie wszystkich sfer ich osobowości. Dotyczy to: wiedzy i umiejętności, postaw oraz cech umysłu i charakteru. Pełny zakres wartości osobowych dowódcy przedstawił w swej pracy M.Michalik.¹³

Postulowany wzór osobowy /sylwetka/ nowoczesnego dowódcy uwzględniający potrzeby zarówno walki, jak i okresu pokojowego /szkolenia/ opracowany został przez zespół oficerów pod kierownictwem Departamentu Kadr MON.

W postulowanej sylwetce oficera LWP jako komponenty występują:

1. Postawa ideowo-polityczna.
2. Wiedza.
3. Postawa zawodowa.
4. Inteligenoja.
5. Umiejętność kierowania.
6. Charakter.
7. Skuteczność działania w trudnych sytuacjach.

13/ M.Michalik, Wartości osobowe dowódcy, Wyd.MON, Warszawa, 1973.

Ze względu na zakres omawianych w niniejszej pracy problemów, dokładniejszego sprecyzowania i wyjaśnienia wymagają te cechy, które są wymagane i ujawniają się w procesie szkolenia bojowego.

Do nich można zaliczyć:

- a/ kwalifikacje fachowe;
- b/ postawę zawodową /aktywność, inicjatywa, samodzielność/;
- c/ plastyczność myślenia;
- d/ umiejętność dowodzenia;
- e/ cechy charakteru;
- f/ zaradność;
- g/ prezenoja.

Wymienione cechy stanowiły podstawową bazę przyjętych kryteriów w czasie badań skuteczności szkolenia instruktorsko-metodycznego i zostały w pełni zaaprobowane przez zespół badawczy.

W tym ujęciu poszczególne cechy oznaczają:

Kwalifikacje fachowe

To wiedza /społeczno-polityczna, ogólnowojskowa i specjalistyczna/ oraz umiejętności i nawyki w posługiwaniu się tą wiedzą w praktycznym działaniu. Z uwagi na oczywistość problemu, nie ma potrzeby wyjaśniać znaczenia posiadanej wiedzy fachowej w procesie przekazywania jej odbiorcom /podwładnym/. To samo dotyczy umiejętności i nawyków w sensie fachowym, np. obsługi sprzętu.

W ujęciu tematu pracy, problemem budzącym szersze

zainteresowanie są umiejętności dydaktyczne podchorążych i absolwentów WSOWCh.

Przygotowanie dydaktyczne oficera z zasady obejmuje dwa okresy: ¹⁴

1. Wiedzę i umiejętności z dziedziny stanowiącej treść kształcenia /o czym była mowa wyżej/.
2. Wiedzę i umiejętności dydaktyczne.

Umiejętności dydaktyczne są przejawem określonych zdolności i sprawności w posługiwaniu się wiedzą pedagogiczną i właściwymi regułami /zasadami, metodami/ podczas szkolenia.

Jak wykazują przeprowadzone badania, podchorążowie pierwszych trzech lat studiów nie posiadają ugruntowanych umiejętności dydaktycznych, a podchorążowie czwartego rocznika i absolwenci WSOWCh posiadają podstawy pozwalające im na osiągnięcie zadowalającego poziomu umiejętności dydaktycznych po 1-2 latach praktycznej działalności szkoleniowej w jednostkach wojskowych.

Istnieją jednak realne szanse poprawy tego stanu rzeczy w warunkach programowego szkolenia instruktorsko-metodycznego i poza programowego udziału podchorążych w szkoleniu młodszych roczników.

Postawa zawodowa

Pojęcie postawa jest powszechnie używane w języku potocznym dla wyrażenia stosunku kogoś do czegoś. W znaczeniu

- - - - -

14/ Por.T.Nowacki, Dydaktyka wojskowa, Wyd.MON, Warszawa, 1966, s.395.

psychologicznym oznacza taką strukturę psychiczną w osobowości, która odzwierciedla określony związek osobnika z elementami środowiska.

Postawa jest to określony związek podmiotu do przedmiotu. W znaczeniu dydaktycznym możemy mówić o postawach ucznia i nauczyciela wobec procesu i treści nauczania. W zakresie rozpatrywanych problemów interesuje nas postawy wykładowców i instruktorów w procesie szkolenia taktycznego podchorążych oraz postawy podchorążych wobec procesu i treści tego szkolenia, jak również postawy podchorążych - instruktorów uzewnętrzniające się w szkoleniu instruktorsko-metodycznym.

Postawy kształtują się wraz z rozwojem osobowości człowieka i zmieniają się pod wpływem odbieranych z otoczenia informacji, oddziaływania środowiska społecznego oraz własnej aktywności poznawczej.

Wynika z tego, że poprzez te czynniki można wpływać na kształtowanie pożądanych postaw. Nie można nie uwzględnić znaczenia tego faktu w szkoleniu taktycznym podchorążych. Znajomość i analiza postaw w relacji podchorąży-środowisko uozelni daje możliwość stymulowania tych postaw - zwłaszcza wobec celów, treści i metod szkolenia, wobec dowódców i wykładowców oraz wobec innych sfer służby wojskowej. Dla sprawnego przebiegu procesu szkolenia taktycznego, spośród pożądanych postaw największe znaczenie mają: aktywność zawodowa, inicjatywa i samodzielność.

Oficer-absolwent /także podchorąży - instruktor/ po-

winien przejawiać aktywną postawę w procesie szkolenia wyrażającą się ciągłym poszukiwaniem lepszych rozwiązań organizacyjnych, bardziej skutecznych metod i form szkolenia oraz podniesienia gotowości bojowej i poziomu wyszkolenia swojego pododdziału.

Inicjatywę, czyli twórczą postawę - powinien przejawiać w każdym działaniu. Winna być ona skierowana na poszukiwanie i analizowanie przyczyn niepowodzeń i niedociągnięć w szkoleniu, na inicjowanie przedsięwzięć zmierzających do usprawnienia działań bojowych pododdziałów wojsk chemicznych.

Samodzielność winna się przejawiać w nieskrępowanym wyrażaniu swoich myśli i uczuć oraz oryginalnym /nieszablonowym/ działaniu.

Plastyczność myślenia

Spośród cech określających inteligencję /zdolność rozwiązywania problemów dzięki sprawnym procesom myślowym/ wyróżnić należy takie jak: szybkość i sprawność rozumowania, oryginalność, umiejętność przewidywania, krytycyzm, spostrzegawczość, koncentryczność i trwałość uwagi oraz plastyczność myślenia.

Plastyczność myślenia to cecha spójna pozwalająca w warunkach szybkich i samodzielnych działań podejmować optymalne decyzje. Cecha ta umożliwia zmianę poglądów pod wpływem nowych okoliczności i argumentów, zmiany planów i sposobów ich realizacji w warunkach stale zmieniającej się sytuacji itp.

Umiejętność dowodzenia

O dowodzeniu w wojsku możemy mówić w sensie organizatorsko-kierowniczym i w sensie czynnościowym /rozkazodawstwa/. Obydwie te funkcje łączy w sobie osoba dowódcy.

Zgodnie z teorią organizacji i zarządzania, dowodzenie to organizatorska i kierownicza działalność, której głównym celem jest skuteczne zapewnienie kompleksowego kształtowania wszystkich elementów, od których zależy gotowość bojowa i mobilizacyjna podległych wojsk oraz stałe przewidywanie i przeciwdziałanie zamiarom i działaniom przeciwnika dla wymuszenia zaniechania działań, zniszczenia lub obojętnienia i narzucenia jemu swojej woli. ¹⁵

Zgodnie z zasadami prakseologicznymi, każde działanie zorganizowane /cykl organizacyjny/ obejmuje co najmniej trzy fazy:

- I - organizacyjną;
- II - realizacyjną;
- III - kontroli.

Dowodzenie jako wykonywanie działań organizatorskich w tych fazach polega na:

- I - Stwierdzeniu /określeniu/ celu działania.
Planowaniu działania /podejmowaniu decyzji/.
Pozyskaniu i rozmieszczeniu sił i środków /zasobów/.
- II - Realizowaniu planu /wykonywaniu zadania/.
- III - Kontroli realizacji /wykonania zadania/.

15/ Podstawowe wiadomości z teorii organizacji i zarządzania.
Wyd. MON, Warszawa, 1972, s.19.

W sensie czynnościowym dowodzenie to praktyczna realizacja funkcji kierowniczych w poszczególnych etapach zorganizowanego działania. Na niższych szczeblach dowodzenia /drużyna, pluton/ dowodzenie opiera się głównie na umiejętności jednoosobowego decydowania /wyboru sposobu działania/ i rozkazodawstwa.

Na podkreślenie zasługuje, na tym szczeblu dowodzenia, znaczenie rozkazodawstwa i egzekwowanie od żołnierzy czynności nakazanych rozkazem /kontrola/. Moc obowiązująca rozkazów i stanowczość, z jaką są egzekwowane od podwładnych, nie mają odpowiednika w życiu cywilnym. Większość żołnierzy wykonuje rozkazy dokładnie i sumiennie, powodowana przede wszystkim zrozumieniem wagi i znaczenia służby wojskowej a także ambicją i honorem żołnierskim. Poważną rolę podczas wykonywania rozkazów odgrywają: autorytet przełożonego, forma i tryb rozkazu, reakcje przekonaniowe, przyzwyczajenie do posłuszeństwa /poczucie obowiązku/, oddziaływanie środowiska, chęć wyróżnienia się, sposób kontroli i inne. Na skuteczność działania rozkazu wpływają: forma, stanowczość i zdecydowanie - ujawniają one bowiem bezwzględną wolę wydającego rozkaz. Rozkaz musi w sposób jasny i zrozumiały określać realne czynności do wykonania w określonym czasie. Zbyt długi czas wskazuje na niedocenianie możliwości wykonawcy, na nieekonomiczne użycie sił i środków. Zbyt krótki czas zakłada pobieżność w realizacji rozkazu, uczy powierzchowności i niedokładności.

Rozkaz winien być wydany w sposób zwięzły i prosty,

spokojnie i rozważnie. Cechy te określają praktyczne umiejętności dowodzenia, które są nieodzowne dowódcom niższych szczebli w szkoleniu taktycznym. Umiejętność dowodzenia wpływa bezpośrednio na osiągnięte wyniki szkolenia i kształtuje pożądane umiejętności i postawy żołnierzy.

Kształtowanie praktycznych umiejętności dowodzenia podchorążych WSOwCh odbywa się podczas wszystkich ćwiczeń taktycznych w terenie a szczególnie podczas zajęć instruktorsko-metodycznych. Wyrobienie tych umiejętności stanowiło jedno z kryteriów oceny skuteczności szkolenia instruktorsko-metodycznego podchorążych w szkoleniu taktycznym.

Cechy charakteru

Charakter decyduje o linii postępowania człowieka i jego zachowaniu w różnych sytuacjach życiowych.

Ze względu na rolę jaką charakter spełnia w życiu człowieka, wysiłek szkoleniowo-wychowawczy w procesie szkolenia przyszłych oficerów powinien być skierowany na kształtowanie tych cech charakteru, które są im szczególnie przydatne w szkoleniu /działaniu/ bojowym. Należą do nich: odwaga, opanowanie, takt, obiektywizm, wymagalność i odpowiedzialność.

Odwaga - to przezwyciężanie uczucia lęku, cecha szczególnie przydatna i ujawniająca się w walce. Należy ją wyrobić poprzez stwarzanie sytuacji trudnych, niebezpiecznych i zaskakujących.

Oficera winna cechować umiejętność samokontroli swego postępowania, niepoddawania się stanom emocjonalnym i innym

czynnikom zakłócającym sprawne działanie. W sytuacjach trudnych i konfliktowych winien umieć zachować przytomność umysłu i rozwagę w celu właściwego im przeciwdziałania. Równie ważną cechą jest umiejętność panowania nad swymi ruchami i sposobem wyrażania się, a także powstrzymywania się od czynów szkodliwych dla stosunków międzyludzkich.

Każdy oficer powinien posiadać rozwinięte poczucie taktu. Takt - to subtelny, przemyślany, troskliwy stosunek do żołnierzy i jednocześnie umiejętność podporządkowania się woli przełożonego. Takt jest jedną z ważniejszych cech kultury osobistej człowieka określającą styl podejścia dowódcy do podwładnych podczas oceny ich działalności. Wypowiedziane we właściwym czasie kulturalne słowo krytyki lub uznania, właściwa intonacja głosu, odpowiedni gest ze strony przełożonego - to formy taktu, które w pracy szkoleniowo-wychowawczej znaczą bardzo wiele.

Obiektywizm - to cecha bazująca na sprawiedliwości osądu czynów podwładnych przez dowódcę. Żołnierze są na ogół bardzo wyczuleni na sprawiedliwość przełożonego. Wkładają oni w swoje działanie dobrą wolę, siły i zdolności, a wymagają od dowódcy sprawiedliwej oceny swego wysiłku. Rzetelna i uczciwa ocena każdego z żołnierzy, unikanie faworyzowania podwładnych - to warunki poprawnego przebiegu procesu szkolenia i służby wojskowej.

Wymagalność, stanowczość i konsekwencja są cechami, które doceniają nie tylko przełożeni, ale również podwładni. Żołnierze szanują dowódców wymagających, chcą być traktowani

po męsku i bez sentymentów. Bezwzględna wymagalność w służbie, stanowcze egzekwowanie wskazań regulaminów i porządku wojskowego świadczą o sensownej organizacji i ładzie, co daje żołnierzowi poczucie celowości działania. Dowódcą w swym działaniu musi łączyć wymagalność od podwładnych z wymagalnością od siebie. Wiąże się z tym rola przykładu osobistego.

Przykład osobisty jest jednym z najważniejszych i najbardziej skutecznych środków szkolenia i wychowywania żołnierzy. Zajmuje także poważne miejsce wśród narzędzi dydaktycznych w procesie szkolenia podchorążych. Dydaktyczna rola przykładu osobistego opiera się na dążności żołnierzy do naśladownictwa, zwłaszcza w początkowym okresie szkolenia. Najbardziej godnym zaufania dla żołnierza jest postawa oficera - dowódcy, na nim więc skupia on swoją uwagę, wiedząc że od niego będzie się wszystkiego uczył. Nie jest to obserwacja bezkrytyczna. Proces przyswajania sobie odpowiednich zachowań poprzedzony jest wartościowaniem czynów i postaw przełożonych, zwłaszcza podczas szkolenia.

Zjawisko to jest znane i doceniane przez doświadczonych oficerów, lecz nie zawsze uwzględniane w praktyce szkoleniowej przez podchorążych i absolwentów WSOWCh o małym stażu zawodowym.

Mówiąc o wzorach dydaktycznego i wychowawczego oddziaływania przełożonych w procesie szkolenia żołnierzy nie sposób pominąć niechlubnych tradycji "pruskiej dyscypliny", opartej na krzyku i pomiataniu żołnierzem. Pomimo tego że przejawy takiego postępowania są rygorystycznie zwalozane w naszym wojsku jako sprzeczne z socjalistycznym charakterem naszej armii,

zderzają się przypadki ich chwilowych nawrotów w praktyce szkoleniowej niższych dowódców. Są to przypadki odosobnione, które są przeważnie następstwem porywczego działania dowódców reagujących na niewłaściwe zachowanie się żołnierzy. Wulgarnie słownictwo i nadużywanie krzyku zamiast spokojnego traktowania żołnierzy, budzą ich wewnętrzny sprzeciw, niezadowolenie i niechęć do dowódcy. Przykład osobisty dowódcy będzie skutecznym narzędziem dydaktycznym tylko w warunkach żywnego szacunku do żołnierza i poszanowania jego godności osobistej. Szacunek żywny dla żołnierza, serdeczność w stosunkach pomiędzy dowódcą a podwładnym nie oznaczają obniżenia wymagalności. Stwierdzenie to znajduje potwierdzenie w niezliczonych, pozytywnych przykładach codziennej działalności szkoleniowej naszego wojska.

Odpowiedzialność - to cecha odnosząca się do gotowości ponoszenia konsekwencji za swe postępowanie. Odpowiedzialne postępowanie - to postępowanie rozważne i słuszne w danych warunkach. Dowódca odpowiedzialny to człowiek unikający pochopnych decyzji, wążący rozumie sprawy, które rozstrzyga, liczący się z dobrem innych ludzi.

Z pełnieniem funkcji dowódczych wiążą się następujące znaczenia odpowiedzialności:

- ponoszenie odpowiedzialności służbowej i moralnej odpowiednio do rozmiarów i uprawnień dowódczych;
- poczucie odpowiedzialności za wykonanie powierzonych zadań, za podwładnych, stan jednostki oraz obronności kraju;
- postępowanie dojrzałe i odpowiedzialne w każdej dziedzinie życia osobistego, służbowego i obywatelskiego.

Odpowiedzialność dowódcy obejmuje zarówno sferę wydawania, jak i sferę wykonywania rozkazów, poleceń, ustalenia zadań dla innych i realizacji zadań własnych. ¹⁶

W całości działalności szkoleniowo-wychowawczej dowódca powinien uwzględniać odpowiedzialność za:

- słowa, wyrażane sądy i opinie;
- decyzje dowódcze;
- gospodarowanie mieniem wojskowym, ochronę i właściwie wykorzystanie sprzętu wojskowego;
- stan gotowości bojowej pododdziału, stan dyscypliny i stan moralno-polityczny podległych żołnierzy;
- wyszkolenie bojowe podwładnych;
- zdrowie i życie podwładnych oraz ich postępowanie;
- ochronę tajemnicy wojskowej.

Zaradność

To cecha określająca umiejętność rozwiązywania trudnych problemów i pomyślnego zakończenia realizowanych przedsięwzięć nawet w trudnych i niepomyślnych warunkach. Dowódca nie powinien załamywać się pod wpływem chwilowych niepowodzeń, lecz poszukiwać innych dróg i sposobów pokonania trudności. Powinien on także umieć mobilizować podwładnych i wykorzystywać ich zdolności, pomysłowość i inicjatywę, zwłaszcza w toku szkolenia taktycznego swoich podwładnych.

Prezencja

To zdolność do utrzymywania należytej sylwetki i wyglądu

16/ Por. M. Michalik, Odpowiedzialność dowódcy, PWL nr 1/1977, s. 12-14.

zewnątrznego oraz dobrego stanu zdrowia i wytrzymałości fizycznej. Ważnym elementem prezencji jest również poprawne zachowanie się i styl bycia, a przede wszystkim wyrażanie optymizmu i zadowolenia ze swej służby.

W tym programie "szeregi" ...

W tym celu ...

W tym celu ...

W tym celu ...

17/1944-1945

2. Założenia programowe

Ostatni rok szkoleniowy w wyższym szkolnictwie wojskowym przebiegał pod znamienym hasłem: "KADRY DECYDUJĄ O OBLICZU I SILE LUDOWEGO WOJSKA POLSKIEGO". Ten programowy "azymut" zmierzający do podniesienia rangi zawodu oficera nakazuje poszukiwanie jakościowo lepszych rozwiązań organizacji studiów w wyższych szkołach oficerskich, dla zapewnienia dopływu do jednostek wojskowych młodych kadr oficerskich o coraz wyższych kwalifikacjach zawodowych.

W tym samym kierunku zmierzają wytyczne /dyrektywy/ kierownictwa MON zawarte w "Programie rozwoju wyższego szkolnictwa wojskowego" ¹⁷, w "Raporcie o wzorcowym systemie przygotowania nowoczesnego dowódcy" oraz w omawianych uprzednio dokumentach dyrektywnych.

Temu samemu służą artykuły programowe przedstawicieli kierownictwa MON m.in.: gen. broni E. Molczyka: Wyższe Szkoły Oficerskie - kuźnią nowoczesnych kadr. PWL nr 11/1977; O dalszy wzrost zdolności bojowej wojsk. PWL nr 1/1977; gen. bryg. St. Wytyczaka: Aktualne zadania wyższych szkół oficerskich. WL nr 3/78; gen. bryg. S. Zielińskiego: X lat wyższych szkół oficerskich. PWL nr 10/77; gen. bryg. dra hab. L. Dudka: Potrzeby i możliwości zwiększenia sprawności i efektywności procesu kształcenia w WSO. MW nr 12/76 i inne.

Problemowi innowacyjnej dydaktyki w wyższej szkole wojskowej poświęcona była specjalna, międzyuczelniana konfe-

17/ Dyrektywa MON na lata 1976-80.

renoja naukowa odbyta w ASG WP, w XI 1976 r. Oprócz tego problemy dydaktyki wyższej szkoły wojskowej i przygotowania absolwentów dla potrzeb sił zbrojnych stanowiły inspirację wielu prac naukowo-badawczych i publikacji licznego grona naukowców i pedagogów wojskowych.

Dyskusja w publikacjach naukowych toczy się wokół dwóch zasadniczych problemów: jaki jest cel kształcenia, czyli jaki ma być "produkt" końcowy tego kształcenia /absolwent/ oraz w jaki sposób ten cel należy zrealizować - czego i jak należy uczyć. 18

W problematyce tej mieści się również niniejsza praca. W obrębie poruszanego tematu dyrektywne założenia precyzują "Podstawowe założenia kształcenia podchorążych WSO", które w zakresie objętym problematyką pracy ujmują:

Cele kształcenia

... Wyposażenie absolwentów w niezbędny zasób wiedzy ogólnej, pedagogicznej i technicznej oraz rozwinięcie umiejętności dydaktycznych i instruktorskich potrzebnych w pracy ideowo-wychowawczej, szkoleniowej oraz w eksploatacji uzbrojenia i sprzętu technicznego.

W toku studiów należy wyrabiać, rozwijać i utrzymywać zespół cech osobowości, które określają zachowanie i działanie przyszłego oficera:

Umiejętności dowodzenia i zarządzania:

- podejmowanie trafnych, śmiałych decyzji i realizowanie ich

- - - - -

18/ B.Chocha, Zagajenie obrad konferencji naukowej. Zeszyty naukowe ASG nr 1/77, s.11 i nast.

niezależnie od napotkanych trudności, zwłaszcza w nieprzewidzianych i zaskakujących sytuacjach;

- planowanie i organizowanie walki pododdziału, jego szkolenia oraz toku służby;
- poznawanie, ocena i kształtowanie wartości służbowych podwładnych, korygowanie i kontrolowanie ich działalności;
- właściwe, ekonomiczne myślenie i gospodarowanie przydzielonymi siłami i środkami;
- optymalne wykorzystanie walorów uzbrojenia i sprzętu technicznego pododdziału oraz utrzymanie go w wysokiej sprawności -gotowości do działania.

Absolwenci WSOWCh powinni:

- znać zasady działania i dowodzenia plutonem piechoty;
- być wszechstronnie przygotowani do dowodzenia plutonem i pod względem taktycznym kompanią wojsk chemicznych;
- znać ogólne zasady prowadzenia walki przez oddziały i związki taktyczne stosownie do specyfiki wojsk chemicznych.

Ponadto:

- znać zasady zabezpieczenia działań bojowych pododdziałów, a w ogólnych zarysach i odpowiednio do specjalistycznych potrzeb - wyższych szczebli;
- znać organizację, uzbrojenie i zasady prowadzenia walki przez pododdziały /oddziały/ przeciwnika do szczebla batalionu /brygady/;
- umieć oceniać teren, jego wpływ na efektywność użycia pododdziałów i sprzętu;
- znać doskonale i umieć wykorzystywać uzbrojenie i sprzęt

techniczny stanowiące wyposażenie plutonu i kompanii oraz ogólnie - stosownie do potrzeb wojsk chemicznych określony sprzęt bojowy oddziału i związku taktycznego.

Wskazówki organizacyjno-metodyczne

... W toku studiów wyposażać podchorążych w odpowiedni zasób podstawowych umiejętności instruktorsko-metodycznych, niezbędnych na pierwszym stanowisku służbowym, które powinny być systematycznie rozwijane i doskonalone w czasie praktyk oraz w służbie w jednostkach wojskowych.

W związku z tym zajęcia prowadzone przez podchorążych w czasie praktyk w jednostkach wojskowych powinny być ze szczególną troską nadzorowane przez wykładowców WSO i dowódców pododdziałów.

W instruktorsko-metodycznym przygotowaniu podchorążych w WSO opierać się na aktualnych programach szkolenia pododdziałów jednostek wojskowych. Szczególną uwagę zwrócić na praktyczne przygotowanie podchorążych do wykonywania obowiązków dowódcy pododdziału /plutonu, kompanii/. W tym celu odpowiednią liczbę godzin przewidzieć na zajęcia instruktorsko-metodyczne, zwłaszcza dotyczące szerebla pojedynczego żołnierza i drużyny.

Każde zajęcia w WSO musi stanowić wzór organizacji i metodyki oraz kształtować prawidłowe umiejętności metodyczne pomocne w samodzielnym rozwiązywaniu przez przyszłych oficerów zadań dydaktyczno-wychowawczych w jednostkach wojskowych.

Zajęcia instruktorsko-metodyczne, organizowane w WSO dla

podchorążych, powinny być tak prowadzone, aby biorący w nich udział musieli jednocześnie doskonalić czynności bojowo-praktyczne.

W celu dobrego przygotowania podchorążych pod względem instruktorsko-metodycznym należy zaplanować i przeprowadzić w ramach kursów organizowanych przed wyjazdem na praktyki cykl zajęć dostosowanych do potrzeb szkoleniowych jednostek wojskowych. Zajęcia te traktować jako doskonalenie podchorążych w roli instruktorów na II i III roku oraz kierowników zajęć z musztry na IV roku studiów.

Uwzględniając te wytyczne program WSOWCh na rok szkolny 1978/79 przewiduje przeprowadzenie z podchorążymi drugiego roku studiów 9 zajęć instruktorsko-metodycznych w ramach szkolenia taktycznego /w tym z TO 6 zajęć w czasie 17 h oraz z TWCh 3 zajęcia w czasie 20 h/, na co przeznaczają się łącznie 37 godzin lekcyjnych. Z podchorążymi trzeciego roku studiów przewiduje się przeprowadzenie 7 zajęć instruktorsko-metodycznych, na co przeznaczają się 32 godziny lekcyjne /TWCh - 3 zajęcia i 27 h oraz OPL - 1 zajęcie i 5 h/. Z podchorążymi czwartego roku przewiduje się przeprowadzenie 10 zajęć instruktorsko-metodycznych, na które przeznaczają się 49 godzin lekcyjnych /TO - 6 zajęć i 15 h, TWCh - 4 zajęcia i 34h/. Ogółem 23 zajęcia i 118 godzin szkoleniowych poświęca się w programie WSOWCh na przygotowanie podchorążych do prowadzenia szkolenia bojowego w jednostkach wojskowych. Zestawienie tematów oraz rozbiecie godzin na szkolenie instruktorsko-metodyczne w szkoleniu taktycznym wg programu WSOWCh przedstawia

zał.4. Rozbicie godzin na poszczególne przedmioty szkolenia nie odpowiada potrzebom przygotowania podchorążych do prowadzenia wszystkich przedmiotów szkolenia bojowego ani do ich głównej specjalności - do czego powrócimy w dalszej części pracy.

Tabela 3

Podział wydatków na szkolenie podchorążych w 1978 r.

Przedmiot kształcenia	Godziny
Prace organizacyjne i administracyjne	2,50
Pracownice problemowe dotyczące p. osobiste, organizacyjne i zabezpieczenia szkolenia	4,01
Pracownice przygotowania podchorążych do pracy w jednostkach wojskowych	3,98
Współpraca NSOCh w jednostkach wojskowych	4,00
Stan moralno-polityczny i dyscyplina podchorążych	4,00
Porozumienie i współpraca /na polach działalności kompleksowej:	
- prace polityczno-polityczne	4,00
- taktyka wojen obronnych	4,00
- taktyka wojen ofensywnych	4,01

3. Przygotowanie absolwentów WSOWCh do prowadzenia szkolenia bojowego na pierwszych stanowiskach służbowych w jednostkach wojskowych

Charakterystyka środowiska Uczelni pozwala na wyrobienie poglądu o warunkach przygotowywania absolwentów do pracy w jednostkach wojskowych. Na podstawie danych przytoczonych w rozdziale II oraz ocen kontroli zewnętrznych można stwierdzić, że przygotowywanie podchorążych przebiega w sprzyjających warunkach i zapewnia absolwentom dobry poziom tego przygotowania. Mogą to potwierdzić wyniki kontroli WSOWCh w zakresie przygotowania podchorążych IV roku do pracy w jednostkach wojskowych przeprowadzonej w 1978 roku, a zestawione w tabeli 8.

Tabela 8

Zestawienie wyników kontroli WSOWCh w 1978 r.

Przedmiot kontroli	Ocena
1	2
Działalność w zakresie usprawnienia organizacji pracy i procesu nauczania	4,44
Rozwiązywanie problemów dotyczących planowania, organizacji i zabezpieczenia szkolenia	4,31
Praktyczne przygotowanie podchorążych do pracy w jednostkach wojskowych	3,98
Współpraca WSOWCh z jednostkami wojskowymi	4,00
Stan moralno-polityczny i dyscyplina podchorążych	4,00
Poziom wyszkolenia /na podstawie ćwiczenia kompleksowego:	
- praca partyjno-polityczna	4,00
- taktyka wojsk chemicznych	4,23
- taktyka rodzajów wojsk i służb	4,01

1	2
- taktyka ogólna	3,60
- wykształcenie techniczne	3,81
- wykształcenie ogólnowojskowe	3,84
Działalność metodyczna	4,15
Przebieg procesu nauczania	4,13
Kształtowanie umiejętności instruktorsko-metodycznych podchorążych	4,00

Przytoczone w tabeli dane nie dają pełnego obrazu rozpatrywanej w tej pracy problematyki i nie ma pewności co do obiektywności naukowej ocen wystawionych za fragmentaryczne działanie w czasie jednego ćwiczenia.

Dość wysokie oceny zarówno poziomu wykształcenia taktycznego, jak działalności metodycznej i umiejętności instruktorsko-metodycznych mogą sugerować, że WSOWCh w zakresie przygotowania dydaktycznego absolwentów osiągnęła wyniki zadowalające. Nie można jednak poprzeć tego stwierdzenia bez uzasadnień naukowych.

Nawiązując do funkcji dydaktyki innowacyjnej J.Zakrzewski i G.Maj wskazują na konieczność takich badań, pisząc: ... "Należałoby wobec tego określić - jaką rolę i miejsce w studiach w WSO zajmuje sprawa praktycznego przygotowania słuchaczy do późniejszej pracy zawodowej i na tym tle ustalić kierunki działania w zakresie podniesienia jakości przygotowania absolwentów do wymogów zawodowej służby wojskowej". I dalej stwierdzają: "Istnieją podstawy, aby stwierdzić, że ostatnio w WSO uczyniono wiele, aby lepiej przygotowywać słuchaczy do pracy na pierwszym i kolejnym stanowisku. Ciągłe jedna"

wyrażane są opinie, że WSO niewystarczająco przygotowują swych absolwentów do praktycznej działalności w jednostkach wojskowych. W odniesieniu do WSO o profilu dowódczym, krytyczne spostrzeżenia dotyczą przede wszystkim stopnia opanowania przez podchorążych umiejętności w zakresie dowodzenia, szkolenia i wychowania żołnierzy /instruktorsko-metodycznych/.¹⁹

Stopień przygotowania absolwentów WSOWCh do prowadzenia zajęć ze szkolenia bojowego /jako kryterium oceny skuteczności szkolenia instruktorsko-metodycznego/ starano się ustalić na podstawie badania opinii absolwentów i ich przełożonych, badania opinii podchorążych IV roku studiów, zajęć instruktorsko-metodycznych i dokumentacji.

W przeprowadzonych badaniach starano się określić zakres i treść programu szkolenia instruktorsko-metodycznego w szkoleniu taktycznym podchorążych WSOWCh i skuteczność stosowanych w jego realizacji form kształcenia.

O uzyskanych opiniach w tym zakresie informują poniższe tabele.

Tabela 9

Ocena zakresu szkolenia instruktorsko-metodycznego w szkoleniu taktycznym według opinii podchorążych IV roku

Zakres szkolenia instruktorsko-metodycznego w szkoleniu taktycznym jest:	Ilość	%
- niewystarczający	69	50,7
- odpowiedni	61	44,8
- zbyt duży	6	4,4

19/ J.Zakrzewski, G.Maj, Formy przygotowania praktycznego absolwentów uczelni wojskowych do pracy w jednostkach na tle założeń dydaktyki innowacyjnej, MW nr 11/1978, s. 47 i nast.

Tabela 10

Trudności absolwentów WSOWCh odczuwane w toku działalności służbowej w jednostkach wojskowych

w zakresie	Ilość	%
- metodyki szkolenia	93	64,1
- dowodzenia pododdziałem	78	53,8
- pracy sztabowej	97	66,9
- organizacji toku służby i życia pododdziału	65	44,8

Z przytoczonych powyżej danych wynika, że dla p. uważającej części absolwentów WSOWCh program szkolenia instruktorsko-metodycznego jest niewystarczający, co wpływa na trudności adaptacyjne i łączy się z określonymi trudnościami w ich pracy w jednostkach wojskowych. Określa to także stopień przygotowania absolwentów do prowadzenia szkolenia bojowego - co ilustrują tabele 11 i 12.

Tabela 11

Przygotowanie absolwentów WSOWCh do prowadzenia szkolenia bojowego w jednostkach wojskowych /wg samooceny/

Przedmioty szkolenia	O c e n y - %				średnia
	bdb.	db.	dst.	ndst.	
- taktyczno-specjalne	14-9,7	73-50,7	55-38,2	2-1,4	3,69
- OPL	1-1,0	35-24,5	79-55,2	28-19,6	3,06
- inżyniersko-saperskie	10-6,9	74-51,5	53-36,8	7-4,8	3,60
- łączność	14-9,7	83-57,6	40-27,8	7-4,8	3,72
- terenoznawstwo	37-26,2	74-52,5	27-19,1	3-2,1	4,02
- udział w ćwiczeniach	2-1,4	14-9,9	63-44,7	62-44,0	2,70
OCENA ŚREDNIA					3,47

Absolwenci ocenili krytycznie swoje przygotowanie do wykonywania funkcji dydaktycznych z zakresu szkolenia bojowego, zwłaszcza w szkoleniu inżynieryjno-saperskim i opl.

Nieco wyżej oceniają absolwentów WSOWCh ich bezpośredni przełożeni w opiniach wystawionych im po rocznym stażu pracy, a zestawionych w tabeli 12. Pełne zestawienia ocen absolwentów WSOWCh po rocznym stażu pracy przedstawiają załączniki 5-7.

Tabela 12

Zestawienie ocen absolwentów WSOWCh po rocznym stażu pracy w jednostkach wojskowych /wg oceny przełożonych/

Wyszczególnienie	Rok ukończenia WSOWCh		
	1975	1976	1977
Ukończenie studiów	4,00	3,89	3,93
Roczny staż pracy w JW	4,15	3,94	4,20
Stan wiedzy fachowo-wojskowej	3,96	4,25	4,26
Przygotowanie metodyczne	3,81	4,08	4,13
Umiejętności dowodzenia taktycznego	3,88	4,04	3,86
Wywiązywanie się z obowiązków służbowych	4,21	3,97	4,06

Absolwenci i ich przełożeni wskazali w ankietach na szeroki wachlarz trudności i ich przyczyn składających się na zbyt niski jeszcze poziom przygotowania dydaktycznego absolwentów WSOWCh. Na trudności w zakresie działalności dydaktycznej WSOWCh składają się:

w WSOWCh:

- brak instruktorów do prowadzenia zajęć praktycznych;

- słabe przygotowanie pedagogiczne;
- trudności organizacyjne ze względu na zbyt duże grupy szkoleniowe /20 - 28 ludzi/;
- zbyt mała ilość czasu na instruktaże i zajęcia doskonalące;
- zbyt mała ilość czasu na przygotowanie się do zajęć wynikająca z dużego obciążenia czasu osobistego kadry;
- zbyt mała frekwencja szkolonych na zajęciach programowych;
- nacisk przełożonych i pogoń za uzyskiwaniem wysokich wyników/ocen/ powodujące obniżenie wymagalności kadry;
- brak dobrych pomocy do samokształcenia kadry i szkolonych;
- słaby warsztat pracy kadry i warunki socjalno-bytowe;
- przestarzały i często niesprawny sprzęt bojowy i techniczny do zabezpieczenia potrzeb szkoleniowych.

w jednostkach wojskowych:

- zbyt słabe przygotowanie pedagogiczne i metodyczne;
- mała wprawa w organizacji zajęć na szczeblu plutonu i wyższym;
- skłonności do zbyt długiego teoretyzowania w czasie zajęć praktycznych;
- nieumiejętność równoczesnego organizowania szkolenia dla żołnierzy kilku specjalności w tej samej grupie szkoleniowej;
- słabe przygotowanie fachowe i metodyczne dowódców drużyn;
- duże zróżnicowanie poziomu intelektualnego żołnierzy;
- zbyt częste odrywanie żołnierzy od szkolenia programowego;
- łączenie plutonów lub powierzanie ich do szkolenia dowódcom drużyn, ze względu na braki kadrowe i odrywanie dowódców

- ów pluton od zajęć - do innych czynności i prac;
- zbyt małe zaangażowanie szkolenych w proces szkolenia;
- zbyt małe limity przydziału środków materialnych i poszer-
o- oji do zabezpieczenia potrzeb szkoleniowych;
- brak odpowiedniej bazy dydaktycznej;
- brak pomocy ze strony bezpośrednich przełożonych i in.

Trudności absolwentów w zakresie działalności dydaktycznej pogłębiały się jeszcze trudnościami w zakresie dowodzenia, pracy sztabowej oraz organizacji toku życia i służby wojskowej żołnierzy. Do najczęściej spotykanych u absolwentów WSOWCh trudności należą:

- słabe wyrobienie wyobraźni taktycznej i nawyków dowódczych;
- brak wprawy w szybkim ocenianiu położenia i podejmowaniu decyzji;
- słaba znajomość taktyki innych rodzajów wojsk;
- słaba znajomość przepisów wojskowych, ze względu na zbyt
dużą ich ilość i ciągłe zmiany;
- brak przygotowania do pracy w zakresie przedsięwzięć mobilizacyjnych;
- brak umiejętności planowania szkolenia;
- brak jednolitości dokumentów i rozkazów bojowych w różnych instrukcjach i podręcznikach;
- brak umiejętności pracy biurowej;
- nieumiejętność pogodzenia mnogości zadań w tym samym czasie;
- brak umiejętności zabezpieczenia czasu wolnego żołnierzy;
- wyrażanie niższych przełożonych przez nadrzędnych i ingerowanie w kompetencje niższych przełożonych;
- dezorganizowanie szkolenia i służby wojskowej przez zbyt częste kontrole wyższych szczebli itp.

Wymienione trudności występują dość często, ale nie powszechnie i nie można na podstawie ich mnogości wnioskować o ogólnym poziomie przygotowania absolwentów WSOWCh do prowadzenia szkolenia bojowego w jednostkach wojskowych. Trzeba natomiast podkreślić, że bardzo wielu respondentów potwierdziło należyte przygotowanie ich do tej funkcji. Prawie wszyscy stwierdzają, że są to trudności przejściowe, ustępujące po 1/2-2 latach praktycznej działalności szkoleniowej w jednostce wojskowej. Około 58% absolwentów pozbywa się tych trudności w czasie do jednego roku, dla 30% absolwentów okres ten trwa 1 rok, a 12% absolwentów potrzebuje na adaptację 2 lata.

Tabela 13

Zmiana czasu podchorążych IV roku na praktykę w jednostkach wojskowych w latach 1970-1974

Wyszczególnienie	Średnia długość w latach			
	1970	1971	1972	1973
IV rok	4,78	4,38	4,33	4,32
Absolwenci WSOWCh	4,16	3,94	4,20	-
Różnica osób IV rok - absolw. / osoba	0,62	0,44	0,13	-

Na podstawie tych danych można stwierdzić, że w ostatnim czasie zmniejsza się różnica czasu między praktyką w jednostkach wojskowych a absolwentami WSOWCh. Jest to dobry skutek, a jego realizacja wynika z tendencji do skracania czasu praktyki

4. Przygotowanie podchorążych WSOWCh do odbycia praktyk dowódczych w jednostkach wojskowych

Gdyby ocenić przygotowanie podchorążych WSOWCh do odbycia praktyk na podstawie ocen i opinii z przebiegu praktyk w jednostkach wojskowych można by dojść do wniosku, że stan tego przygotowania jest w pełni zadowalający, a w stosunku do podchorążych IV roku studiów - prawie idealny. Podchorążowie IV roku studiów otrzymują za praktyki bardzo wysokie oceny, np. w 1975 roku - 4,78, w 1976 r. - 4,66, w 1977 r. - 4,93 i w 1978 r. - 4,92.

Jednak po rocznym stażu pracy w jednostkach wojskowych ci sami podchorążowie - jako absolwenci otrzymują znacznie niższe oceny od tych samych przełożonych. Ilustruje to tabela 13.

Tabela 13

Zestawienie ocen podchorążych IV roku za praktykę oraz absolwentów WSOWCh po rocznym stażu w jednostkach wojskowych

Wyszczególnienie	Średnia ocena w latach			
	1975	1976	1977	1978
IV rok	4,78	4,66	4,93	4,92
Absolwenci WSOWCh	4,15	3,94	4,20	-
Różnica ocen IV rok- absolw./	0,63	0,72	0,78	-

Na podstawie tych danych możnaby sądzić, że u absolwentów następuje regres w rozwoju przez pierwszy rok pracy w jednostkach wojskowych. Jest to oczywisty absurd, a nieporozumienie wynika z tendencji do zawyżania ocen przez dowódców

pododdziałów za praktyki podchorążych.

Udowodniły to wyniki badania tego problemu za pomocą innych metod. Na podstawie bezpośrednich obserwacji prowadzonych przez autora i kierowników dydaktycznych praktyk oraz badań ankietowych otrzymano oceny bardziej obiektywne. Przedstawia je tabela 14.

Tabela 14

Zestawienie ocen przygotowania podchorążych WSOWCh do odbycia praktyk w jednostkach wojskowych w roku szkolnym 1977/78

Wyszczególnienie	Wg ocen w indeksie		Wg samo-oceny		Wg badań ankiet. przeł.	
	II rok	IV rok	II rok	IV rok	II rok	IV rok
Ocena ogólna za praktykę	4,36	4,92	-	-	3,37	3,64
Umiejętności metodyczne	4,19	4,66	3,61	3,61	3,46	4,13
Umiejętności dowodzenia	4,25	4,62	x	xx	3,29	3,86

Uwaga: x - 75% ankietowanych odczuwa w tym zakresie trudności

xx - 61% ankietowanych odczuwa w tym zakresie trudności

Znaczna różnica ocen /nawet o jeden stopień/ jest wynikiem naturalnej tendencji do ukrywania swych niedoskonałości i słabych stron swej osobowości przed wglądem osób kontrolujących, a także tendencji przełożonych do tolerancyjnego oceniania podchorążych /zwłaszcza IV roku/ jako przyszłych pracowników w ich pododdziałach. Można w ich stosunku wyozuć atmosferę zachęty dla podchorążego, by jako absolwent powrócił do da-

nej jednostki. Przyczyną tolerancyjnego stosunku przełożonych do podchorążych w czasie praktyk w jednostkach wojskowych jest także obawa przed skrzywdzeniem podchorążego na podstawie powierzchownego poznania jego walorów osobistych. Podchorążowie odbywają praktyki w jednostkach wojskowych przez okres jednego miesiąca, w czasie którego przełożeni mają zbyt mało okazji do głębszego ich poznania w różnych sytuacjach. Nierzadko dowódcy plutonów i kompanii w jednostkach wojskowych oddają swych żołnierzy podchorążym udzielając im przesadnego zaufania i nie kontrolując ich działania. Często też prowadzone kontrole /nakazane przepisami o prowadzeniu praktyk/ mają charakter zwykłej formalności na którą przełożony poświęca 10-15 minut. Stąd z braku rozeznania wynika tendencja do idealizowania opinii praktykujących podchorążych i lakonicznych określeń. Przeprowadzone badania ankietowe podchorążych dały możliwość bardziej szczegółowej i dokładniejszej oceny stopnia ich przygotowania do prowadzenia poszczególnych przedmiotów szkolenia bojowego. Ilustrują to tabele 15 i 16.

Tabela 15

Stopień przygotowania podchorążych IV roku WSOWCh do prowadzenia szkolenia bojowego /wg samooceny/

Wyszczególnienie	średnia ocena	Rozkład procentowy ocen			
		bdb	db	dst	ndst
Szkolenie taktyczno-specjalne	4,22	33	64	3	-
Szkolenie inżynieryjno-saperskie	3,94	14	69	14	3
Szkolenie opl	3,44	8	36	51	5
Szkolenie łączności	3,91	14	67	16	3
Szkolenie sanitarne	3,38	5	39	44	11
Szkolenie kwatermistrzowskie	2,69	-	3	64	33
Terenoznawstwo	4,32	36	53	8	3
Udział w ćwiczeniach z wojskiem	3,11	3	39	25	33

Podobnie oceniają swe umiejętności i stopień swego przygotowania podchorążowie drugiego roku studiów.

Tabela 16

Stopień przygotowania podchorążych II roku WSOWCh do prowadzenia szkolenia bojowego /wg samooceny/

Wyszczególnienie	średnia ocena	Procentowy rozkład ocen			
		bdb	db	dst	ndst
Szkolenie taktyczno-specjalne	4,01	17	68	15	-
Szkolenie inżynieryjno-saperskie	4,02	27	50	20	3
Szkolenie opl	3,47	1	52	35	12
Szkolenie łączności	3,76	9	46	39	6
Szkolenie sanitarne	3,54	13	39	36	12
Szkolenie kwatermistrzowskie	2,78	1	11	50	38
Terenoznajstwo	4,46	46	42	12	-
Udział w ćwiczeniach z wojskami	2,85	3	25	27	45

Ocena ogólna przygotowania podchorążych do odbywania praktyk wg samooceny w zakresie prowadzenia szkolenia bojowego wynosi 3,61, co świadczy o dobrym stopniu ich przygotowania i pozwala jednocześnie ujawnić jeszcze znaczne braki.

Ocena ta w odniesieniu do podchorążych IV roku studiów pokrywa się z oceną przełożonych, jaką wystawili im w przeprowadzonych badaniach ankietowych /3,64/.

Natomiast podchorążowie II roku studiów przecenili swoje przygotowanie i umiejętności o 0,24 stopnia /3,61-3,37/, co należy uznać za wyraz zbyt małego doświadczenia dydaktycznego. Uwzględniając obydwie oceny podchorążych II roku studiów /samoocenę i ocenę przełożonych/ - uzyskać można średnią

ocenę 3,49 - co świadczy o zaledwie dostatecznym stopniu ich przygotowania do przeprowadzenia szkolenia bojowego. Budzi to obawę o celowość wprowadzenia długoterminowych praktyk /3 miesiące/ dla podchorążych II roku studiów w jednostkach wojskowych.

Przygotowania podchorążych II roku studiów do prowadzenia szkolenia bojowego ogranicza się do przeprowadzenia 9 zajęć instruktorsko-metodycznych w czasie 37 godzin lekcyjnych, z czego na praktyczne szkolenie /bez wykładów i instruktaży/ pozostaje 34 godziny. Na dojazd do placu ćwiczeń i powrót do garnizonu w każdym zajęciu należy przeznaczyć 1 godzinę - wobec czego na praktyczne szkolenie podchorążych w tym zakresie pozostaje 25 godzin lekcyjnych. W czasie jednej godziny wykładowca może dopuścić do prowadzenia zajęć nie więcej niż dwóch podchorążych. Grupy szkoleniowe II rocznika liczą na ogół ponad 20 osób. Wynika z tego, że podchorąży II roku studiów może w czasie zajęć instruktorsko-metodycznych ze szkolenia taktycznego dwukrotnie wystąpić w roli instruktora i prowadzić zajęcia łącznie w czasie 1 godziny lekcyjnej. Jest to zbyt mała ilość czasu aby można go było dobrze przygotować do roli instruktora a przede wszystkim jest to o wiele za mało na wyrobienie w nim nawyków metodycznych i dowódczej postawy.

Trzymiesięczny okres praktyk dla podchorążych II roku studiów wprowadzony do programu szkolenia w roku szkolnym 1978/79 mógłby być doskonałą okazją do uzupełnienia wyszkolenia instruktorsko-metodycznego tych podchorążych pod warunkiem, że stworzy im się odpowiednie warunki i otoczy należyłą opieką metodyczną. Jest to jednak problem skomplikowany

ze względu na ograniczone możliwości WSOWCh /i innych WSO/ i niefrasobliwość jednostek wojskowych, które nie czują się odpowiedzialne za wyszkolenie podchorążych, a z faktu ich obecności w jednostkach dowódcy pododdziałów chcą wyciągnąć raczej korzyści a nie nakładać sobie dodatkowych obowiązków.

Problem ten ze względu na dużą wagę w odniesieniu do końcowego efektu, tj. przygotowania absolwentów do pracy w jednostkach wojskowych winien stanowić oddzielny przedmiot badań - wobec braku których autor nie sili się na jego rozwiązanie. Sugestią w tym względzie może być problem przeniesienia długoterminowych praktyk na trzeci rok studiów, kiedy to podchorążowie są znacznie lepiej przygotowani metodycznie i fachowo do prowadzenia szkolenia bojowego żołnierzy -wobec czego nie wymagają tak wnikliwego nadzoru i pomocy.

Przeprowadzone badania ankietowe podchorążych pozwoliły ocenić stopień przygotowania do prowadzenia poszczególnych przedmiotów szkolenia bojowego. Uzyskane wyniki świadczą o dużym zróżnicowaniu przygotowania podchorążych w tym zakresie. Nie budzi obaw stopień przygotowania podchorążych do prowadzenia szkolenia taktyczno-specjalnego, inżynieryjno-saperskiego i zajęć z terenoznawstwa. Znaczna większość podchorążych potwierdza dobre i bardzo dobre przygotowanie z tych przedmiotów. Słabe przygotowanie wykazali ankietowani do prowadzenia szkolenia z takich przedmiotów jak: łączność, obrona przeciwlotnicza, szkolenie sanitarne, kwatermistrzowskie. Fakt, że 88% podchorążych II roku studiów i 97% podchorążych IV roku wykazuje dostateczne i niedostateczne przygotowanie do prowadzenia szkolenia kwatermistrzowskiego powi-

nien zwrócić uwagę przełożonych i wykładowców tego przedmiotu w celu przeanalizowania przyczyn i wniesienia ewentualnych usprawnień metodycznych i programowych do procesu szkolenia. Z dużą wnikliwością należałoby także rozpatrzeć dlaczego podchorążowie IV roku wykazują tak słabe przygotowanie do prowadzenia szkolenia sanitarnego /44% ankietowanych przygotowanych dostatecznie i 11% niedostatecznie/ oraz obrony przeciwlotniczej /51% dostatecznie i 5% niedostatecznie/. Badania podchorążych IV roku przeprowadzone były pod koniec roku szkolnego, więc należy sądzić, że z takim właśnie przygotowaniem opuścili mury uczelni. Słabe przygotowanie z analogicznych przedmiotów wykazali także podchorążowie II roku studiów. Rozpatrując jednak stopień przygotowania podchorążych do prowadzenia szkolenia taktycznego trzeba stwierdzić, że stosunkowo wysokie oceny: /4,23 podchorążych IV roku i 4,01 podchorążych II roku, jak również fakt, że tylko 3% podchorążych IV roku i 15% podchorążych II roku ocenia swoje przygotowanie jako dostateczne - są wynikiem należytego wyszkolenia fachowego i programowego szkolenia instruktorsko-metodycznego. Z innych przedmiotów szkolenia bojowego nie prowadzi się szkolenia instruktorsko-metodycznego podchorążych WSOWCh, a mała ilość godzin na przedmiot nie pozwala na opanowanie przedmiotu w stopniu pozwalającym na samodzielne prowadzenie zajęć.

Odpowiadając na pytania ankietowe podchorążowie wykazali szereg braków i niedociągnięć w ich przygotowaniu do prowadzenia szkolenia bojowego. Na podobne mankamenty podchorążych wskazywali również ankietowani oficerowie - absolwenci WSOWCh.

Do najważniejszych z nich należą:

- nieumiejętność praktycznego przygotowania zajęć;
- słaba umiejętność kontrolowania podwładnych;
- słaba wytrzymałość fizyczna i psychiczna;
- słabe opanowane słownictwo wojskowe i rozkazodawstwo;
- zbyt mała stanowczość i wymagalność od podwładnych;
- zbyt mała samodzielność /brak inicjatywy/;
- słaba znajomość podwładnych i brak współpracy z kolektywem;
- nieumiejętność stosowania innych form szkolenia /poza musztrą bojową/;
- zbyt teoretyzowanie podczas praktycznych zajęć;
- brak nawyków metodycznych wynikający z braku doświadczenia i praktyki;
- brak umiejętności fachowych i słaba znajomość sprzętu;
- nieumiejętność podsumowania i omówienia zajęć;
- brak pomocy naukowych z zakresu metodyki nauczania;
- brak czasu na dokładne przygotowanie się do zajęć;
- ograniczona możliwość oddziaływania /wyszkolenia, kontroli, utrzymywania dyscypliny/ podczas szkolenia kolegów z tej samej grupy na zajęciach instruktorsko-metodycznych.

Oprócz w/w trudności podchorążowie II roku studiów dość często wymieniają:

- brak wprawy i doświadczenia w prowadzeniu zajęć /niektórzy stwierdzają, że w ogóle jeszcze nie prowadzili zajęć/;
- brak pewności siebie przed szykiem;
- nieumiejętność poprawnego instruowania i organizacji zajęć /zwłaszcza w terenie nieznanym/.

Ponadto w odpowiedziach ankietowych wskazywano także na:

- brak dostępu do sprzętu podczas przygotowania się do zajęć;
- szablonowo opracowane /odpisywane od kolegów/ konspekty i konieczność częstego zaglądania do instrukcji;
- rozbieżność metod i form nauczania w WSOWCh i w jednostkach wojskowych /w WSOWCh - wyidealizowane warunki/;
- przestarzały i niesprawny technicznie sprzęt w jednostkach wojskowych;
- marnotrawienie czasu i wysiłku szkolonych na mało istotne w procesie szkolenia czynności.

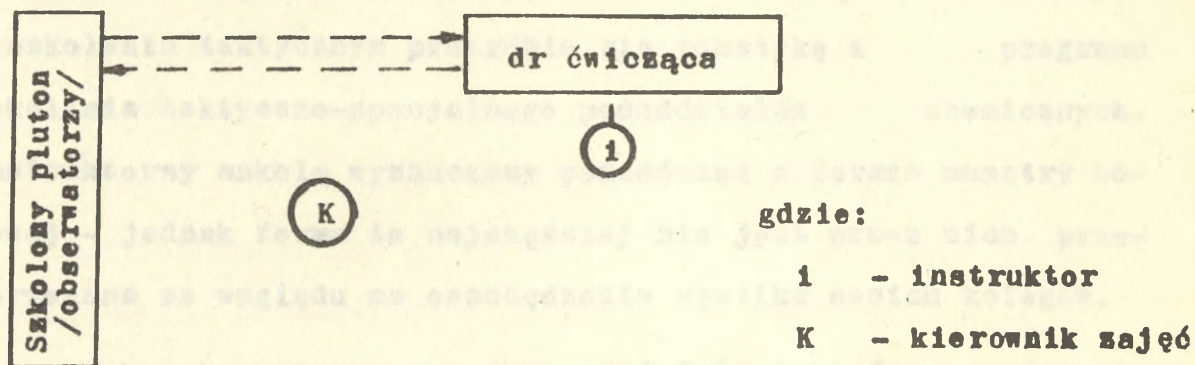
Szeroki wachlarz mankamentów w przygotowaniu podchorążych do prowadzenia szkolenia bojowego wskazuje na potrzebę usprawnienia technologii szkolenia instruktorsko-metodycznego.

ROZDZIAŁ IV

OCENA SKUTECZNOŚCI RÓŻNYCH FORM SZKOLENIA INSTRUKTORSKO-METODYCZNEGO W SZKOLENIU TAKTYCZNYM PODCHORAŻYCH WSOWCh

1. Tradycyjna forma zajęć instruktorsko-metodycznych

Zgodnie z dotychczasowymi zasadami, które obowiązują od początku powstania szkół oficerskich, szkolenie instruktorsko-metodyczne podchorążych w szkoleniu taktycznym odbywa się począwszy od drugiego roku szkolenia na bazie tej samej grupy szkoleniowej /plutonu/, z której wyznacza się instruktora oraz skład ćwiczącego pododdziału. Przykładowy schemat organizacji takich zajęć przedstawia rysunek 3.

Rys.3 Blokowy schemat organizacji zajęć instruktorsko-metodycznych prowadzonych według tradycyjnych form nauczania.

Zajęcia takie przygotowywane są i przeprowadzane według następującego scenariusza:

- instruktaż do zajęć prowadzony przez wykładowcę taktyki z poszczególnymi plutonami, na kilka dni przed planowanym zajęciem;

- przygotowanie się teoretyczne podchorążych i pisanie konspektów w czasie przeznaczonym na naukę własną;
- zabezpieczenie materiałowo-techniczne zajęć przez wykładowcę i dowódcę pododdziału szkolnego;
- rozpoczęcie zajęć i organizacja dojazdu do placu ćwiczeń;
- przerabianie poszczególnych zagadnień przez wyznaczonych instruktorów w grupie ćwiczących kolegów;
- omówienie działalności instruktora pod względem metodycznym i merytorycznym przez podchorążych i wykładowcę oraz wyznaczenie kolejnego instruktora;
- omówienie zajęć przez wykładowcę i powrót do rejonu zakwaterowania.

Podczas prowadzenia zajęć instruktorsko - metodycznych w szkoleniu taktycznym przerabia się tematykę z programu szkolenia taktyczno-specjalnego pododdziałów chemicznych. Instruktorzy szkolą wyznaczony pododdział w formie musztry bojowej - jednak forma ta najczęściej nie jest przez nich przestrzegana ze względu na oszczędzanie wysiłku swoich kolegów.

Jak wykazano w poprzednim rozdziale taka forma organizacyjna zajęć instruktorsko-metodycznych niesie znaczną ilość niedociągnięć w przygotowaniu podchorążych do działalności dydaktycznej. Niektóre z nich mieszczą się w sferze psychicznej, ale znaczna ich część ma podłoże w sferze organizacyjnej procesu szkolenia podchorążych. Analizując wyniki badań oraz przyczyny występujących trudności metodycznych podchorążych należy stwierdzić, że większość z nich obiektywnie towarzyszy przedstawionej formie organizacyjnej zajęć instruktorsko-metodycznych.

Wykładowcy taktyki WSOwCh zgodnie stwierdzają, że podchorążowie do zajęć instruktorsko-metodycznych przygotowują się niedbale, konspekty przepisują nawzajem od siebie, a podczas zajęć nagminnie unikają stosowania formy musztry bojowej. Przyczyna tego stanu rzeczy tkwi w tym, że podchorążowie nie widzą potrzeby uczyć swoich kolegów, którzy przerobili dany temat /w równym stopniu/ podczas normalnych zajęć programowych.

Brak dostatecznej wiedzy z zakresu przerobionego zagadnienia podchorąży może sprytnie ukryć przed wykładowcą przez odwołanie się do wiedzy ówiozących za pomocą pytań kontrolnych. Zdarza się jednak, że czasem pada błędna odpowiedź, a prowadzący zajęcia instruktor przyjmuje ją za dobrą i wtedy dopiero wychodzi na jaw, że do zajęć jest nieprzygotowany, ale przypadek taki nie stanowi kompromitacji przed tolerancyjnymi kolegami, którzy podobnie rozumują.

Inny mankament tej formy szkolenia instruktorsko-metodycznego wynika z faktu, że podchorąży - instruktor szkoląc swoich kolegów zachowuje bierną postawę wobec przypadków naruszania dyscypliny, porządku wojskowego i przestrzegania przepisów ubiorczych. Zwrócenie uwagi na te elementy podczas szkolenia jest nieodzownym warunkiem zachowania spójności między wychowaniem a szkoleniem. Tymczasem podchorążowie występujący w roli instruktora starają się unikać narażenia kolegów na "przykrości" wynikające z rażonej nieprzestrzegania przez nich przepisów i dlatego przeważnie nie zauważają nieprawidłowości. Taka postawa podchorążego - instruktora utrwała się w kolejnych ówiozeniach i staje się bezpośrednią przyczyną tego, że

absolwent WSOWCh w czasie szkolenia żołnierzy w jednostce wojskowej zachowuje również bierną postawę wobec faktów niewłaściwego zachowywania się żołnierzy, ma trudności z wychwytywaniem błędów podczas szkolenia, nie umie właściwie kontrolować swoich podwładnych i reagować należycie na zauważone nieprawidłowości.

Przejawianie własnej inicjatywy przez podchorążego instruktora jest źle widziane u kolegów, którzy z tej racji byliby narażeni na dodatkową "fatygę" - stąd u podchorążych utrwała się tendencja do ścisłego przestrzegania tylko takich wymogów, jakie narzuca wykładowca podczas szkolenia.

Analizując w dalszym ciągu przyczyny niedociągnięć w przygotowaniu podchorążych WSOWCh do prowadzenia szkolenia taktycznego trzeba zwrócić uwagę na ich nikłe doświadczenie dydaktyczne, co wynika nie tyle ze zbyt małej ilości zajęć instruktorsko-metodycznych - ile z ograniczonej możliwości występowania w roli instruktora w czasie tych zajęć. Podczas prowadzenia zajęć instruktorsko-metodycznych w tradycyjnej formie, w roli instruktora występuje tylko jeden podchorąży, a pozostali uczą się przez obserwację jego działania, co nie może doprowadzić do wyrobienia w nich odpowiednich nawyków i umiejętności metodycznych.

Przedstawione niedomagania dotychczas stosowanej formy szkolenia instruktorsko-metodycznego skłoniły autora do podjęcia próby uniknięcia ich na drodze zmiany grupy szkolonych dla podchorążych - instruktorów.

2. Eksperymentalna forma zajęć instruktorsko-metodycznych

Zgodnie z przyjętą hipotezą roboczą eksperyment dydaktyczny polegający na zmianie formy szkolenia instruktorsko-metodycznego w szkoleniu taktycznym podchorążych WSOWCh powinien wykazać słuszność założonej tezy, tj. udzielić odpowiedzi na pytanie: czy w wyniku zmian organizacyjno-programowych tego szkolenia można zwiększyć jego skuteczność.

Eksperyment dydaktyczny przeprowadzono na grupach / plutonach/ trzeciego i czwartego rocznika podchorążych WSOWCh, którym w ramach zajęć instruktorsko-metodycznych powierzono prowadzenie programowych zajęć taktycznych młodszych roczników podchorążych /I i II/, na ten sam temat. Zajęcia te przeprowadzane były w formie musztry bojowej, w których podchorążowie starszych roczników występowali przeważnie w roli dowódców drużyn - instruktorów. Zmiana formy szkolenia instruktorsko-metodycznego polegała zatem na zmianie grupy /drużyny/ ćwiczącej pod nadzorem instruktora: z kolegów /wg formy tradycyjnej/ na grupę /drużynę/ podchorążych młodszego rocznika /forma proponowana/. Szczegółowy opis tej formy zajęć instruktorsko-metodycznych przedstawiono w rozdziale II str.43.

Proponowana forma szkolenia instruktorsko-metodycznego w szkoleniu taktycznym podchorążych WSOWCh jest zgodna z obowiązującymi zasadami tego szkolenia, a innowacje zastosowane w eksperymencie są pożądanymi z punktu widzenia dydaktyki innowacyjnej. Opinię tą podzielają oficerowie autorytatywnie w zakresie szkolnictwa wojskowego, z którymi autor przeprowadził bezpośrednie wywiady.

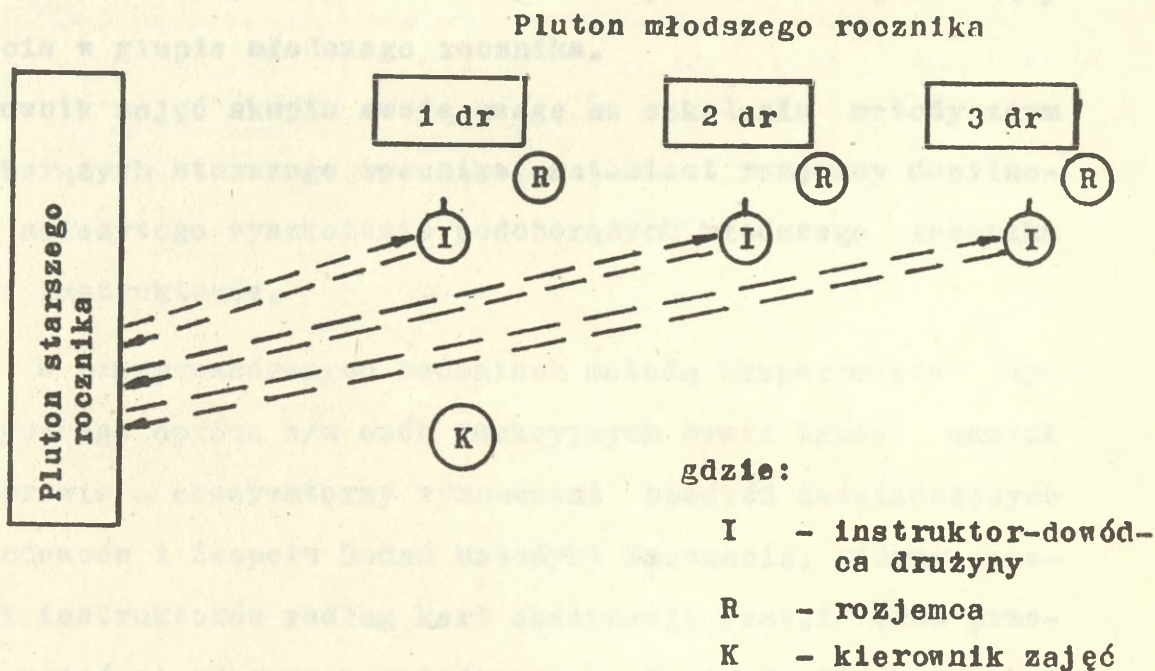
Przygotowanie i przeprowadzenie zajęć wg nowej formy jest trudniejsze pod względem organizacyjnym i wymaga zwiększonego wysiłku wykładowców i dowódców pododdziałów szkolnych oraz większej ilości czasu na ich organizację.

Scenariusz przygotowania i przeprowadzenia zajęć eksperymentalną formą niewiele się różni od scenariusza zajęć przeprowadzanych tradycyjną formą i obejmuje:

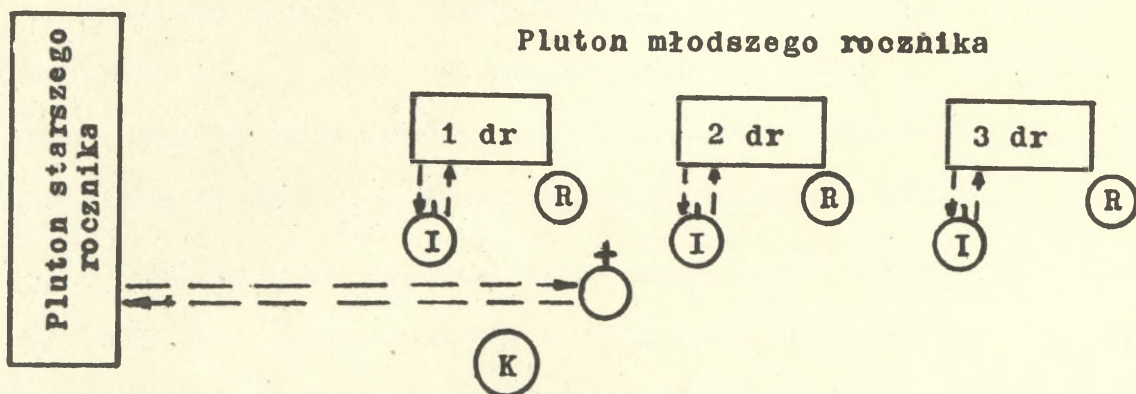
- instruktaż prowadzony przez wykładowcę taktyki dla podchorążych starszego rocznika /7-10 dni przed zajęciami/;
- przygotowanie się teoretyczne podchorążych starszego rocznika i pisanie konspektów;
- przygotowanie teoretyczne podchorążych młodszego rocznika w ramach nauki własnej;
- zabezpieczenie materiałowo-techniczne zajęć przez wykładowcę prowadzącego szkolenie instruktorsko-metodyczne oraz dowódców pododdziałów szkolnych;
- rozpoczęcie zajęć, dokonanie podziału organizacyjnego przez wykładowcę prowadzącego szkolenie instruktorsko-metodyczne oraz organizacja dojazdu do rejonu ćwiczeń;
- przerabianie poszczególnych zagadnień przez wyznaczonych instruktorów w grupie młodszego rocznika;
- omówienie zajęć w grupie młodszego rocznika;
- omówienie działalności instruktorów w grupie starszego rocznika i powrót do rejonu zakwaterowania.

W tym czasie grupa młodszego rocznika może czyścić i konserwować sprzęt użyty w szkoleniu.

Przykładowe schematy organizacji zajęć instruktorsko - metodycznych prowadzonych w formie eksperymentalnej przedstawiają rys. 4 i 5.

Rys.4 Blokowy schemat organizacji zajęć prowadzonych przez instruktorów /dowódców drużyn/ w grupie młodszego rocznika /wariant/.

Rys.5 Schemat organizacji zajęć instruktorsko- metodycznych przygotowujących dowódcę plutonu z grupy starszego rocznika i instruktorów z grupy młodszego rocznika /wariant/.

Kierownikiem zajęć w obydwu przedstawionych wariantach organizacji zajęć może być wykładowca prowadzący zajęcia instruktorsko-metodyczne w grupie starszego rocznika, a rozjemcami dowódcy plutonów szkolnych i wykładowca prowadzący zajęcia w grupie młodszego rocznika.

Kierownik zajęć skupia swoją uwagę na szkoleniu metodycznym podchorążych starszego rocznika, natomiast rozjemcy dopilnowują należytego wyszkolenia podchorążych młodszego rocznika przez instruktorów.

W przeprowadzonych badaniach metodą eksperymentu dydaktycznego oprócz w/w osób funkcyjnych brali także udział oficerowie - obserwatorzy wyznaczeni spośród doświadczonych wykładowców i Zespołu Badań Metodyki Nauczania, którzy oceniali instruktorów według kart obserwacji /zał.1/ oraz przebieg zajęć na odprawach metodycznych. Zestawienie średnich ocen podchorążych - instruktorów uzyskanych w wyniku przeprowadzonych badań przedstawia tabela 17.

Tabela 17

Zestawienie średnich ocen podchorążych-instruktorów uzyskanych w badanych zajęciach instruktorsko-metodycznych

Ocena instruktorów pod względem:	III rocznik			IV rocznik		
	GE	GK	R	GE	GK	R
merytorycznym	3,71	3,19	+0,52	4,05	3,83	+0,23
organizacyjno-metodycznym	3,50	3,00	+0,50	3,98	3,64	+0,34
dowodzenia	3,57	2,82	+0,55	4,03	3,73	+0,30
wymagalności	3,53	2,71	+0,82	4,20	3,61	+0,59
postawy	3,55	2,84	+0,71	4,24	3,78	+0,47
ŚREDNIA OCEN	3,53	2,91	+0,62	4,10	3,71	+0,39

Gdzie: GE - grupa eksperymentalna

GK - grupa kontrolna

R - różnica ocen GE - GK

Przedstawione w tabeli 17 dane świadczą o tym, że założona w badaniach hipoteza potwierdziła się. Znaczny przyrost umiejętności organizacyjno-metodycznych i dowodzenia oraz lepsza wymagalność i postawa podchorążych występujących w roli instruktorów, w grupach eksperymentalnych świadczą o większej skuteczności eksperymentalnej formy zajęć instruktorsko-metodycznych w szkoleniu taktycznym podchorążych WSOWCh.

Dzięki wprowadzeniu grupy młodszego rocznika jako grupy szkolonej przez instruktorów starszego rocznika uzyskano w szkoleniu instruktorsko-metodycznym układ stosunków zbliżony do występującego w trakcie szkolenia pododdziałów liniowych. Jak wcześniej wykazano, jest to czynnik, który bezpośrednio wpływa na motywację działania podchorążego -instruktora zarówno w okresie przygotowawczym, jak i w trakcie

zajęć instruktorsko-metodycznych. Motywem pobudzającym aktywność podchorążych-instruktorów jest konieczność wyszkolenia podchorążych młodszego rocznika oraz chęć zaprezentowania przed nimi swoich umiejętności instruktorsko-metodycznych i walorów osobistych. Uniknięcie sztucznego /koleżeńskiego/ układu stosunków w relacji szkolony - instruktor pozwoliło wyeliminować w eksperymentalnej formie zajęć instruktorsko-metodycznych wiele mankamentów towarzyszących tradycyjnej formie zajęć instruktorsko-metodycznych w szkoleniu taktycznym podchorążych WSOWCh.

W trakcie prowadzenia badań form szkolenia instruktorsko-metodycznego w szkoleniu taktycznym oprócz ocen liczbowych /ocenzurek/ autor zebrał od rozjemców, wykładowców, dowódców pododdziałów szkolnych i samych podchorążych szereg spostrzeżeń, w których podkreślano większą przydatność i efektywność eksperymentalnej formy zajęć instruktorsko-metodycznych w szkoleniu taktycznym podchorążych WSOWCh.

Stwierdzono znacznie większe zainteresowanie podchorążych - instruktorów zajęciami mającymi się odbyć w formie eksperymentalnej, np. w czasie instruktazu podchorążowie wypytywali wykładowców /kierowników zajęć/ o szczegóły dotyczące organizacji zajęć i sposobu ich przeprowadzenia, porażki, zabezpieczenia materiałowego itp. Podczas nauki własnej i opracowywania konspektów stwierdzono znacznie żywsze zainteresowanie literaturą potrzebną do danego tematu i opracowaniami metodycznymi, jak również zgłaszanie się podchorążych na konsultacje do wykładowców. Fakty te świadczyły o rzetelniejszym przygotowaniu się podchorążych do zajęć - co po-

twierdzały wyższe oceny instruktorów pod względem merytoryczno-fachowym /średnio o 0,37 stopnia/ oraz znacznie większy zasób przekazywanych przez instruktorów treści materiału programowego. Zawrócono także uwagę na fakt, że do zajęć z młodszym rocznikiem wszyscy podchorążowie starszego rocznika starali się dobrze przygotować, aby nie skompromitować siebie i osób, które zapewniły im promocję na następny /starszy/ rocznik. Ten ambicjonalny motyw przejawiał się nie tylko w okresie przygotowawczym, ale także w trakcie prowadzenia zajęć - jako czynnik aktywizujący podchorążych-instruktorów do lepszej organizacji ćwiczeń i poprawnego stosowania zasad nauczania. Uwidacznia to wzrost oceny średniej o 0,34 stopnia w ocenie IV rocznika i o 0,5 stopnia w ocenie III rocznika.

Postawienie przed podchorążymi-instruktorami określonego celu /nauczenie podchorążych młodszego rocznika/ wyzwoliło w nich poczucie odpowiedzialności i pozytywne zmiany w ich postawie. Zachowanie się przed szykiem, sposób wyśławiania się i prezencja podchorążych-instruktorów - jako wyraz dbałości o autorytet "starszego" uległy znacznej poprawie /o 0,47 stopnia w ocenie IV rocznika i o 0,71 stopnia w ocenie III rocznika/ podczas zajęć prowadzonych z młodszym rocznikiem.

Największy postęp zaznaczył się w sferze wymagalności podchorążych-instruktorów w stosunku do szkolonych. Był to jeden z podstawowych mankamentów tradycyjnej formy szkolenia instruktorsko-metodycznego. Środki stosowane przez wykładowców w zakresie poprawy wymagalności instruktorów napoty-

kały na ich wewnętrzny opór i nie przynosiły lepszych efektów, a oceny uzyskane przez instruktorów w tej dziedzinie należały do najniższych /2,71 - III rocznik i 3,69 - IV rocznik/.

Podczas prowadzenia zajęć instruktorsko-metodycznych w formie eksperymentalnej przestał istnieć problem niedostatecznej wymagalności instruktorów, a zasygnalizował się nawet problem przesadnej wymagalności w stosunku do szkolonych, którzy w jednym zajęciu nie mogą nauczyć się wszystkich czynności wymaganych od specjalisty. Jest to jednak problem znacznie łatwiejszy do skorygowania przez wykładowców, a wzrost ocen o 0,59 stopnia wśród podchorążych IV rocznika i o 0,82 stopnia wśród podchorążych III rocznika należy uznać za sukces eksperymentalnej formy zajęć instruktorsko-metodycznych w szkoleniu taktycznym podchorążych WSOwCh.

Wzrost umiejętności dowodzenia podchorążych-instruktorów /o 0,30 stopnia - IV rocznika i o 0,55 stopnia - IIIrocznika / w czasie prowadzenia zajęć z młodszym rocznikiem wynika z lepszego przygotowania się do zajęć i przemyślenia tła taktycznego. W toku badań stwierdzono, że podchorążowie prowadzący zajęcia z młodszym rocznikiem dokładniej opracowują konspekty /komendy, normy czasowe/, a nawet rozszerzają je o załączniki w postaci rozkazów bojowych. Jest to czynnik, który również należy przypisać eksperymentalnej formie zajęć instruktorsko-metodycznych na podstawie wyżej opisanej motywacji działania instruktorów starszego rocznika.

Eksperymentalna forma zajęć instruktorsko- metodycznych pozwala zwiększyć częstotliwość praktycznego udziału podchorążych w prowadzeniu zajęć ze szkolenia taktycznego, gdyż w nie-

których zajęciach w miejsce jednego, można wykorzystać 3-4 instruktorów - co prowadzi do utrwalenia umiejętności i nowych metodycznych oraz prawidłowo kształtować postawę i głos dowódcy.

Nowa forma zajęć instruktorsko-metodycznych pozwala w sposób planowy rozwiązać problem braku instruktorów do zabezpieczenia szkolenia taktycznego /OPL, łączności, topografii, inżynieryjno-saperskiego i innych przedmiotów/ i dostarczyć potrzebną ich ilość bez konieczności odrywania ich od innych programowych zajęć. Podkreślić trzeba, że są to instruktorzy, planowo i systematycznie przygotowani do prowadzenia zajęć, w odróżnieniu od dotychczas stosowanej praktyki szkoleniowej - doraźnego wykorzystywania instruktorów do zabezpieczania potrzeb szkoleniowych młodszego rocznika. Zestawienie potrzeb w tym zakresie ilustruje tabela 18.

Tabela 18

Zestawienie zajęć programowych ze szkolenia taktycznego podchorążych WSOwCh wymagających udziału instruktorów

Lp.	Przedmiot	Ilość zajęć	Ilość h	Numery tematów i zajęć
1.	Taktyka ogólna	10	42	3/1; 3/2; 3/3; 4; 5; 7/1; 7/2; 7/3; 7/4; 7/5
2.	Taktyka wojsk chemicznych	11	54	2; 4/1; 4/2; 4/3; 5/2; 5/3; 6/2; 6/3; 6/4; 7 i 8
3.	OPL	1	5	1/4; 2/4
4.	Łączność	1	4	4
5.	Szkolenie inż.-sap.	3	10	1/2; 1/3; 2/3
6.	Topografia	1	3	7
R A Z E M:		27	118	

Do zabezpieczenia przedstawionych w tabeli potrzeb trzeba /wg dotychczasowej praktyki/ oderwać od innych zajęć 81-108 podchorążych starszych roczników, którzy tracą w tym czasie 354-472 h lekcyjnych szkolenia programowego/ nie licząc czasu dojazdu/. W tabeli 18 nie uwzględniono potrzeb szkolenia SOR i innych grup szkoleniowych.

Potrzeby te mogą być zabezpieczone instruktorami w czasie programowych zajęć instruktorsko-metodycznych podchorążych II, III i IV roku pod warunkiem dokonania nieznacznych zmian programowych i odpowiedniego skorelowania zajęć. Szczegółowe propozycje w tym względzie przedstawione zostaną w następnym rozdziale pracy.

Oprócz przedstawionych korzyści zastosowanie eksperymentalnej formy szkolenia instruktorsko-metodycznego podchorążych WSOWCh przyczyniło się do pogłębienia wiedzy z zakresu metodyki nauczania oraz z zakresu przerabianego w ramach szkolenia instruktorsko-metodycznego materiału programowego. W trakcie badań stwierdzono, że podchorążowie-instruktorzy starszych roczników przekazują w czasie zajęć swoim szkolonym znacznie szerszy zakres treści programowych, niż został im dostarczony. Świadczy to o aktywizującej roli tej formy szkolenia instruktorsko-metodycznego. Pogłębianie i opanowywanie nowych treści materiału przez podchorążych bez zastosowania środków przymusu ze strony wykładowców, a jedynie pod wpływem ambiojonalnych motywów - jest zjawiskiem, które stawia szkolenie instruktorsko-metodyczne w rzędzie metod aktywizujących. Konieczność przestudiowania materiału programowego, przemyślenia organizacji zajęć i opracowania konspektu zmusza podchorążych do przejawia-

nia aktywności i inicjatywy zarówno podczas przygotowania, jak i podczas prowadzenia zajęć. Na tej podstawie można stwierdzić, że szkolenie instruktorsko-metodyczne jest najbardziej aktywną formą szkolenia taktycznego podchorążych WSOWCh. Poszerzenie tej formy szkolenia może stać się czynnikiem aktywizującym proces szkolenia taktycznego podchorążych. Dostrzegają ten problem nie tylko wykładowcy, ale także badani podchorążowie spośród których 43% stwierdza, że dotychczasowy udział szkolenia instruktorsko-metodycznego w szkoleniu taktycznym jest niewystarczający. Dokładniejsze dane w tym względzie przedstawia tabela 9.

Według programu szkolenia podchorążych WSOWCh na lata 1978/79 udział szkolenia instruktorsko-metodycznego w szkoleniu taktycznym wynosił 15% w rozliczeniu godzinowym. W porównaniu do programów szkół podoficerskich, gdzie wynosi on około 25% oraz do radzieckich uczelni wojskowych, w których dochodzi do 50% - udział szkolenia instruktorsko-metodycznego w szkoleniu taktycznym podchorążych WSOWCh jest zbyt niski. Dostrzegając rolę szkolenia instruktorsko-metodycznego jako czynnika aktywizującego szkolenie taktyczne podchorążych WSOWCh, autor postuluje zwiększenie ilości godzin i rozszerzenie zakresu szkolenia instruktorsko-metodycznego zgodnie z propozycjami zawartymi w następnym rozdziale pracy.

Dodatkową korzyścią /nie wpływającą na skuteczność szkolenia instruktorsko-metodycznego/ zastosowania eksperymentalnej formy szkolenia instruktorsko-metodycznego w szkoleniu taktycznym podchorążych WSOWCh są oszczędności ekonomiczne. Połączenie szkolenia dwóch grup w jednym czasie i miejscu

pozwała zaoszczędzić odpowiedni limit kilometrów i motogodzin na pojazdy i urządzenia specjalne, a także środków poszerzacji pola walki i innych środków materiałowych o tą część jaka przewidywana była do zabezpieczenia szkolenia instruktorsko-metodycznego starszego rocznika. W okresie kiedy efekty ekonomiczne szkolenia stanowią troskę wszystkich ogniw gospodarczych wojska jest to czynnik zmierzający do podwyższenia efektywności szkolenia podchorążych.

Pewne trudności w przeprowadzeniu eksperymentalnej formy szkolenia instruktorsko-metodycznego w szkoleniu taktycznym podchorążych WSOwCh następuje organizacja i sprawne przeprowadzenie zajęć równocześnie w dwóch grupach, co wymaga zwiększonego wysiłku i czasu na ich przygotowanie. W trakcie zmiany instruktorów kierownik zajęć nie może omawiać ich działalności na bieżąco aby nie dezorganizować szkolenia w grupie młodszego rocznika. W przypadku występowania kilku instruktorów należy rozdzielić grupę starszego rocznika co powoduje, że kierownik zajęć traci z nią bezpośredni kontakt. Omówienie zajęć i działalności metodycznej instruktorów następuje pod koniec zajęć, co może spowodować, że niektóre spostrzeżenia podchorążych mogą ulec zapomnieniu /konieczność zapisywania/. Wadliwość wad i zalet eksperymentalnej formy szkolenia instruktorsko-metodycznego w szkoleniu taktycznym podchorążych WSOwCh przemawia jednak, w mniemaniu autora, na korzyść tych drugich.

Uogólniając wnioski wynikłe z zastosowania eksperymentalnej formy szkolenia instruktorsko-metodycznego w szkoleniu taktycznym podchorążych WSOwCh należy stwierdzić, że zastosowanie jej pozwala łatwiej osiągnąć cel, tj. przygotowanie

dydaktyczne podchorążych /absolwentów/ do prowadzenia szkolenia bojowego żołnierzy w jednostkach wojskowych.

Założona hipoteza robocza potwierdziła się w eksperymentalnej formie szkolenia instruktorsko-metodycznego podchorążych WSOWCh. W założonych warunkach badań pełne sprawdzenie tej tezy sprawiało pewne trudności ze względu na niewymierność wyników oraz wycinkowość badań. Pełne potwierdzenie otrzymanych wyników mogło by nastąpić po pełnym cyklu programowego szkolenia instruktorsko-metodycznego podchorążych według proponowanej formy i zbadaniu jej skuteczności na bazie przygotowania absolwentów do prowadzenia szkolenia bojowego pododdziałów chemicznych. Jest to jednak zadanie długoterminowe i dlatego w pracy swej autor zmuszony jest do ograniczenia się do wyników częściowych, tj. oparciu badań na ocenie wyników eksperymentu w toku szkolenia instruktorsko-metodycznego podchorążych WSOWCh.

ROZDZIAŁ V

ZAKOŃCZENIE

Biorąc pod uwagę zadania, jakie wynikają z dialektycznych przeobrażeń szkolnictwa wojskowego w ostatnim okresie oraz perspektywicznych przeobrażeń WSO w latach 1981 - 1990 autor skupił wysiłek swej pracy na poszukiwanie korzystniejszych warunków doskonalenia procesu metodycznego przygotowania podchorążych WSOWCh do pracy szkoleniowej w jednostkach wojskowych. Przeprowadzone badania wykazały, że poprzez dokonanie zmian organizacyjno-programowych można zwiększyć skuteczność szkolenia instruktorsko-metodycznego w szkoleniu taktycznym podchorążych WSOWCh.

Konieczne zmiany organizacyjne szkolenia instruktorsko-metodycznego przedstawione zostały podczas opisu eksperymentalnej formy tych zajęć /rozdz.IV. pkt.2/.

Zastosowanie nowej formy organizacyjnej zajęć wymaga dokonania nieznacznych zmian programowych szkolenia taktycznego podchorążych WSOWCh. Podczas badania programów WSOWCh i pododdziałów chemicznych stwierdzono, że zakres przygotowania metodycznego podchorążych WSOWCh nie odpowiada w pełni potrzebom jednostek wojskowych. Absolwent WSOWCh w ciągu roku szkoleniowego, jako dowódca plutonu, musi przeprowadzić w ramach szkolenia bojowego 95 zajęć w czasie 373 godzin, a w tym: 8 zajęć z OPL i 8 zajęć z łączności; 6 zajęć ze szkolenia inżynieryjno-saperskiego; 8 zajęć z terenoznawstwa; 7 zajęć ze szkolenia sanitarnego; 3 zajęcia z gotowości bojowej i 3 zajęcia ze szkolenia kwatermistrzowskiego, do prowadzenia

których w WSOWCh nie otrzymuje dostatecznego przygotowania.
Stan ten ilustruje tabela 19.

Tabela 19

Zestawienie ilościowe zajęć szkolenia bojowego pododdziałów
chemicznych i szkolenia instruktorsko-metodycznego podchorąż-
zych WSOWCh

Przedmioty szkolenia	W pododdziałach chemicznych		Zajęcia instru- ktorsko-metodycz- ne w WSOWCh	
	Ilość h	Ilość zajęć	Ilość h	Ilość zajęć
Gotowość bojowa	6	3	-	-
Taktyka ogólna	36	11	32	12
Taktyka wojsk chemicznych	211	41	81	10
OPL	12	8	5	1
Łączność	44	8	-	-
Szkolenie sanitarne	16	7	-	-
Szkolenie inżynierij- no-saperskie	21	6	-	-
Terenoznawstwo	24	8	-	-
Szkolenie kwater- mistrzowskie	5	3	-	-
Udział w ćwiczeniach	28	-	-	-
R A Z E M:	373	95	118	23

W celu uzyskania bardziej racjonalnych proporcji autor proponuje zwiększyć i rozszerzyć zakres szkolenia instruktorsko-metodycznego w szkoleniu taktycznym oraz dokonać korekty w ilości zajęć i godzin przeznaczonych na szkolenie metodyczne z taktyki ogólnej i taktyki wojsk chemicznych /na korzyść taktyki wojsk chemicznych/.

Analizując tematykę szkolenia instruktorsko-metodycznego w szkoleniu taktycznym autor stwierdził, że jest ona powtórzeniem tematyki przerabianej wcześniej przez podchorążych / jest to zjawisko pozytywne/, ale przeważnie na zajęcia instruktorsko-metodyczne przeznaczona jest mniejsza ilość czasu. Zakres tych rozbieżności ilustruje tabela 20.

Tabela 20

Zestawienie porównawcze zajęć ze szkolenia taktycznego, które powtarzają się jako zajęcia instruktorsko-metodyczne

Przedmiot	Zajęcia prowadzone w formie muszki bojowej			Zajęcia instruktorsko-metodyczne		
	Nr tematu	Ilość h	Rok nauki	Nr tematu	Ilość h	Rok nauki
Taktyka ogólna	3/1	8	I	8/3	3	II i IV
	3/2	6	I	8/4	2	II i IV
	3/3	4	I	8/5	2	II i IV
	5	3	I	8/6	2	II i IV
	7/2	4	II	8/7	3	II i IV
	7/3	4	II	8/8	3	II i IV
Taktyka wojsk chemicznych	2/1 i 2	4	I	11/2	5	II
	4/3	4	II	11/3	4	II
	5/3	6	II	11/5	6	III
	6/3	6	II	11/7	6	III
	12/2	6	III	11/6	6	III
	12/3	6	III	11/9	6	IV
	13/2	6	III	11/10	6	IV
OPL	2/4	3	I	4	5	III

Z powyższego zestawienia wynika, że zajęcia instruktorsko-metodyczne z taktyki ogólnej przerabiane są dwukrotnie /na II i IV roku/, a ilość czasu na ich przerobienie jest

zbyt mała. W celu połączenia wszystkich zajęć instruktorsko-metodycznych ze szkoleniem młodszych roczników konieczne jest zrównanie ilości godzin przeznaczonych na ich przeprowadzenie.

Nie naruszając ogólnej ilości godzin przeznaczonych na szkolenie taktyczne podchorążych w programie WSOWCh autor proponuje:

1. Powiększyć udział szkolenia instruktorsko - metodycznego w szkoleniu taktycznym o 20%, tj. do 26 zajęć w czasie 145 h.
2. Na szkolenie instruktorsko-metodyczne z taktyki ogólnej przeznaczyć 12 zajęć /w tym 2 teoretyczne/ w czasie 40 h.
3. Na szkolenie instruktorsko-metodyczne z taktyki wojsk chemicznych przeznaczyć 13 zajęć /nie licząc instruktaży/ w czasie 84 h.
4. W szkoleniu OPL wydzielić 2 h na zajęcia teoretyczne z zakresu metodyki OPL, 2 h na instruktaż do zajęć i 5 h na przeprowadzenie szkolenia instruktorsko-metodycznego w II roku studiów.
5. W szkoleniu łączności wydzielić dodatkowo 4 h na przeprowadzenie szkolenia instruktorsko-metodycznego w II roku studiów.
6. W szkoleniu inżyniersko-saperskim wydzielić 1 h na instruktaż do zajęć i 3 h na przeprowadzenie szkolenia instruktorsko-metodycznego w II roku studiów.

7. W szkoleniu z topografii wojskowej wydzielić 1 h na instruktaż do zajęć i 3 h na przeprowadzenie szkolenia instruktorsko-metodycznego w II roku studiów.
8. W celu należytego przygotowania podchorążych do odbycia długoterminowej praktyki /II rok/ lub rocznej praktyki w ramach studiów przemiennych /III rok/ większość zajęć instruktorsko-metodycznych przerobić w ciągu II roku studiów /II rok - 13 zajęć; III rok - 6 zajęć; IV rok - 7 zajęć/.
9. Skreślić z programu WSOWCh następujące tematy:
27/4 - z taktyki wojsk chemicznych
4 - ze szkolenia inżynieryjno-saperskiego
12 i 13 - z topografii wojskowej.
10. Brakującą ilość godzin pokryć przez wyrównanie ilości godzin przeznaczonych na powtarzające się tematy w szkoleniu programowym i w szkoleniu instruktorsko-metodycznym.

Uwzględniając propozycje zawarte w pkt. 1-10 autor dokonał rozbięcia godzinowego na szkolenie instruktorsko-metodyczne w poszczególnych przedmiotach szkolenia taktycznego i zestawił je w połączeniu ze szkoleniem młodszych roczników. Proponowany program szkolenia instruktorsko-metodycznego w szkoleniu taktycznym podchorążych WSOWCh w połączeniu ze szkoleniem taktycznym młodszych roczników przedstawia załącznik 8.

Autor zdaje sobie sprawę z tego, że proponowane w pracy rozwiązania nie obejmują całości problemu przygotowania absolwentów WSOWCh do wykonywania funkcji dowódczo-dydaktycznych w jednostkach wojskowych. Autor liczy się także z możliwością zmian jakie wynikną w tym zakresie ze zmian funkcjo-

nalnych i organizacyjnych WSOWCh w ramach reorganizacji WSO w latach 1980-1990.

Praca niniejsza jako jedna z pierwszych w tej dziedzinie, poszerza metodykę szkolenia taktycznego podchorążych o podane rozwiązania i winna stać się przyczynkiem do dalszych badań. Praktyka szkoleniowa oraz uzyskane wyniki badań potwierdzają, że istnieją sprzyjające warunki dalszej intensyfikacji procesu kształcenia podchorążych WSO oraz podniesienia poziomu ich metodycznego przygotowania. Są one naturalną konsekwencją procesu reformy systemu kształcenia wojskowego w WSO, wprowadzania programów szkolenia odpowiadających wymogom wynikłym z tych reform, znacznego rozwoju bazy szkoleniowej, dalszego rozwoju naukowego kadry dydaktycznej, dopływu do WSO coraz lepiej przygotowanych kandydatów, powiązania procesu dydaktycznego WSO z działalnością naukowo-badawczą oraz szerokiej współpracy WSO z ośrodkami naukowymi i jednostkami wojskowymi.

Wszystkie te wartości winny stać się bazą do wypracowania skuteczniejszego systemu działalności metodycznej WSO w ramach wszystkich przedmiotów szkolenia. Problem ten wymaga zbadania i oceny zarówno w sferze planowania programowego, jak i na etapie realizacji procesu dydaktycznego. Koniecznym staje się podjęcie długich i systematycznych wysiłków nad wdrożeniem takich form i metod, których realizacja w sposób odczuwalny uwidoczni się na wynikach nauczenia podchorążych.

Postulowane zmiany w procesie szkolenia instruktorsko-metodycznego stawiają znacznie wyższe wymagania w stosunku

do kadry dydaktycznej i dowódczej WSOWCh. W tym aspekcie, szczególnej uwagi wymaga sprawa doskonalenia metodycznego kadry i jej nowe orskiego podejścia do realizacji procesu kształcenia podchorążych /w duchu dydaktyki innowacyjnej/.

2. Barański W. Specjalne wykształcenie wojsk. PWi nr 5, 1979
3. Baranowski E. Kształcenie podchorążego oficera. PWi nr 10, 1979
4. Bogusz J. Naukowe podstawy w wojskach żołnierskich. Warszawa, 1973
5. Bogusz J. Wychowanie wojskowe. Warszawa, 1979
6. Bogusz J. Aktualizacja zadań kształcenia. Dydaktyka szkoły wojskowej nr 3/4, 1979
7. Bogusz J. Studia psychologiczne. PWi nr 12, 1979
8. Bogusz J., Korań T. Poradnik dydaktyczny oficera. Warszawa, 1973
9. Bogusz J., Dudek L. Zasadnicze kierunki kształcenia kadry oficerskiej w WSOWCh. Warszawa, 1974
10. Brzoza J. W psychologii i teorii wychowania. Warszawa, 1971
11. Butler A. System planowania i organizowania kształcenia kadry oficerskiej. Warszawa, 1974
12. Czubrowski J., Swoboda J. Psychologia umi i w wychowaniu. Warszawa, 1979
13. Dudek L. Potrzeby i możliwości zwiększenia sprawności i efektywności procesu kształcenia w WSOWCh. PWi nr 12, 1979

SPIS LITERATURY

1. Aidaś W. Przygotowanie do pracy zawodowej w JW
absolwentów WSOWL, WAP, Warszawa, 1975
2. Barański W. Racjonalne szkolenie wojsk. PWL nr 6, 1979
3. Barszczewski Z. Kształcenie współczesnego oficera. PWL
nr 10, 1979
4. Bogusz J. Nauczanie problemowe w zespołach żołnier-
skich. Warszawa, 1976
5. Bogusz J. Dydaktyka wojskowa. Warszawa 1969
6. Bogusz J. Aktywizujące metody kształcenia. Dydakty-
ka szkoły wojskowej nr 3/9, 1972
7. Bogusz J. Studia przemienne. PWL nr 10, 1979
8. Bogusz J., Karwat T. Poradnik dydaktyczny oficera. Warszawa
1973
9. Bogusz J., Dudek L. Zasady pedagogizacji nauczycieli aka-
demickich w WSO. Warszawa 1974
10. Bruner J. W poszukiwaniu teorii nauczania. Warszawa
1971
11. Butter A. System planowego zatrudnienia absolwentów
szkół wyższych. Warszawa 1974
12. Cendrowski J., Swebocki J. Psychologia walki i dowodzenia.
Warszawa 1973
13. Dudek L. Potrzeby i możliwości zwiększenia sprawno-
ści i efektywności procesu kształcenia w WSO
MW nr 12, 1976

14. Dudek L. Droga do doktoratu. MW nr 9 i 10, 1979
15. Graczyk J., Kosyrz Z. Teoria wychowania wojskowego. Warszawa 1973
16. Instrukcja o organizacji procesu kształcenia w szkołach i ośrodkach szkolnictwa zawodowego, IS MON, Warszawa 1976
17. Jamróz M. Zadania instruktora. PWL nr 5, 1978
18. Januskiewicz Fr. Przemiany w szkolnictwie wyższym na tle rewolucji naukowo-technicznej. Współczesna uczelnia wojskowa, Warszawa 1973
19. Jędrzys Cz. Wymagania stawiane programom kształcenia w placówkach szkolnictwa wojskowego, PWL nr 7, 1979
20. Kietlińska Z. Wychowanie w procesie nauczania w szkole wyższej. Dydaktyka szkoły wyższej nr 1/17, 1972.
21. Kietlińska Z. Tendencje rozwojowe wyższego szkolnictwa cywilnego w świetle reformy systemu oświaty. Warszawa 1974
22. Krzyszowski Cz. Zabezpieczenie chemiczne - ważnym elementem gotowości bojowej wojsk. PWL nr 12, 1976
23. Kosyrz Z. Jedność procesów dydaktyczno-wychowawczych w wyższym szkolnictwie wojskowym. Współczesna uczelnia wojskowa. Warszawa 1973
24. Kosyrz Z. O osobowości oficera wychowawcy. Warszawa 1973

25. Kowalski A. Możliwości usprawnienia działalności
pedagogicznej WSO. PWL nr 12, 1976
26. Kupisiewicz Cz. Niepowodzenia dydaktyczne. Warszawa 1972
27. Kupisiewicz Cz. Podstawy dydaktyki ogólnej. Warszawa
1973
28. Kupisiewicz Cz. O efektywności nauczania problemowego.
Warszawa 1973
29. Liberska B. Problemy efektywności wyższego wyszktał-
cenia. Warszawa 1974
30. Liszewski S. Badania przydatności zawodowej absol-
wentów WSO. PWL nr 10, 1979
31. Luskiewicz Z. Model absolwenta a proces dydaktyczno-
wychowawczy. Warszawa 1974
32. Łabudek J. Instruktorsko-metodyczne przygotowanie
podchorążych /kadetów/. PWL nr 8, 1979
33. Małkiewicz M. Pedagogiczne kształcenie kadr szkol-
nictwa wojskowego. PWL nr 3, 1978
34. Małkiewicz M. Koncepcja statutu wojskowego nauczycie-
la akademickiego. PWL nr 5, 1979
35. Małkiewicz M. Jak oceniać podchorążego. PWL nr 7 i 9,
1979
36. Michalik M. Wartości osobowe dowódcy. MON, Warszawa
1973
37. Michalik M. O nowoczesności wychowania. Współczesna
uczelnia wojskowa. Warszawa 1973

38. Michalik M. Odpowiedzialność dowódcy. PWL nr 1, 1977
39. Michalik M. Wpływ środowiska na postawy słuchaczy uczelni wojskowych. WL nr 3, 1977
40. Migdał K. Metody selekcji kandydatów do WSO. Warszawa 1974
41. Molczyk E. Wyższe szkoły oficerskie - kuźnią nowoczesnych kadr. PWL nr 11, 1977
42. Molczyk E. Zadania szkoleniowe na 1977r. PWL nr 1, 1977
43. Muszyński H. Wstęp do metodologii pedagogiki. Warszawa 1971
44. Nogala S. Podstawowe formy i metody działalności instruktorsko-metodycznej, KWW, Warszawa 1971
45. Nowacki T. Dydaktyka wojskowa. MON, Warszawa 1966
46. Nowacki T. Podstawy dydaktyki wojskowej. Warszawa 1971
47. Nowak J. Niektóre problemy naukowej organizacji procesu dydaktycznego w wyższej szkole wojskowej. MW nr 1, 1977
48. Nożko K. Zagadnienia współczesnej sztuki wojennej, MON, Warszawa 1973
49. Okoń W. O niektórych tendencjach rozwojowych dydaktyki. Współczesna uczelnia wojskowa. Warszawa 1973

50. Okoń W. Słownik pedagogiczny. Warszawa 1975
51. Okoń W. Elementy dydaktyki szkoły wyższej. Warszawa 1971
52. Paleski Z. Realizm w szkoleniu bojowym. PWL nr 6, 1979
53. Pieter J. Ogólna metodologia pracy naukowej. PAN, Wrocław-Warszawa-Kraków 1967
54. Podstawowe wiadomości z teorii organizacji i zarządzania. MON, Warszawa 1972
55. Podstawowe założenia procesu kształcenia podchorążych WSO. IS MON, Warszawa 1976
56. Postulowana sylwetka oficera LWP oraz model przebiegu jego służby wojskowej. MON Warszawa 1972
57. Program szkolenia podchorążych WSOWCh. Kraków 1978
58. Sidor M. Doskonalenie procesu dydaktyczno-wychowawczego w wyższym szkolnictwie wojskowym w świetle uchwał VI Zjazdu PZPR. Współczesna uczelnia wojskowa. Warszawa 1973
59. Smoter J. Kilka uwag o szkoleniu instruktorsko-metodycznym. MW nr 12, 1976
60. Sokołowski S. Logika w dowodzeniu i kierowaniu. Warszawa 1972
61. Szczepański J. Problemy i perspektywy szkolnictwa wyższego w Polsce. Warszawa 1969
62. Szczepański J. Refleksje nad oświatą. Warszawa 1973

63. Szozerba W. Pedagogika wojskowa. Warszawa 1966
64. Szozerba W. Problemy języka i metod badań pedagogiki wojskowej. Warszawa 1965
65. Urliński R. Praca umysłowa podchorążego. PWL nr 7, 1978
66. Urliński R. O zajęciach instruktorsko- metodycznych i instruktażach. PWL nr 10, 1977
67. Wytyczak S. Aktualne zadania wyższych szkół oficer- skich. WL nr 3/78
68. Wzorcowy system przygotowania nowoczesnego dowódcy. Prob- lemy dydaktyki wyższej szkoły wojskowej. Opracowanie zbiorowe pod redakcją naukową. Z. Zakrzewskiego. ASG, Warszawa 1977
69. Zaborowski Z. Wstęp do metodologii badań pedagogi- cznych. Wrocław 1973
70. Zacharow I. O naukowe podejście do zagadnień budowy programów i planów kształcenia. PWL nr 10, 1977
71. Zakrzewski J. Wybrane zagadnienia z dydaktyki wojsko- wej. ASG, Warszawa 1974
72. Zakrzewski J. System podwyższania kwalifikacji wojsko- wych nauczycieli akademickich w świetle ich funkcji i zadań. MW nr 4, 1979

73. Zakrzewski J. Założenia organizacyjne i metodologiczne programów kształcenia wyższej uczelni do-
wódczo-sztabowej na tle doświadczeń. ASG.
Metodologiczne problemy kształcenia w woj-
skowej szkole wyższej. Warszawa 1973
74. Zakrzewski J., Maj G. Formy przygotowania praktycznego
absolwentów uczelni wojskowych do pracy
w jednostkach na tle założeń dydaktyki
innovacyjnej. MW nr 1, 1978
75. Zasady i tryb działania kadrowego w siłach zbrojnych PRL.
Warszawa 1973.
76. Zasady Etyki Zawodowej Żołnierza Polski Ludowej. MON,
Warszawa 1974
77. Zasady organizowania i prowadzenia działalności meto-
dyczno-szkoleniowej oraz treningów w si-
łach zbrojnych PRL. Warszawa 1976.
78. Zeszyty naukowe ASG WP. Dydaktyka innovacyjna w wojsku.
Materiały z konferencji międzyuczelnianej.
Zeszyt nr 1/2. ASG, Warszawa 1977.
79. Zak S. Dorobek i perspektywy rozwoju WSO. PWL nr
10, 1979

KARTA OBSERWACYJNA

zajęć instruktorsko-metodycznych w grupie, w dniu

TEMAT:

Obserwator:

Lp.	Problemy badawcze	Ocena instruktora pod względem					Uwagi
		meryto- rycznym	organiza- cyjno-me- todycznym	dowodzenia	wymagalno- ści	postawy	
1.	Przygotowanie zajęć: Przygotowanie osobiste do prowa- dzenia zajęć / znajomość zagadnień teoretycznych, opracowanie konceptu/						
	Przygotowanie szkoleń: - znajomość zagadnień teorety- cznych - wygląd zewnętrzny i oprządzenie						
	Przygotowanie zabezpieczenia materiałowo-technicznego: - przygotowanie sprzętu techni- cznego - środki porzeczności pola walki - materiały pomocnicze i poglądowe						
2.	Przebieg zajęć Umiejętność rozpoczęcia zajęć: - sprawdzenie stanu i wyglądu ówieczających - pytania kontrolne - podanie tematu i celu zajęć - przegląd techniczny sprzętu						
	Organizacja marzu: - rozkazodawstwo - dyscyplina marzu						
	Organizacja działania w rejonie środkowania: - umiejętność organizacji reko- noscansu - rozmieszczenie sprzętu i ludzi - organizacja maskowania - organizacja ubezpieczenia - działanie na sygnały powiadomie- nia						
	Organizacja działań bojowych i ich zabezpieczenie: - rozkazodawstwo - przygotowanie sprzętu i ludzi - organizacja porzeczności - dowodzenie w osmie wykonywania szadania bojowego - przestrzeganie norm osasowych						
	Działanie po wykonaniu szadania: - likwidacja szkad - opracowanie i szczenie meldunku						
3.	Utrwalanie wiedzy: - umiejętność oceny i mówienia zajęć - szadania na naukę własną						
4.	Wnioski końcowe: - szrealizowanie szadanych celów szkoleniowych						

A N K I E T A

W związku z podjęciem pracy naukowo-badawczej przez CTRW w dziedzinie dydaktyki wojskowej, prosimy słuchaczy WSOWCh o udzielenie rzeczowej i szczerzej odpowiedzi na zamieszczone w ankiecie pytania. Zebrane tą drogą dane stanowią będą podstawę wywodu naukowego i posłużą do ustawienia profilu kształcenia słuchaczy WSOWCh.

1. Data powołania do służby wojskowej
rek studiów

2. Dotychczas pełnione funkcje służbowe w WSOWCh i czas ich trwania
.....
.....
.....

3. Funkcje pełnione na praktykach w jednostkach i czas ich trwania
.....
.....
.....

4. W jakim stopniu, przewidziane programem szkolenia WSOWCh, zajęcia instruktorsko-metodyczne przygotowują słuchaczy do prowadzenia szkolenia bojowego pododdziałów chemicznych w zakresie:

/właściwą odpowiedź zaznaczyć krzyżykiem/.

Wyszczególnienie	b.dobrze	dobrze	dosta- tecznie	niedosta- tecznie
- szkolenia taktyczno- specjalnego				
- szkolenia inż.-saper- skiego				
- obrony przeciwlotni- czej				
- szkolenia łączności				
- szkolenia sanitarnego				
- szkolenia kwatermi- strzowskiego				
- terenoznawstwa				
- udziału w ćwiczeniach z wojskami				

5. Jaka forma zajęć instruktorsko-metodycznych lepiej przygotowuje słuchaczy do wykonywania funkcji dydaktyczno-wychowawczych:

/ustal kolejność cyframi od 1 do 3/

- zajęcia ze słuchaczami tej samej grupy szkoleniowej;
- zajęcia ze słuchaczami młodszego rocznika;
- zajęcia z żołnierzami służby zasadniczej.

6. Jakie zalety i wady widzisz w dotychczasowej formie zajęć instruktorsko-metodycznych ze szkolenia taktycznego?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7. Ile czasu poświęcasz na przygotowanie się do zajęć instruktorsko-metodycznych ze szkolenia taktycznego?

.....

8. Jakie pomoce naukowe wykorzystujesz do tych zajęć?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Jakich opracowań brakuje w tym zakresie?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

9. Czy dotychczasowy udział zajęć instruktorsko-metodycznych w programie szkolenia słuchaczy WSOWCh jest:

/właściwą odpowiedź oznacz krzyżykiem/

zbyt duży	niewystarczający	odpowiedni
-----------	------------------	------------

10. Czy dotychczasowy udział praktyk w programie szkolenia słuchaczy WSOWCh jest:

zbyt duży	niewystarczający	odpowiedni
-----------	------------------	------------

Czym to usasadniesz?

.....
.....
.....

11. Jakie trudności odczuwasz w zakresie:

a/ dowodzenia pododdziałem?

.....
.....
.....
.....
.....

b/ ćwiczeń grupowych na mapach?

.....
.....
.....
.....
.....

**c/ działalności instruktorsko-metodycznej /metodyki nau-
czenia/?**

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....

d/ samokształocenia?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

12. Jakie formy szkolenia taktycznego winny być preferowane w procesie kształocenia słuchaczy WSOWCh?

/ustal kolejność cyframi od 1-8/

- wykłady	- musztra bojowa
- referaty	- ówiczenia grupowe
- opisy	- ówiczenia taktyczne
- dyskusje	- zajęcia instr.-metodyczne
- konwersatoria	- zajęcia pokazowe
- repetycje	- obozy szkoleniowe
- seminaria	- praktyki
- samokształocenie	- ówiczenia szkieletowe.

Uzasadnij wybór form, które oznaczyłeś cyfrą 1:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Serdecznie dziękujemy za wniesienie swojego wkładu do naszych badań.

A N K I E T A

Szanowny Respondencie, w związku z podjęciem pracy naukowo-badawczej przez WSOWCh nad problemami efektywności kształcenia, prosimy o udzielenie rzeczowej i szczerzej odpowiedzi na następujące pytania.

1. Czy jesteś absolwentem WSOWCh /OSWCh/?

Rok ukończenia:

Posiadany stopień /tytuł/ naukowy i wojskowy:

2. Zajmowane stanowisko służbowe:

.....

3. Jakie trudności w swej pracy służbowej odczuwałeś:

a/ w zakresie działalności dydaktycznej /metodyki nauczania/

.....

.....

.....

.....

.....

.....

b/ w zakresie dowodzenia wojskami:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

c/ w zakresie pracy sztabowej:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

**d/ w zakresie organizacji toku życia i służby żołnierszy
Twojego pododdziału:**

.....
.....
.....
.....
.....
.....

**4. Po jakim czasie pobytu w jednostce absolwent WSOWCh nabiera
odpowiednich umiejętności dydaktycznych, potrzebnych w szkoleniu
bojowym swego pododdziału:**

.....

Z czego to wynika?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

5. W jaki sposób pogłębiasz swe umiejętności metodyczne?

/właściwą odpowiedź zaznacz krzyżykiem/

poprzez praktykę szkoleniową	poprzez samo-kształcenie	przez podno-szenie kwali-fikacji peda-gogicznych	poprzez pracę metody-czną org. w JW	w inny sposób
				opisz

.....
.....

Czy wg Ciebie, funkcję tą powinna przejąć WSOWCh w proce-
sie kształcenia swoich słuchaczy
i dlaczego?

.....
.....
.....
.....

6. Ile czasu poświęcasz na przygotowanie się do prowadzenia zajęć?

Codziennie:;
w tygodniu

7. Czy masz możliwości korzystania z opracowań metodycznych do poszczególnych tematów szkolenia bojowego i w jakim za-kresie?

.....
.....
.....
.....

8. Jakie pomoce naukowe wykorzystujesz do prowadzenia zajęć instruktorsko-metodycznych z dowódcami drużyn?

.....
.....
.....
.....
.....

a/ Jakich opracowań brakuje w tym zakresie?

.....
.....
.....
.....
.....

9. W jakim stopniu programowe zajęcia instruktorsko-metodyczne w WSOWCh ze szkolenia taktycznego przygotowują słuchaczy do prowadzenia szkolenia bojowego żołnierzy?

/zaznacz krzyżykiem/

W zakresie	b.dobrze	dobrze	dost.	nie-dostat.
szkolenia taktyczno-specjalnego				
obrony przeciwlotniczej				
szkolenie inżynierjno-saperskiego				
szkolenia łączności				
terenoznawstwa				
udział w ćwiczeniach z wojskami				

10. Jakie widzisz możliwości podniesienia skuteczności zajęć instruktorsko-metodycznych ze słuchaczami WSOwCh?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

11. W jakim stopniu podchorążowie, odbywający praktyki dowódcze, są przygotowani do wykonywania funkcji dydaktycznych?

/zaznacz krzyżykiem/

W roli	b.dobrze	dobrze	dost.	nie-dost.
dowódcy drużyny /II rok/				
pom.dowódcy plutonu, szefa kompanii /III rok/				
dowódcy plutonu /IV rok/				

Jakie zauważasz braki w ich przygotowaniu?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

12. Jakie formy szkolenia taktycznego winny być preferowane w procesie kształcenia podchorążych WSOWCh /ustal kolejność cyframi 1-6 i 1-8/?

- wykłady	- musztra bojowa
- referaty	- ćwiczenie grupowe
- opisy	- ćwiczenie taktyczne
- konwersatoria	- zajęcia instruktorsko-
metodyczne
- seminaria	- zajęcia pokazowe
- samokształcenie	- obozy szkoleniowe
	- praktyki
	- ćwiczenia szkieletowe

Serdecznie dziękujemy za wniesienie swego wkładu do badań!

PROGRAM SZKOLENIA INSTRUKTORSKO-METODYCZNEGO PODCHORAŻYCH WSOwCh W SZKOLENIU TAKTYCZNYM

/WYCIĄG Z PROGRAMU KSZTAŁCENIA WSOwCh NR PF 2068 Z 18.08.1978 R./

Przedmiot szkolenia	Rok nauki	Numer		Treść zajęć	Ilość godzin					
		Tematu	Zajęcia		Teoretyczne	Praktyczne	Razem			
1	2	3	4	5	6	7	8			
TAKTYKA OGÓLNA	II	8	1	Zasady metodyki szkolenia taktycznego	1					
			2	Instruktaż do zajęć z zakresu szkolenia pojedynczego żołnierza	1					
			3	Zajęcia instruktorsko-metodyczne na temat: "Działanie pojedynczego żołnierza na polu walki"		3				
			4	Zajęcia instruktorsko-metodyczne na temat: "Rozpoznanie terenu i nieprzyjaciela z miejsca i w ruchu"		2				
			5	Zajęcia instruktorsko-metodyczne na temat: "Zwalczanie ozołgów i środków opancerzonych nieprzyjaciela z bliskich odległości"		2				
			6	Zajęcia instruktorsko-metodyczne na temat: "Działanie czujki i patrolu w ubezpieczeniu bezpośrednim"		2				
			7	Zajęcia instruktorsko-metodyczne na temat: "Działanie drużyny piechoty w natarciu"		3				
			8	Zajęcia instruktorsko-metodyczne na temat: "Działanie drużyny piechoty w obronie"		3	17			
TAKTYKA WOJSK CHEMICZNYCH	II	11	1	Zasady metodyki szkolenia taktycznego pododdziałów wojsk chemicznych	2					
			2a	Instruktaż do zajęć 2b		2				
			2b	Zajęcia instruktorsko-metodyczne na temat: "Określanie parametrów wybuchów jądrowych"		5				
			3a	Instruktaż do zajęć 3b		2				
			OPL	III	6	1	Ogólne zasady metodyki szkolenia z OPL	1		
						2	Nauka udzielania instruktażu do zajęć		1	
						3	Nauka organizacji i prowadzenia zajęć z OPL		3	5
						IV	8	3	Zajęcia instruktorsko-metodyczne na temat: "Działanie pojedynczego żołnierza na polu walki"	
4	Zajęcia instruktorsko-metodyczne na temat: "Rozpoznanie terenu i nieprzyjaciela z miejsca i w ruchu"							2		
5	Zajęcia instruktorsko-metodyczne na temat: "Zwalczanie ozołgów i środków opancerzonych nieprzyjaciela z bliskich odległości"							2		
6	Zajęcia instruktorsko-metodyczne na temat: "Działanie czujki i patrolu w ubezpieczeniu bezpośrednim"							2		
7	Zajęcia instruktorsko-metodyczne na temat: "Działanie drużyny piechoty w natarciu"					3				
8	Zajęcia instruktorsko-metodyczne na temat: "Działanie drużyny piechoty w obronie"		3	15						

1	2	3	4	5	6	7	8			
TAKTYKA WOJSK CHEMICZNYCH			3b	Zajęcia instruktorsko-metodyczne na temat: "Określanie parametrów wybuchów jądrowych"		4				
			4a	Instruktaż do zajęć 4b		1				
			4b	Zajęcia instruktorsko-metodyczne na temat: "Działanie zwiadowcy w składzie drkd"			4	20		
			III	11	5a	Instruktaż do zajęć 5b			3	
					5b	Zajęcia instruktorsko-metodyczne na temat: "Działanie drsk podczas rozpoznania drogi marszu w strefie skażeń promieniotwórczych i chemicznych"			6	
					6a	Instruktaż do zajęć 6b			3	
					6b	Zajęcia instruktorsko-metodyczne na temat: "Działanie plutonu rozpoznania skażeń podczas rozpoznania rejonu przeznaczonego do zajęcia przez wojska"			6	
					7a	Instruktaż do zajęć 7b			3	
					7b	Zajęcia instruktorsko-metodyczne na temat: "Działanie drzs podczas prowadzenia zabiegów specjalnych na PZS"			6	27
					IV	11	8a	Instruktaż do zajęć 8b		
			8b	Zajęcia instruktorsko-metodyczne na temat: "Działanie plutonu chemicznego w natarciu ps"					6	
			9a	Instruktaż do zajęć 9b					3	
			9b	Zajęcia instruktorsko-metodyczne na temat: "Działanie plrsk podczas rozpoznania dróg marszu"					6	
			10a	Instruktaż do zajęć 10b					2	
			10b	Zajęcia instruktorsko-metodyczne na temat: "Działanie plzs podczas prowadzenia zabiegów specjalnych na PZS"					6	
			11a	Instruktaż do zajęć 11b					2	
			11b	Zajęcia instruktorsko-metodyczne na temat: "Działanie plzsan podczas prowadzenia zabiegów sanitarnych na PZS"					6	
			R A Z E M:			23 zajęcia instruktorsko-metodyczne		5	113	118

ZESTAWIENIE OCEN ABSOLWENTÓW WSOWCh Z 1975 R., PO ROCZNYM
STAŻU PRACY W JEDNOSTKACH WOJSKOWYCH

Wyszczególnienie Skala ocen	Oceny za:							
	Roczny staż pracy w JW	Wywiązywanie się z obow. służ.	Odpowiedzialność	Stan wiedzy fachowej	Przygotowanie donóse	Przygotowanie Metodyczne	Umiejętność dowodzenia	Podjęcie decyzji
Bardzo dobrze z wyróżnieniem	2	2						
Bardzo dobrze	7	10	7	3	5	4	5	
Dobrze	19	10	9	18	10	10	6	
Dostatecznie	4	5	5	4	2	6	5	
Bardzo słabo		1	2		2	2	2	
Niedostatecznie								
Bez oceny		4	9	7	13	10	14	9
Pewne								19
Niezdecydowane								4
ŚREDNIA /poz.1-5/	4,15	4,21	4,00	3,96	4,05	3,81	3,88	

Ilość absolwentów 1975 r. - 39

Ilość zebranych opinii - 32

ZESTAWIENIE OCEN ABSOLWENTÓW WSOWCh Z 1976 R., PO ROCZNYM
STAŻU PRACY W JEDNOSTKACH WOJSKOWYCH

Wyszczególnienie Skala ocen	Oceny za:							
	Roczny staż pracy w JW	Wywiązanie się z obow. służb.	Odpowiedzialność	Stan wiedzy fachowej	Przygotowanie metodyczne	Umiejętność dowodzenia	Wymagalność	Podjęwanie decyzji
Bardzo dobrze z wyróżnieniem		2						
Bardzo dobrze	6	4	7	10	8	5	7	6
Dobrze	26	27	12	20	21	12	14	
Dostatecznie	6	5	7	2	4	4	4	
Bardzo słabo			1		1		1	
Niedostatecznie	1	1						
Bez oceny			12	7	5	18	13	4
Pewne								29
Niezdecydowane								6
ŚREDNIA /poz.1-5/	3,94	3,97	3,96	4,25	4,08	4,04	4,07	

Ilość absolwentów 1976 r. - 43

Ilość zebranych opinii - 39 tj. 90%

ZESTAWIENIE OCEN ABSOLWENTÓW WSOWCh Z 1977 R., PO ROCZNYM
STAŻU PRACY W JEDNOSTKACH WOJSKOWYCH

Wyszczególnienie Skala ocen	Ocena za:							
	Roczny staż pracy w JW	Wywiązanie się z obow. służb.	Wymagalność	Stan wiedzy fachowej	Przygotowanie dowódcze	Przygotowanie metodyczne	Umiejętność dowodzenia	Podjęcie decyzji
Bardzo dobrze z wyróżnieniem								
Bardzo dobrze	7	5	5	6		5	5	7
Dobrze	5	7	5	7		7	6	5
Dostatecznie	2	2	1	2		3	2	
Bardzo słabo			2				1	2
Niedostatecznie	1	1	1					
Bez oceny			1				1	1
Pewne								12
Niezdecydowane								2
ŚREDNIA /poz.1-5/	4,20	4,06	4,00	4,26		4,13	3,86	4,35

Ilość absolwentów 1977 r. - 17

Ilość zebranych opinii - 15

PROPONOWANY PROGRAM SZKOLENIA INSTRUKTORSKO-METODYCZNEGO W SZKOLENIU TAKTYCZNYM
PODCHORĄŻYCH WSOWCh W POŁĄCZENIU ZE SZKOLENIEM TAKTYCZNYM-MŁODSZYCH ROCZNIKÓW

Szkozenie instruktorsko-metodyczne starszych roczników					Programowe szkolenie taktyczne młodszych roczników			
Numer		Treść zajęć	Ilość h	Rok nauki	Numer		Ilość h	Rok nauki
Tematu	Zajęć				Tematu	Zajęć		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
TAKTYKA OGÓLNA								
8	1	Zasady metodyki szkolenia taktycznego	1	II	-	-	-	-
	2	Instruktaż do zajęć z zakresu szkolenia pojedynczego żołnierza	2	II	-	-	-	-
	3	Działanie żołnierza na polu walki	6	II	3	1	6	I
	4	Rozpoznanie tereni i nieprzyjaciela	4	II	3	2	4	I
	5	Zwalczanie ozołgów nieprzyjaciela z bliskich odległości	3	II	3	3	3	I
	6	Działanie obsługi km 1 rgppand	3	II	4	-	3	I
	7	Działanie czujki i patrolu na ubezpieczeniu	3	II	5	-	3	I
	8	Działanie drużyny piechoty w natarciu	4	III	7	2	4	II
	9	Działanie drużyny piechoty w obronie	4	III	7	3	4	II
	10	Działanie drużyny piechoty na placówce	3	III	7	5	3	II
	11	Dowodzenie drużyną piechoty w walce /pokazowe/	4	IV	7	1	4	II
	12	Działanie drużyny piechoty w ubezpieczeniu marszu	3	IV	7	4	3	II
TAKTYKA WOJSK CHEMICZNYCH								
11	1	Zasady metodyki szkolenia taktycznego pododdziałów wojsk chemicznych	2	II	-	-	-	-
	2a	Instruktaż do zajęć 2b	2	II	-	-	-	-
	2b	Określanie parametrów wybuchów jądrowych na POSk	4	II	4	3	4	I
	3a	Instruktaż do zajęć 3b	2	II	-	-	-	-
	3b	Określanie skażeń w rejonie POSk	4	II	4	2	4	I
	4a	Instruktaż do zajęć 4b	1	II	-	-	-	-
	4b	Działanie chemika zwiadowcy w składzie PRSk	4	II	4	4	4	I
	5a	Instruktaż do zajęć 5b	1	II	-	-	-	-
5b	Działanie ogólnowojskowego PO w zakresie obserwacji i wykrywania skażeń	4	II	2	1	4	I	

Wydrukowano w 1 egz.
Powielono w 22 egz.

wg zam. PF 29

Egz.Nr 1-15 - Biblioteka
Naukowa ASG

Egz.Nr 16-22 - Biblioteka
Naukowa WSOWCh

Wyk.ppik dypl. Miłośyzław
Solarz

Druk OZ dn.9.01.80 r.
Nr PF 39

